

Westerschelde & Saeftinghe | juni 2015

Natura 2000 Deltawateren

Ontwerpbeheerplan 2015-2021

Colofon

Uitgegeven door	Ministerie van Infrastructuur en Milieu Rijkswaterstaat
Informatie	www.rijkswaterstaat.nl
Telefoon	0800-8002 (gratis)
Uitgevoerd door	Rijkswaterstaat Zee en Delta en Rijkswaterstaat West Nederland Zuid i.s.m. Royal HaskoningDHV
In samenwerking met	Provincie Zuid-Holland, Provincie Zeeland, Provincie Noord- Brabant en ministerie van Economische Zaken
Kwaliteitsborging	Rijkswaterstaat Water, Verkeer en Leefomgeving en Rijkswaterstaat Corporate Dienst
Datum	18 juni 2015
Status	Ontwerpbeheerplan

Inhoud

Samenvatting—8

Inleiding—13

1 Kenmerken van Westerschelde & Saeftinghe—14

1.1 Belangrijke ecologische waarden in Westerschelde & Saeftinghe—14

1.2 Voorlopige aanwijzing Hedwigepolder en Natuurherstelpakket Westerschelde—15

1.3 Abiotische kenmerken—16

1.4 Activiteiten en beheer in de Westerschelde & Saeftinghe—18

2 Instandhoudingsdoelstellingen—21

2.1 Uitwerking van doelen in omvang, ruimte en tijd en huidige situatie—21

2.1.1 Habitattypen—23

2.1.2 Habitatsoorten—29

2.1.3 Kustbroedvogels—35

2.1.4 Moerasbroedvogels—39

2.1.5 Steltlopers—40

2.1.6 Viseters—44

2.1.7 Eenden, ganzen en zwanen—47

2.1.8 Roofvogels—50

3 Instandhoudingsmaatregelen—52

3.1 Maatregelen uit reeds vastgesteld beleid—52

3.2 Aanvullende instandhoudingsmaatregelen voor Natura 2000—57

3.3 Onderzoek en monitoring—60

4 Activiteiten en mitigatie—63

4.1 Stikstofdepositie en de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)—64

4.2 Vrijgestelde activiteiten zonder specifieke voorwaarden—68

4.3 Vrijgestelde activiteiten met specifieke voorwaarden—68

4.4 Activiteiten die (afzonderlijk) vergunningplichtig blijven—86

4.5 Niet Nb-wet vergunningplichtige activiteiten, wel mitigatie vereist—87

5 Worden de doelen bereikt?—90

5.1 Habitattypen—90

5.2 Habitatsoorten—92

5.3 Kustbroedvogels—93

5.4 Moerasbroedvogels—95

5.5 Steltlopers—95

5.6 Viseters—97

5.7 Eenden, ganzen en zwanen—97

5.8 Roofvogels—98

Bijlage A Activiteiten Westerschelde zonder significante gevolgen en niet Nb-wet vergunningplichtig—100

Bijlage B Synopsistabel—102

Bijlage C Gebruikskaarten—108

Bijlage D Detailkaarten—109

Samenvatting

Natura 2000 is een samenhangend netwerk van beschermde natuurgebieden in de lidstaten van de Europese Unie (EU). De EU heeft dit netwerk ingesteld omdat de natuur en de biodiversiteit (soortenrijkdom) in Europa al decennia lang snel achteruitgaan. Westerschelde & Saeftinghe is als Natura 2000-gebied onderdeel van dit netwerk. Het is aangewezen om specifieke natuurwaarden in stand te houden. Zo draagt Westerschelde & Saeftinghe bij aan het behoud van de Europese biodiversiteit.

Kenmerken Westerschelde & Saeftinghe

Het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe staat als estuarium nog volledig in open verbinding met de Noordzee en in contact met de Schelde. Hierdoor is een sterke dynamiek aanwezig, met getijdenwerking en morfologische processen en een gradiënt van zoet naar zout. Buitendijks zorgt dit voor een schakering aan dynamische natuur met slikken en schorren, zilte pionierbegroeiingen, permanent overstromde zandbanken en droogvallende platen. Langs de randen van het gebied liggen op enkele locaties duinen in verschillende successiestadia. Van 'embryonale duinen' tot 'duindoornstruwelen'. De schorren, hoge zandplaten, (schel-)strandjes, dijkvakken en schaars begroeide gronden zijn zeer belangrijk broedgebied voor kustbroedvogels. Blauwborsten en bruine kiekendieven broeden in (riet)moerassen en op het Verdrongen Land van Saeftinghe. Diverse trekvogels zijn afhankelijk van Westerschelde & Saeftinghe als overwinteringsgebied, als ruigebied of als tussenstop. De slikken en schorren (vooral geconcentreerd in het Verdrongen Land van Saeftinghe) worden tijdens de trek vooral gebruikt door grondeleenden en ganzen en wadende viseters. Daarnaast is het intergetijdengebied belangrijk voor (vooral) steltlopers, waarbij de Hooge Platen een belangrijke hoogwatervluchtplaats is. Westerschelde & Saeftinghe bevat belangrijke rustgebieden voor gewone zeehonden. Het is voor zeeprik, rivierprik en fint vooral belangrijk als doortrekgebied, zodat een gezonde populatie in het Belgische deel kan bestaan. Een populatie van de nauwe korfslak is aangetroffen in Cadzand en de Verdrongen Zwarte Polder. De groenknolorchis is binnen het gebied uitsluitend bekend van de Inlaag Hoofdplaat.

De afgelopen jaren is onderzocht wat er voor nodig is om de natuurdoelen voor het gebied te realiseren. Daarbij is gekeken naar:

- knelpunten in het ecosysteem die negatieve gevolgen hebben voor de natuurwaarden
- maatregelen uit vastgesteld beleid die een positieve bijdrage kunnen leveren aan de natuurdoelen
- aanvullende maatregelen die genomen moeten worden om de doelen te kunnen realiseren
- activiteiten die nu in het gebied plaatsvinden en mogelijk invloed hebben op de natuurwaarden
- voorwaarden voor vrijstelling van de vergunningplicht in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 (Nb-wet) en/of mitigerende maatregelen die ervoor zorg dragen dat doelbereik van instandhoudingsdoelstellingen geborgd wordt voor alle activiteiten die in het beheerplan toegestaan worden

De uitkomsten hiervan beschrijven we uitgebreid in dit beheerplan. In de komende alinea's vatten we samen wat de belangrijkste punten zijn in het beheerplan, welke maatregelen worden uitgevoerd om de doelstellingen te realiseren en wat de gevolgen zijn voor gebruikers.

Met verschillende beschermde habitattypen en soorten in Westerschelde & Saeftinghe gaat het goed. Dit geldt voor de 'duindoornstruwelen', 'embryonale duinen', 'permanent overstroomde zandbanken', 'vochtige duinvalleien (kalkrijk)', 'witte duinen', groenknolorchis, broedende zwartkopmeeuw, dwergstern, grote stern en bruine kiekendief en de niet-broedende roofvogels, de helft van de steltlopers, de helft van de viseters en de helft van de eenden en ganzen.

Maar er zijn ook knelpunten waar de komende jaren aan gewerkt moet worden, of waarvoor de maatregelen al in gang zijn gezet. De aandachtspunten zijn voornamelijk de effecten van diepe geulen op buitendijkse habitattypen, successie, realiseren van uitbreidings- en verbeterdoelstellingen, de aanwezigheid van voldoende geschikte broedgebieden voor kustvogels en overwinteringsgebied voor steltlopers.

In de eerste beheerplanperiode worden verschillende instandhoudingsmaatregelen genomen. En worden in overleg met betrokken partijen menselijke activiteiten gereguleerd via vrijstellingsvoorwaarden, vergunningvoorschriften of mitigerende maatregelen. Voor een aantal instandhoudingsdoelstellingen is het, met de huidige informatie, niet mogelijk een goede maatregel te nemen. Dit omdat het (niet aan externe factoren toe te schrijven) knelpunt en de invloed hiervan op de doelrealisatie onduidelijk is. In Westerschelde & Saeftinghe zal onderzoek worden uitgevoerd naar de neergaande trend van bontbekplevier, rosse grutto, scholekster, steenloper, fuut, middelste zaagbek. Om het aantalsverloop hiervan beter te kunnen begrijpen wordt er bij de tussentijdse evaluatie extra aandacht besteed aan de pijlstaart en wintertaling.

Een aantal instandhoudingsdoelstellingen wordt op dit moment niet afdoende gemonitord. De monitoring wordt aangepast zodat beter kan worden gemeten hoe het hiermee staat. Dit geldt voor blauwborst, fint, rivierprik, zeeprik en nauwe korfslak.

In onderstaande alinea's wordt per opgave aangegeven welke maatregelen getroffen worden en of de doelstellingen worden bereikt.

Ruimte voor buitendijkse habitattypen

De sterke dynamiek en het gebrek aan ruimte zorgen er in Westerschelde & Saeftinghe voor dat platen hoger komen te liggen, geulen dieper worden en het tussenliggende 'laagdynamische' deel in omvang en kwaliteit afneemt. Dit heeft negatieve consequenties voor de omvang en kwaliteit van 'estuaria', 'schorren en zilte graslanden (buitendijks)' en 'zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)'. Bovendien geldt voor de habitattypen 'estuaria', en 'schorren en zilte graslanden (buitendijks)' een uitbreiding van omvang en/of een verbetering van kwaliteit als doelstelling. Voor 'zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)' geldt een uitbreidingsdoelstelling. Voor 'slijkgrasvelden' geldt behoud. De maatregelen die genomen worden voor de omvang en kwaliteit van habitatype Estuaria (H1130) zijn opgenomen in het Natuurpakket Westerschelde. Waaronder de uitbreiding van het Natura 2000-gebied met de Hertogin Hedwigepolder voor nieuwe estuariene natuur. De Hertogin Hedwigepolder is voorlopig aangewezen als Natura 2000-gebied. Het is inclusief de daarbij horende rechtsgevolgen aan het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe toegevoegd. Dit is één van de drie poten van de Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium, de uitwerking van de Langetermijnvisie 2030 Schelde-estuarium. De Ontwikkelingsschets heeft als doel om het Schelde-estuarium veiliger, toegankelijker en natuurlijker te maken. Om invulling te geven aan de natuurdoelen (de Natura 2000-kernopgave voor 'estuaria' en schorren) is vastgelegd om in het Nederlandse deel 600 hectare nieuwe estuariene natuur (slikken en schorren en laagdynamische delen van platen en ondiepwatergebied) te realiseren. Met het realiseren van deze

nieuwe natuur binnen de eerste beheerplanperiode wordt de verslechtering van de buitendijkse habitattypen een halt toegeroepen. Bovendien wordt er in het Belgische deel 1100 hectare gerealiseerd in het Belgische Natura 2000-gebied. Monitoring en nadere kennisontwikkeling zijn van belang om te zijner tijd het doelbereik juist te kunnen evalueren.

Terreinbeheer voor binnendijkse habitattypen

Voor de habitattypen 'schorren en zilte graslanden (binnendijks)' en 'zilte pionierbegroeiingen (zeevetmuur)' geldt dat de arealen binnendijks bedreigd worden door vegetatiesuccessie. Door dammen, dijken en stormvloedkeringen hebben wind, water en getij hun greep op het land grotendeels verloren. De omvang en kwaliteit van vegetaties die juist afhankelijk zijn van deze dynamische omstandigheden nemen af als deze natuurlijke processen verdwijnen of verminderen. Er is geen reële kans dat deze binnendijkse habitattypen zich spontaan ergens zullen ontwikkelen langs de Westerschelde. De binnendijks gelegen habitattypen zullen, bij gebrek aan zeer specifiek beheer, verder verlanden en ontwikkelen tot een meer opgaande vegetatie, totdat de kenmerkende vegetatie verdwijnt.

Het volledig terugbrengen van de natuurlijke processen is geen reële optie. Omdat dit ten koste kan gaan van de veiligheid. Het is wel mogelijk om met uitgekiend beheer en slimme inrichtingsmaatregelen waardevolle vegetaties te behouden of zelfs uit te breiden. Beheer en inrichting bootsen dan op een gecontroleerde wijze de natuurlijke processen na. Op een aantal plekken wordt bovendien nieuwe binnendijkse natuur gerealiseerd, onder andere in het kader van Natuurherstel Westerschelde en Natuurcompensatie Westerschelde. Hiermee worden de doelen voor binnendijkse habitattypen bereikt.

Rust voor gewone zeehond

De belangrijkste gebieden voor de gewone zeehond in de Westerschelde bij laag water zijn de platen bij de Zimmermangeul, gevolgd door de Rug van Baarland, de Middelpaat en de Hooge Platen. De instandhoudingsdoelstelling voor gewone zeehond is behoud van omvang leefgebied en verbetering van kwaliteit van het leefgebied. Dit moet resulteren in een uitbreiding van de populatie voor een regionale populatie van tenminste 200 exemplaren in het Deltagebied. Het leefgebied van de gewone zeehond zal met het huidige beheer niet automatisch verbeteren in kwaliteit. De rust is op een aantal platen waar de volwassen zeehonden en pups uitrusten niet gegarandeerd. Daarom worden er verspreid door de Westerschelde rustgebieden voor gewone zeehonden aangewezen. Dit zijn delen van vier droogvallende platen: Hooge Platen, Hooge Springer, Rug van Baarland en platen van Valkenisse. Zo ontstaat voldoende verbetering van kwaliteit leefgebied en wordt de doelstelling bereikt.

Onderhoud broedlocaties voor kustbroedvogels

We treffen in Westerschelde & Saeftinghe verschillende terreinbeheer- en inrichtingsmaatregelen om bestaande broedlocaties voor kustbroedvogels te behouden en te verbeteren. Bestaande mitigerende maatregelen en voorwaarden ter voorkoming van verstoring van broedbiotoop blijven gehandhaafd. Met ingang van deze beheerplanperiode gelden er daarnaast nieuwe voorwaarden voor kitesurfen en laagvliegen. Dit om rustige broedlocaties te kunnen garanderen. Ook zijn er, om verstoring van broedlocaties door recreanten te voorkomen, nieuwe mitigerende maatregelen in het beheerplan opgenomen voor regulatie van het fietsen op dijken langs kwetsbare gebieden. Door specifieke rustplekken aan te wijzen en sommige gebieden niet of minder toegankelijk te maken (zonering) garanderen we dat er voldoende rustige broedgebieden zijn. Zonder dat we ingrijpende belemmeringen aan recreatieve acti-

viteiten leggen. Met het totale pakket maatregelen (inclusief Natuurherstelpakket Westerschelde) wordt de verslechtering van het leefgebied van kustbroedvogels binnen Westerschelde & Saeftinghe gestopt. De verwachting is dat op gebiedsniveau en op regionale schaal het doel voor de bontbekplevier en visdief in de eerste periode wel wordt bereikt. Voor de kluut en strandplevier is de inschatting dat voor de Westerschelde & Saeftinghe en voor de gehele regio een verslechtering weliswaar wordt voorkomen, maar dat er nog meer maatregelen nodig zijn in de opvolgende beheerplanperioden om de gewenste draagkracht te realiseren.

Onderzoek naar afname steltlopers

Aantallen bontbekplevieren, rosse grutto's, scholeksters en steenlopers nemen af in Westerschelde & Saeftinghe en liggen onder de beoogde doelaantallen. Het is de verwachting dat deze afname gerelateerd is aan specifieke knelpunten in Westerschelde & Saeftinghe. Maar de exacte oorzaak is onduidelijk. Mogelijk is er sprake van een afname van voedselbeschikbaarheid. Voor deze soorten wordt in de eerste beheerplanperiode onderzoek gedaan naar de oorzaken van afnemende aantallen en mogelijke oplossingen om de trend te keren.

Regulering huidige activiteiten

De huidige natuurwaarden in de Deltawateren ontwikkelden zich in de loop der tijd, zowel in positieve als in negatieve zin, in sterke samenhang met de menselijke activiteiten in het gebied. Ondanks de vaak negatieve menselijke invloeden van vroeger en nu beschouwen we de natuurwaarden nog altijd als zo belangrijk en uniek dat ze een wettelijke bescherming verdienen. Bescherming van het ten tijde van de aanwijzing van de gebieden aanwezige niveau van omvang en kwaliteit. Ze zijn daarmee een product van menselijke en natuurlijke invloeden. Voortbouwend op deze sterke relatie tussen menselijke activiteiten en natuur is dit beheerplan gericht op behoud en waar nodig en mogelijk versterking van deze nog altijd bijzondere natuurwaarden, waarbij bovendien nog zo goed mogelijk ruimte wordt geboden aan behoud en ontwikkeling van de menselijke activiteiten in het gebied zonder aan de behouds- en verbeterdoelstellingen tekort te doen.

Van het grootste deel van de activiteiten in dit gebied is vastgesteld dat ze geen belemmering vormen voor het bereiken van de natuurdoelen. Deze activiteiten kunnen zonder problemen doorgang vinden, zolang ze niet wezenlijk van karakter veranderen. Een (niet uitputtende) lijst met de dergelijke activiteiten is opgenomen in bijlage A.

Enkele Nb-wet vergunningplichtige activiteiten zijn via dit beheerplan onder specifieke voorwaarden vrijgesteld van de Nb-wet vergunningplicht. In de Westerschelde gaat het om:

- vaargeulbeheer van de Wielingen
- recreatievaart > 20 kilometer per uur (motorboot, jetski, waterski) op grond van de algemene plaatselijke verordening (APV), provinciale milieuverordening zeeland en binnenvaart politiereglement (BPR) aangewezen locaties
- kitesurfen binnen de op grond van de APV en BPR aangewezen locaties
- handmatig spitten zee-aas
- specifieke vormen van visserij met vaste vistuigen (beroepsvisserij)
- onderzoek & monitoring voor de overheid of terreinbeherende natuurbeschermingsorganisatie
- vooroever- en strandsuppleties
- baggeren en storten
- warmtelozingen en koelwateronttrekkingen
- bestaande andere lozingen

- schelpenwinning
- burgerluchtvaart en recreatief vliegverkeer
- inspectie- en monitoringvluchten overheden
- muskusrattenbestrijding
- jacht, beheer en schadebestrijding volgens de Flora- en faunawet
- regulier dijkbeheer en -onderhoud door het waterschap Scheldestromen en gebruik hovercraft

De volgende vergunningplichtige activiteiten blijven afzonderlijk Nb-wet vergunningplichtig:

- aanleg, groot onderhoud en beheer kabels en leidingen binnen de begrenzing
- vooroeverbestedingen
- dijkversterkingen
- mechanische kokkelvisserij
- handkokkelvisserij
- kokkelweek(proef)
- sleepnetvisserij
- mosselzaadvisserij
- zandwinning
- vaargeulonderhoud oostelijke vaargeulen
- uitbreiding zeehavenclusters Vlissingen buiten, Sloegebied, Terneuzen, bagger en stortwerken (nieuw)
- revisie van activiteiten die vergunningplichtig zijn op grond van de wet milieubeheer
- stikstofemissies bij uitbreidingen van industrie, land- en tuinbouwactiviteiten of (gebruik van) infrastructuur
- militaire vliegactiviteiten
- amfibische oefeningen door het korps mariniers
- grootschalige oefeningen calamiteitenbestrijding en reddingsbrigade.

Wanneer de vergunningen van deze activiteiten aflopen, moet een nieuwe vergunning of vergunningverlenging aangevraagd worden bij het bevoegd gezag.

In Westerschelde & Saeftinghe zijn diverse recreatieve activiteiten geïdentificeerd die niet-vergunningplichtig zijn in het kader van de Nb-wet. Maar er zijn wel mitigerende maatregelen vereist om de negatieve effecten die deze activiteiten (al dan niet samen met andere activiteiten) kunnen hebben te voorkomen of te beperken. Deze maatregelen (veelal zoneringen) zijn in dit beheerplan opgenomen voor recreatie op het water, op platen en langs dijken.

Inleiding

Aanleiding en doel van het beheerplan

De Europese Unie beschermt de natuurwaarden van Europa. De belangrijkste pijler hiervan is de realisatie van Natura 2000. Natura 2000 is een netwerk van Europese natuurgebieden die belangrijke natuurwaarden hebben. Deze worden beschermd zodat de biodiversiteit behouden blijft.

Het Natura 2000 Ontwerpbeheerplan Deltawateren 2015-2021 bestaat uit een overkoepelend Algemeen deel en zeven gebiedsdelen: Grevelingen, Haringvliet, Hollands Diep, Oosterschelde, Oude Maas, Veerse Meer en Westerschelde & Saeftinghe (zie hoofdstuk 1 van het Algemeen deel voor een toelichting over de opbouw van het beheerplan).

Het estuarium en mondingsgebied van de Westerschelde vanaf de rijksgrens (nabij Bath) tot de lijn Westkapelle-Cadzand inclusief het Verdrongen land van Saeftinghe, is onderdeel van het Natura 2000-netwerk. Voor het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe zijn doelen (instandhoudingsdoelstellingen) geformuleerd die bijdragen aan het behoud van de Europese biodiversiteit. Een beheerplan geeft een handvat voor gebruik en vergunningverlening over een langere periode.

Leeswijzer

Voor u ligt het Natura 2000 Ontwerpbeheerplan Deltawateren 2015-2021 voor het gebiedsdeel Westerschelde & Saeftinghe. Geografisch is dit gebaseerd op het aanwijzingsbesluit Natura 2000 Westerschelde & Saeftinghe en het voorlopige aanwijzingsbesluit Hedwigepolder. In hoofdstuk 1 worden de kenmerken van Westerschelde & Saeftinghe beschreven. Hoofdstuk 2 behandelt de doelen. Hierin staat welke specifieke natuurwaarden worden beschermd, hoe staat het met deze natuurwaarden en wat de beoogde situatie is. Hoofdstuk 3 beschrijft instandhoudingsmaatregelen die bijdragen aan het bereiken van de doelen. Hoofdstuk 4 beschrijft de relatie tussen menselijke activiteiten en Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen. Dit hoofdstuk geeft ook aan welke voorwaarden we aan activiteiten stellen, om effecten op de doelen te verzachten of te voorkomen. Hoofdstuk 5 beschrijft in hoeverre doelen bereikt worden wanneer activiteiten met negatieve gevolgen voor de natuur worden gemitigeerd en maatregelen worden uitgevoerd.

1 Kenmerken van Westerschelde & Saeftinghe

Het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe is de zuidelijke tak in het oorspronkelijke mondingsgebied van de rivier de Schelde en omvat zowel binnendijkse als buitendijkse gebieden. Het is de enige zeetak in de Delta waar nu nog sprake is van een estuarium met open verbinding naar zee en een open verbinding naar de rivier de Schelde. In dit beheerplan gebruiken we 'Westerschelde & Saeftinghe' als verwijzing naar de begrenzing van het officiële Natura 2000-gebied (zie voor begrenzing figuur 1.1).

1.1 Belangrijke ecologische waarden in Westerschelde & Saeftinghe

De Westerschelde & Saeftinghe is een belangrijk leefgebied voor doortrekkende en overwinterende watervogels, voor moerasbroedvogels en voor kustbroedvogels. Daarnaast is het gebied van belang voor binnendijkse en buitendijkse habitattypen, soorten gebonden aan zoute getijdennatuur, doortrekkende vis en zeezoogdieren.

Dynamische getijdennatuur

De Westerschelde & Saeftinghe staat als estuarium nog volledig in open verbinding met de Noordzee en in contact met de Schelde. Hierdoor is een sterke dynamiek aanwezig, met getijdenwerking en morfologische processen, evenals een gradiënt van zoet naar zout. Buitendijks zorgt dit voor een schakering aan dynamische natuur met slikken en schorren, zilte pionierbegroeiingen, permanent overstroomde zandbanken en droogvallende platen. Langs de randen van het gebied liggen op enkele locaties duinen in verschillende successiestadia, van 'embryonale duinen' tot 'duindoornstruwelen'. In de Westerschelde & Saeftinghe is de afgelopen decennia een toename opgetreden van hoogdynamische en diepe delen, waarbij de overgangen naar laagdynamischer en ondiepere delen zeer steil zijn geworden. Dit is een gevolg van autonome zeespiegelstijging en diverse menselijke ingrepen in de afgelopen eeuw, zoals inpolderingen, verdiepingen van de vaargeul, bedijking, geulwandverdedigingen en kribben.

Belangrijk broedgebied voor kustbroedvogels en moerasbroedvogels

Westerschelde & Saeftinghe is als onderdeel van de Delta van grote internationale betekenis voor vogels. Het is de enige zeetak in de Deltawateren waar nog sprake is van een estuarium met een stevige dynamiek, een groot getijverschil en een zoet-zoutgradiënt. De Westerschelde & Saeftinghe herbergt een groot aantal, voor Nederland karakteristieke, broedvogels die ook in Europees verband belangrijk zijn. De schorren, hoge zandplaten, (schelpen)strandjes, dijkvakken en schaars begroeide gronden bieden zijn zeer belangrijk broedgebied voor kustbroedvogels (kluut, bontbekplevier, strandplevier, grote stern, noordse stern, visdief en dwergstern). De combinatie van bereikbare foerageergebieden, zoals droogvallende slikken en platen, omvangrijke visrijke wateren en binnendijkse voedselrijke graslanden maken het leefgebied voor kustbroedvogels compleet. Blauwborsten en bruine kiekendieven broeden in (riet)moerassen en in het Verdrongen Land van Saeftinghe.

Onmisbare schakel in trekvogelnetwerk

De Deltawateren, waar Westerschelde & Saeftinghe onderdeel van is, zijn van nationaal en internationaal belang voor vogels. Diverse trekvogels zijn afhankelijk van de Delta als overwinteringsgebied, ruigebied of als tussenstop. Bijvoorbeeld tijdens de trek van hun broedgebieden in Scandinavië, Noordwest-Rusland en Siberië naar de overwinteringsgebieden in West-Afrika. De vogels gebruiken de Delta om op krachten te komen voor het vervolg van hun reis ('opvetten'). Bovendien blijven de

(hoofdzakelijk zoute) Deltawateren langer ijsvrij en is het klimaat wat zachter dan in het binnenland. Bij vorst is het daarom een zeer geschikt uitwijkgebied.

De Deltawateren herbergen een relatief groot en gevarieerd voedselaanbod, met visrijke open en ondiepe (doorwaadbare) wateren, waterplanten en zeelavelden, voedselrijke binnendijkse graslanden, slikken, platen en schorren, zilte en zoete moerasbegroeiingen. Hiervan profiteren vis-, bodemfauna- en plantenetende (trek)vogels.

De slikken en schorren (vooral geconcentreerd in het Verdrongen Land van Saef-tinghe) worden tijdens de trek vooral gebruikt door grondeenden, ganzen en wadende viseters. Ook is het intergetijdengebied van groot belang voor (vooral) steltlopers, waarbij de Hooge Platen een belangrijke hoogwatervluchtplaats is. De Hooge Platen-Schaar van Spijkerplaat vormt een zeer belangrijk ruigebied voor ca. 25.000 bergeenden.

Rustgebied voor gewone zeehond

De Westerschelde (samen met de Voordelta en de Oosterschelde) vormt een relevant leefgebied voor gewone zeehonden. De Delta heeft vooral een functie als rustgebied. De populatie gewone zeehonden in de Deltawateren vertoont een positieve trend. In de laatste jaren is een forse stijging van het aantal pups waarneembaar (Fijn et al, 2013).

Belangrijk gebied voor trekvisen (anadrome soorten)

De Deltawateren zijn als geheel een van de belangrijkste poorten voor trekvisen (zoals fint, zeeperk en rivierperk) om paai- en opgroeigebieden in en langs de Rijn, de Maas en de Schelde te bereiken. De Westerschelde is voor de zeeperk, rivierperk en fint vooral belangrijk als doortrekgebied, zodat een gezonde populatie in de Belgische wateren kan bestaan. Verder is het estuarium van de Westerschelde belangrijk als leefgebied (onder andere als kinderkamer voor een aantal soorten) voor vissoorten als grondels, jonge haring, zandspiering (schorpreken en ondiepe gebieden), platvisen (zoals bot en tong), spruit, harnasmannetje, zeedonderpad, zeebaars, horsmakreel en pollak.

Waarnemingen nauwe korfslak en groenknolorchis

Een populatie van de nauwe korfslak is aangetroffen in Cadzand en de Verdrongen Zwarte Polder. De groenknolorchis is binnen het gebied uitsluitend bekend van de Inlaag Hoofdplaat.

1.2

Voorlopige aanwijzing Hedwigepolder en Natuurherstelpakket Westerschelde

Tegelijkertijd met het besluit tot vaststelling van het Rijksinpassingsplan Hertogin Hedwigepolder d.d. 10 februari 2014 is het besluit genomen tot voorlopige aanwijzing van de Hertogin Hedwigepolder. Dat is daarmee toegevoegd aan de speciale beschermingszone Westerschelde & Saef-tinghe (v.w.b. HR). Het beheer van en de monitoring in de Hertogin Hedwigepolder, als onderdeel van het bredere Natura 2000-gebied, is daarom in het Natura 2000-beheerplan Westerschelde & Saef-tinghe opgenomen.

Bevoegd gezag voor het beheer van Hertogin Hedwigepolder is, in de periode van aanleg van het project dan wel totdat nieuwe bestuurlijke afspraken zijn gemaakt, het ministerie van EZ. De periode van aanleg duurt conform de planning van EZ tot en met augustus 2019. De provincie Zeeland voert in die periode de regie over de uitvoering van het Natuurherstelpakket Westerschelde (NPW) van 600 ha nieuwe

estuariene natuur. De Hertogin Hedwigepolder maakt daar met ca. 295 ha onderdeel van uit. De taken van de provincie Zeeland in deze fase zijn geregeld in het Convenant over de uitvoering van het NPW tussen provincie Zeeland en het ministerie van EZ (2006). Na oplevering van de projecten in 2019 zal de projectorganisatie Natuurherstelpakket Westerschelde haar werkzaamheden beëindigen.

1.3

Abiotische kenmerken

Abiotische kenmerken bepalen mede welke natuurwaarden met instandhoudingsdoelstellingen op welke locaties aanwezig (kunnen) zijn. Onderstaande paragrafen beschrijven de abiotische kenmerken die van belang zijn voor de instandhoudingsdoelstellingen in de Westerschelde & Saeftinghe.

Ligging en geografie

De Schelde is een regenrivier die ontspringt in Noord-Frankrijk en over een afstand van ruim 350 kilometer via België naar Nederland stroomt. Het estuarium van de Schelde betreft het gedeelte van de rivier dat onder invloed van het getij staat. Dit deel strekt zich uit vanaf Gent, waar stuwen en sluizen de getijdenstroom stoppen, tot 160 kilometer verderop bij de monding ter hoogte van Vlissingen als Westerschelde. Met een oppervlakte van zo'n 35.000 ha, waarvan zo'n 7.000 ha in België, is het één van de grootste estuaria van Europa. Het Nederlandse deel van het estuarium valt onder de Westerschelde. Aan de westzijde wordt het Natura 2000-gebied Westerschelde-Saeftinghe begrensd door de lijn Cadzand-Westkapelle. Het zeegebied ten westen van deze lijn, de Vlake van de Raan, is ook aangewezen als een Natura 2000-gebied onder de Habitatrichtlijn. Het Belgische deel in het oosten van het estuarium staat bekend als de Zeeschelde en is eveneens onder Natura 2000 aangemeld.

Figuur 1.1. Begrenzing Westerschelde & Saeftinghe inclusief voorlopige aanwijzing Hertogin Hedwigepolder en topografie van Westerschelde & Saeftinghe en omgeving.

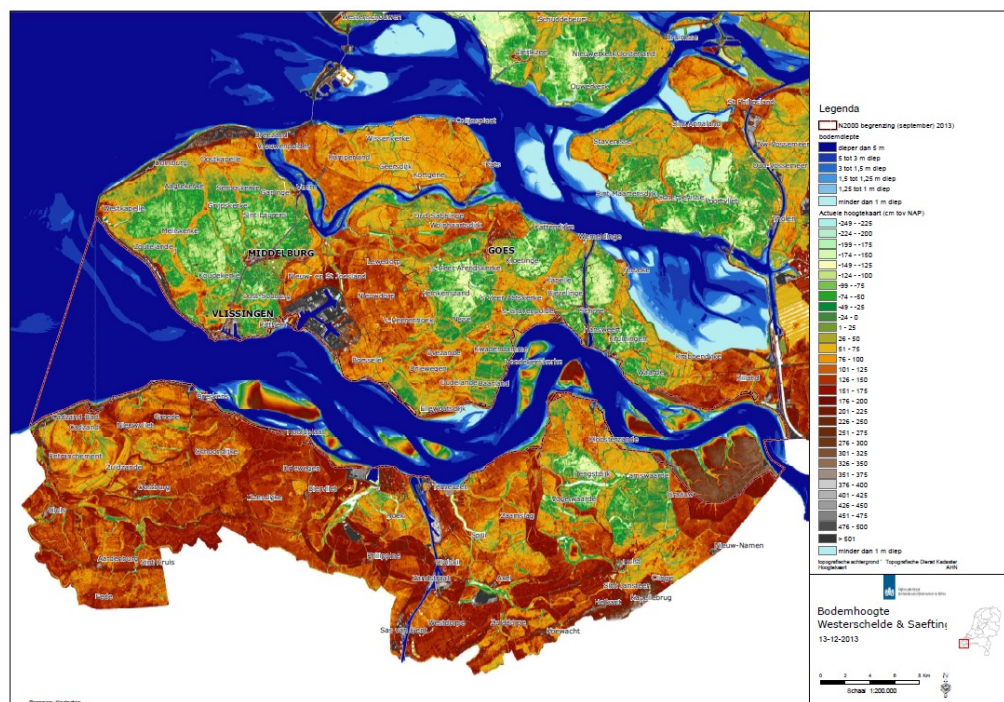
Dammen en sluisen

In tegenstelling tot de andere zeearmen in de Deltawateren is de Westerschelde & Saeftinghe minder beïnvloed door de Deltawerken. Er bevindt zich een sluis (de Bathse spuisluis) tussen het Zoommeer en de Westerschelde waar overtollig water van het Zoommeer in de Westerschelde wordt geloosd. De scheepvaart tussen Rotterdam en Antwerpen maakt gebruik van de Schelde-Rijnverbinding.

Bodem en geomorfologie

De Westerschelde is een watersysteem dat wordt gekarakteriseerd door een hoge morfologische dynamiek, veroorzaakt door stroming en getijdenwerking onder invloed van de Noordzee. De sterke stroming vervoert grote hoeveelheden zand en slib. Daardoor treedt op sommige plaatsen verzanding op. Op andere plekken wordt de rivierbedding verder uitgeschuurd. Deze erosie- en sedimentatieprocessen zorgen voor de vorming van stroomgeulen, platen, slikken en schorren. Door de ophoging van slikken tot schorren ontstaan zeldzame landschappen met bijzondere natuurwaarden waaronder het brakwaterschor Saeftinghe. De bodem kent hierdoor veel reliëf met getijdengeulen van enkele tientallen meters diep (zie figuur 1.2).

Sedimentverschuivingen in het systeem worden veroorzaakt door zogenaamde geulmigraties. Dit is een morfologisch proces waarbij sediment aan één kant van de geul erodeert en aan de andere kant van geul sedimenteert. De Everingen en de Platen van Valkenisse zijn gebieden waar dit plaatsvindt. De verbindingegeulen tussen grote geulen bewegen in feite door het gebied. De vaak diepe geulen en de platen en slikken (circa 8390 hectare) veranderen voortdurend door het in- en uitstromende water (website Schelde Informatie Centrum). Geulmigratie vindt steeds minder plaats als gevolg van natuurlijke veranderingen en menselijke ingrepen in het gebied.

Figuur 1.2. Bodemhoogte van het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe.

De samenstelling van de bodem van de Westerschelde is niet uniform. De bodem bestaat uit zand en klei van een verschillende korrelgrootte. Langs de randen worden slikkige zandgronden en kleirijke schorbodems aangetroffen. In de geulen en op de platen in de Westerschelde is het slibgehalte gering, maar op de slikken en schorren is het slibgehalte meer dan 10 procent. Soms liggen er veenpakketten in de ondergrond die plaatselijk aan de oppervlakte treden. Het netto sedimenttransport verloopt voornamelijk via circulerende stromingen in de grotere geulen om de zandplaten heen.

Waterkwantiteit

Het sleutelproces in de Westerschelde is de getijdenwerking vanuit zee tegenover de aanvoer van zoet water uit de rivier de Schelde. Door vermenging van het zeewater met het zoete water van de rivier ontstaat een gradiënt van zout water in het westelijk deel, via brak water, naar zoet water in België. Het getijverschil is voor Nederlandse begrippen groot: bij Vlissingen gemiddeld 3,85 meter en bij Bath gemiddeld 4,90 meter.

Daarnaast ontvangt het systeem water vanuit Noordzee, omliggende polders, neerslag, koelwater en RWZI's. Ook wordt het overtollige zoete water uit het Volkerak-Zoommeer momenteel via het Bathse spuikanaal afgevoerd naar de Westerschelde. De Schelde en haar zijrivieren zijn regenrivieren en voeren hun water af op de Westerschelde. De hoeveelheid water die deze rivieren moeten afvoeren, wordt grotendeels bepaald door het neerslagoverschot en door het waterbeleid in de stroomgebieden. Daardoor varieert de afvoer van jaar tot jaar en van seizoen tot seizoen. Per saldo hebben alle ingrepen in het stroomgebied van de Schelde ertoe geleid dat minder zoet water wordt afgevoerd dan in een natuurlijke situatie.

Ecologische waterkwaliteit

Voor het Natura 2000-beheerplan is vooral de waterkwaliteit in relatie tot specifieke natuurwaarden van belang. Het blijkt dat de algenlevensgemeenschap (fytoplankton) en vissen onder invloed van een bovenstroomse verontreiniging niet voldoen aan de doelstellingen vanuit de Kaderrichtlijn Water. De macrofaunagemeenschap in de Westerschelde lijkt op orde (Brondocument Waterlichaam Westerschelde & Saeftinghe, partiële herziening 2012). De Westerschelde voldoet aan de criteria die gelden voor de schelpdierwaterkwaliteit en de zwemwaterkwaliteit.

1.4

Activiteiten en beheer in de Westerschelde & Saeftinghe

Activiteiten van mensen in de Westerschelde & Saeftinghe kunnen van invloed zijn op de instandhoudingsdoelstellingen in het gebied. Onderstaande paragrafen geven een samenvatting van die activiteiten en beheer in het gebied die relevant zijn voor de instandhoudingsdoelstellingen en de toekomstige ontwikkelingen hierin. In de Globale Effectanalyse (Royal Haskoning, 2010) staan de activiteiten in detail beschreven. In hoofdstuk 4 wordt een samenvatting gegeven van de resultaten van de toetsing van de activiteiten en van de mitigatie van negatieve effecten (wanneer die volgens de toetsing optreden). In de Westerschelde is er sprake van zonering van het gebruik in ruimte en tijd. Op grond van eerdere besluiten op grond van de "oude" Natuurbeschermingswet (artikel 17), en privaatrechtelijke toegangsbeperkingen (artikel 461 Wetboek van Strafrecht) van de (natuur)beheerder, is de toegankelijkheid van verschillende deelgebieden voor bepaalde vormen van gebruik thans gedurende het gehele jaar of delen hiervan (bv. broedtijd) beperkt. De bestaande zonering is uitgangspunt geweest voor de toetsing van activiteiten.

Activiteiten in de Westerschelde & Saeftinghe

De belangrijkste functies binnen de Westerschelde & Saeftinghe zijn de beroeps-scheepvaart en natuur. Ook wordt het gebied gebruikt voor waterafvoer, koelwater, de recreatievaart, als zwemwater, voor oeverrecreatie, sportvisserij, beroepsvisserij en winning van oppervlaktedelfstoffen.

De Westerschelde is één van de drukste vaarwegen van de wereld en wordt gebruikt door zeescheepvaart, binnenscheepvaart, veerdiensten, recreatievaart en dienst- en werkvaartuigen. De Westerschelde is een doorvaartroute naar de havens van Antwerpen, Gent, Vlissingen en Terneuzen.

Recreatievaart is aanwezig, maar in kleinere omvang dan in de andere Deltawateren en ondergeschikt aan de beroepsvaart. Langs de Westerschelde zijn 13 zwemwaterlocaties, naast enkele grote stranden langs het mondingsgebied. Deze stranden worden door zandsuppleties, uitgevoerd om de basiskustlijn op zijn plek te houden, in stand gehouden. Meer stroomopwaarts zijn enkele kleine strandjes waar de lokale bevolking recreëert. Langs het overige deel van de Westerschelde vindt voornamelijk oever- en dijkrecreatie plaats. Ook zijn er enkele grote verblijfsrecreatiecomplexen te vinden.

Sportvisserij wordt beoefend vanaf de oever, het strand en vanuit sportvisserijsbootjes. In het westen en in het mondingsgebied wordt gevist op garnalen, kokkels en tong. Voor tong is het mondingsgebied een heel belangrijk paai- en opgroeigebied. Het vissen op kokkels gebeurt op de platen en in het middendeel in een vastgestelde periode in het najaar. Op kleine schaal wordt op paling gevist.

Door middel van drie kanalen staat de Westerschelde in verbinding met de andere Deltawateren. Het traject Hansweert/Terneuzen is een belangrijke schakel in de noord-zuidroute voor de binnenscheepvaart. Langs de Westerschelde zijn verschillende ankerplaatsen, ook voor schepen met gevaarlijke stoffen, waar ook overslag van lading plaatsvindt. Voor de scheepvaart worden de vaargeul en de havens op diepte gehouden door het baggeren van delen waar zand en slib zich ophopen. Om de morfologische balans van het gebied niet te veel te verstoren en te voorkomen dat de slikken en platen "verdrinken" wordt deze schone baggerspecie vervolgens gestort in andere delen van het gebied.

Langs het gebied gelegen industrie gebruikt het water van de Westerschelde als koel- en proceswater. Daarnaast wordt er gezuiverd afvalwater geloosd door de industrie in de Sloehaven in Vlissingen en Braakmanhaven in Terneuzen. Eén bedrijf heeft een vergunning om schelpen te winnen. Dit betreft vooral kokkels en strand-schelpen die worden gewonnen uit de zandafzettingen.

Beheer in de Westerschelde & Saeftinghe

Om natuurgebieden, stranden en dagrecreatieterreinen in stand te houden wordt door Staatsbosbeheer, Vereniging Natuurmonumenten, Stichting Het Zeeuwse Landschap en waterschap Scheldestromen actief (natuur)beheer uitgevoerd. Belangrijke gebieden waar beheer van natuur plaatsvindt, zijn de buitendijkse natuurgebieden, zoals Schor van Waarde, de Hooge Platen en het Verdrongen Land van Saeftinghe.

Tijdens de periode van uitvoering van het Rijksinpassingsplan van de Hertogin Hedwigepolder voert de provincie Zeeland het beheer. Waterschap Scheldestromen en Rijkswaterstaat beheren de primaire waterkeringen. Om de veiligheid te waarborgen worden de dijken en vooroevers onderhouden en waar nodig versterkt. Rijkswater-

staat voert het nautisch beheer van het hoofdvaarwegennet uit, het waterkwantiteits- en het waterkwaliteitsbeheer. Dit gaat veelal in combinatie met Vlaanderen in het Gemeenschappelijk Nautisch Beheer.

Om een vlotte en veilige scheepvaart op de Schelde en haar aanloopgebieden in zee te garanderen, werken Vlaanderen en Nederland samen. De GNA zorgt dagelijks voor veilig en vlot scheepvaartverkeer. Een nautische aansturing over de verkeersstroom wordt verzekerd door een goede samenwerking tussen alle betrokken diensten.

Er zijn gedurende het jaar meerdere monitoringsmomenten om de aanwezigheid en verspreiding van vegetatie, habitatsoorten en vogels bij te houden (niet alleen beperkt tot Natura 2000-soorten). Deze monitoring wordt uitgevoerd door verschillende partijen, zoals de provincie Zeeland, terreinbeheerders, Rijkswaterstaat en vrijwilligers. Daarnaast vindt monitoring plaats om de waterkwaliteit en staat van dijken te beoordelen. Deze monitoringsactiviteiten vinden plaats vanuit een vliegtuig of een schip of vanaf het land.

De provincie Zeeland voert voor de diverse deelprojecten van het gehele Natuurpakket Westerschelde, waaronder de Hertogin Hedwigepolder, een afzonderlijk monitoringsprogramma uit.

Zonering in de Westerschelde

De toegang van de volgende deelgebieden is eerder beperkt op grond van artikel 17 van de 'oude' Natuurbeschermingswet:

- Verdrongen land van Saeftinghe
- Schorren voor de Paulinapolder
- de Bol van de Hooge Platen (tussen 1 april en 1 september)
- delen van de Verdrongen Zwarte Polder
- delen van het Zwin
- Schor van Waarde

Door de (natuur)beheerder zijn beperkingen aan de toegankelijkheid van de volgende deelgebieden gesteld op grond van artikel 461 Wetboek van Strafrecht (verboden voor onbevoegden):

- Schor bij Appelzak
- Schorren Westketel en Noordketel
- Platen van Hulst
- Zuidgors bij Ellewoutsdijk
- Schor bij Thomasgeul

Daarnaast zal ankeren worden verboden langs delen van de Hooge Platen.

2 Instandhoudingsdoelstellingen

Doel van Natura 2000 is behoud en herstel van de biodiversiteit. Daarom zijn op Europees niveau afspraken gemaakt om bepaalde habitattypen en soorten te beschermen binnen een netwerk van natuurgebieden. Het is dus belangrijk ervoor te zorgen dat de omstandigheden die ervoor zorgen dat die habitattypen en soorten er zijn, behouden worden of waar nodig verbeterd.

De staatssecretaris van het ministerie van Economische Zaken (EZ) (of zijn voorgangers van de ministeries van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit (LNV) of Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I)) heeft de zeven Natura 2000-gebieden in de Delta definitief aangewezen. Dit gebeurde op grond van artikel 10a van de Natuurbeschermingswet 1998 (Nb-wet). In de verschillende aanwijzingsbesluiten ligt vast welke natuurwaarden beschermd worden. Er zijn instandhoudingsdoelstellingen opgenomen voor habitattypen, voor habitatsoorten en voor vogelsoorten. De instandhoudingsdoelstellingen voor habitatsoorten en vogels zijn geformuleerd om zowel de kwaliteit als de omvang van het leefgebied te behouden of te verbeteren. Voor de vogels is daarnaast een doelaantal geformuleerd dat indicatief is voor de gewenste draagkracht van het gebied. Bovendien is er voor een aantal kustbroedvogels en de gewone zeehond een regiodoelstelling geformuleerd. Zie hier voor subparagraaf 3.1.2, en 3.1.3, en het Algemeen deel.

De instandhoudingsdoelstellingen per Natura 2000-gebied borgen de bijdrage die het gebied levert aan de (op landelijk niveau) realisatie van een gunstige staat van instandhouding. De instandhoudingsdoelstellingen voor Westerschelde & Saeftinghe zijn opgenomen in het aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe (EL&I, 2009b), en hebben betrekking op habitattypen, habitatsoorten en vogelsoorten.

2.1 Uitwerking van doelen in omvang, ruimte en tijd en huidige situatie

In dit beheerplan beschrijven we kort de ecologische randvoorwaarden¹ van de habitattypen en soorten en hun ruimtelijke en temporele verspreiding in het Natura 2000-gebied. Vervolgens gaan we in op doelstellingen en de huidige situatie. Daarnaast geven we aan of het huidige beheer voldoende is, of dat er maatregelen noodzakelijk zijn om de beoogde doelstellingen te realiseren. De term 'huidig beheer' is veel breder bedoeld dan uitsluitend 'terreinbeheer ten behoeve van natuur'. Met 'huidig beheer' bedoelen we het complex van maatregelen en activiteiten die in de huidige situatie wordt uitgevoerd en die een relatie heeft met de natuurwaarden, zoals terreinbeheer, beheer & onderhoud, handhaving, communicatie, mitigerende maatregelen, zonering, etc. Voor een uitgebreide beschrijving per habitatype en soort wordt verwezen naar de Doeluitwerking (Rijkswaterstaat, 2009).

In het Algemeen Deel (paragraaf 2.3) staat een visie beschreven over het tempo waarop de instandhoudingsdoelstellingen bereikt moeten en kunnen worden. Samengevat komt deze visie voor de Deltawateren op het volgende neer: optimaliseren van terreinbeheer en waar noodzakelijk activiteiten reguleren om bestaande

¹ De puntsgewijze beschrijving onder de kopjes 'ecologische randvoorwaarden' in dit hoofdstuk betreffen naast de randvoorwaarden ook beschrijvingen van de kwaliteitskenmerken van habitattypen of leefgebieden. Een vergelijking tussen de ecologische randvoorwaarden en de feitelijke staat van een gebied geeft een aanwijzing of er een verbetering mogelijk is en hoe hierop gestuurd kan worden.

natuurwaarden te redden, in combinatie met een transitie naar en een begin van de ontwikkeling van robuuste systeemnatuur. Voorop staat dat in de eerste beheerplanperiode de verslechtering van habitattypen en leefgebieden van soorten wordt gestopt.

Om de beschrijving kort te houden bij een grote hoeveelheid instandhoudingsdoelstellingen zijn de soorten en habitattypen geclusterd zoals is aangegeven in tabel 2.1. De clustering is gebaseerd op de habitateisen en voedselgewoontes van soorten, de habitattypen vormen een apart cluster.

In de Doeluitwerking (2009) is een eerste analyse gemaakt van het doelbereik. In 2012 is op basis van de laatste inzichten een inschatting gemaakt van de bijdrage van maatregelen uit reeds vastgesteld beleid aan het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. Dit is opgenomen in hoofdstukken 2 en 3.

Groep	Cluster	Instandhoudingsdoelstelling
Habitattypen		Duindoornstruwelen (H2160) Embryonale duinen (H2110) Estuaria (H1130) Permanent overstroomde zandbanken (Noordzeekustzone) (H1110_B) Schorren en zilte graslanden (buitendijks) (H1330_A) Schorren en zilte graslanden (binnendijks) (H1330_B) Slijkgrasvelden (H1320) Vochtige duinvalleien (kalkrijk) (H2190_B) Witte duinen (H2120) Zilte pionierbegroeiingen (zeekraal) (H1310_A) Zilte pionierbegroeiingen (zeevetmuur) (H1310_B)
Habitatsoorten	Vissen	Fint (H1103) Rivierprik (H1099) Zeeprik (H1095)
	Planten	Groenknolorchis (H1903)
	Zoogdieren	Gewone zeehond (H1365)
	Ongewervelden	Nauwe korfslak (H1014)
Broedvogels	Kustbroedvogels	Bontbekplevier (A137) Dwergstern (A195) Grote stern (A191) Kluut (A132) Strandplevier (A138) Visdief (A193) Zwartkopmeeuw (A176)
	Moerasbroedvogels	Blauwborst (A272) Bruine kiekendief (A081)
Niet-broedvogels	Steltlopers	Bontbekplevier (A137) Bonte strandloper (A149) Drieteenstrandloper (A144) Goudplevier (A140) Groenpootruiter (A164) Kanoet (A143) Kievit (A142) Kluut (A132) Rosse grutto (A157) Scholekster (A130) Steenloper (A169)

Groep	Cluster	Instandhoudingsdoelstelling
		Strandplevier (A138) Tureluur (A162) Wulp (A160) Zilverplevier (A141) Zwarte ruiter (A161)
	Viseters	Fuut (A005) Kleine zilverreiger (A026) Lepelaar (A034) Middelste zaagbek (A069)
	Eenden, ganzen en zwanen	Bergeend (A048) Gauwe gans (A043) Kolgans (A041) Kraakeend (A051) Pijlstaart (A054) Slobeend (A056) Smient (050) Wilde eend (A053) Wintertaling (A052)
	Roofvogels	Slechtvalk (A103) Zeearend (A075)

Tabel 2.1. Overzichtstabel instandhoudingsdoelstellingen per cluster voor Westerschelde & Saeftinghe.

2.1.1 *Habitattypen*

Ruimtelijke verspreiding

Westerschelde & Saeftinghe is aangewezen voor elf habitat(sub)typen. In figuur 2.1 is de verspreiding hiervan weergegeven. De habitattypen liggen verspreid over het open water en de verschillende platen, schorren en slikken die in de Westerschelde aanwezig zijn.

Het habitatype 'estuaria' wordt in de Westerschelde aan de landzijde begrensd door de daar aanwezige habitattypen 'zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)', 'schorren en zilte graslanden (buitendijks)', of duintypen, en de hoogwaterlijn. Richting de Noordzee wordt dit habitatype begrensd door de lijn Vlissingen - Breskens. Vanaf daar is het open water gekarakteriseerd als 'permanent overstroomde zandbanken'. De kwaliteit van het habitatype 'estuaria' staat onder druk, omdat in Westerschelde & Saeftinghe de hoogdynamische gebieden toenemen ten opzichte van de laagdynamische delen. Slikken en platen worden steeds hoger, terwijl de overgangen van water naar plaat en schor steeds steiler, en daarom kleiner van oppervlakte, worden. Dit wordt beschouwd als een afname van de kwaliteit van het habitatype 'estuaria' omdat juist de laagdynamische delen (flauwe overgangen) rijk zijn aan voedselbronnen en levensvormen. De ophogende zandplaten begroeiën met zilte pioniervegetaties of vegetaties van schorren. Hierdoor neemt ook de omvang van het habitatype 'estuaria' af, omdat het dan volgens de definitie tot een ander habitatype dient te worden gerekend.

Platen en slikken onder de hoogwaterlijn maken nog onderdeel uit van 'estuaria', op plekken langs de Westerschelde gaat het habitatype over in 'zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)', 'schorren en zilte graslanden (buitendijks)' en 'slijkgrasvelden'. 'Schorren en zilte graslanden (buitendijks)' komt in grote oppervlakten voor in het oostelijk deel (Verdronken Land van Saeftinghe, Bathse Schor, Schor bij Waarde, Plaat van Walsoorden, Platen van Hulst en Zuidgors). In het westelijk deel wordt dit type minder aangetroffen onder andere omdat het enigszins is afgenomen als ge-

volg van schorranderosie. In de gehele Westerschelde werd in 2006 2283 ha aangetroffen, ongeveer hetzelfde als in 1994 (2251 ha) en 1998 (2329 ha). De binnen-dijkse variant van 'schorren en zilte graslanden' komt voor in de Inlaag 2005 en Inlaag 1887. Verder komen er mogelijk al geringe oppervlakken van dit type voor in de deels brakke recent ingerichte natuurontwikkelingsgebieden bij Bath en Den Inkel, in beheer bij Staatsbosbeheer. Van deze gebieden is de vegetatie nog niet gekarteerd, en ook is er nog geen soortkartering uitgevoerd. Dit gebeurt meestal pas drie jaar na de inrichting.

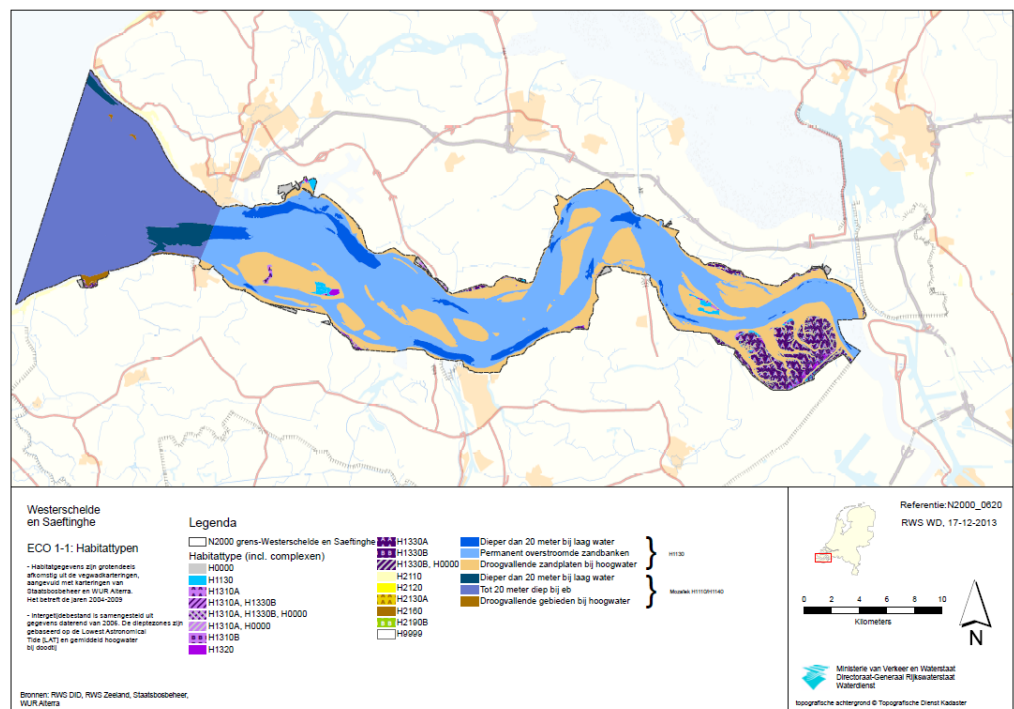
Schorren zijn redelijk grote landschapsecologische eenheden (denk aan Verdrongen Land van Saeftinghe, met diepe stroomgeulen ten opzichte van hoge schorren) en hierbinnen kunnen weer afzonderlijke habitattypen worden geïdentificeerd. Zo wordt het habitatype 'slijkgrasvelden' aangetroffen langs en in (de geulen van) alle schorren. De grootste oppervlakken liggen langs de schorren aan de kust van Zeeuws-Vlaanderen (Paulinaschor, Platen van Hulst). In 2006 was het areaal 189 ha, een toename ten opzichte van 1994 (109 ha) en 1998 (45 ha). Dit was grotendeels een gevolg van de aangroei op diverse platen. Op de overgang van slik naar schor komt het habitatype 'zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)' voor dat is aangetroffen in de schorren van de Verdrongen Zwarte Polder, Paulinaschor, Hellegatschor, het Verdrongen Land van Saeftinghe, het Schor bij Waarde, het Zuidgors, in het Rammekenschor, op de Hooge Platen en de Plaat van Walsoorden. Grote fluctuaties in het areaal zijn mogelijk door wisselende weersinvloeden. Het subtype 'zilte pionierbegroeiingen (zeevetmuur)' komt alleen voor in de Verdrongen Zwarte Polder, in een gering oppervlak. De kwaliteit is onbekend.

Langs de Westerschelde komen in beperkte oppervlakten ook duinhabitattypen voor. De jongste vorm 'embryonale duinen' komt op natuurlijke wijze voor in geringe oppervlakte in de Verdrongen Zwarte Polder en de Kaloot. Dit type komt op deze locaties in samenhang voor met de verder ontwikkelde habitattypen 'witte duinen' en 'duindoornstruwelen'. Daarnaast bevinden zich geringe oppervlakten 'witte duinen' bij de Kaloot, langs het strandje bij Breskens en bij Rammekenshoek. Het habitatype 'vochtige duinvalleien (kalkrijk)' wordt in beperkt oppervlak aangetroffen in de Inlaag Hoofdplaat.

Huidige situatie ten opzichte van doelstellingen

Voor de habitattypen zijn doelstellingen geformuleerd die een richting aangeven ten opzichte van de uitgangssituatie: uitbreiding van het areaal, verbetering van de kwaliteit of behoud. Om de huidige situatie ten opzichte van de doelstelling te bepalen, is het belangrijk te weten in welke richting de habitattypen zich ontwikkelen en of deze richting parallel loopt aan de doelstelling. Tabel 2.2 laat per habitatype de doelstelling zien en geeft een inschatting of het huidige beheer voldoende is om de instandhoudingsdoelstellingen te bereiken.

Voor de habitattypen 'estuaria', en 'schorren en zilte graslanden (buitendijks)' is een uitbreiding van omvang en/of een verbetering van kwaliteit als doelstelling geformuleerd. Voor het habitatype 'zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)' geldt alleen een uitbreidingsdoelstelling. Daarnaast is er binnen Westerschelde & Saeftinghe een Sense of Urgency vastgesteld voor herstel van kwaliteit 'estuaria'.

Figuur 2.1. Ruimtelijke eenheden en habitattypen in Westerschelde en Saeftinghe.

Daarom zal dit met voorrang worden opgepakt in de eerste beheerplanperiode (zie Algemeen Deel hoofdstuk 2). De sterke dynamiek en het gebrek aan ruimte voor lage dynamiek zorgen er in de Westerschelde voor dat platen hoger komen te liggen, geulen dieper en het tussenliggende 'laagdynamische' deel in omvang en kwaliteit afneemt. Dit heeft negatieve consequenties voor de omvang en kwaliteit van 'estuaria', 'schorren en zilte graslanden (buitendijks)' en 'zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)'.

Vestiging van het habitattype 'slijkgrasvelden' met klein slijkgras en engels slijkgras op een slik is een eerste schakel in schorvorming. 'Slijkgrasvelden' krijgen op termijn last van de sterke dynamiek en gebrek aan ruimte voor lage dynamiek in de Westerschelde, waardoor op termijn verslechtering kan optreden. Tegen die tijd zijn er dan maatregelen nodig om dit habitattype te behouden. Voor de eerste beheerplanperiode wordt geen verslechtering verwacht.

Het habitattype 'schorren en zilte graslanden (binnendijks)' dat in enkele inlagen voorkomt is nog onvoldoende gekarteerd om met zekerheid te zeggen dat huidig beheer wel of niet voldoet. Wel worden de arealen binnendijks bedreigd door vegetatiesuccessie. De terreinbeheerder (Vereniging Natuurmonumenten) geeft aan dat het wenselijk is om de dynamiek te vergroten, door meer kwel en een meer natuurlijke peilvariatie mogelijk te maken. Daarmee kan worden voorkomen dat de vegetatie zich voorbij het habitattype ontwikkelt.

Voor 'zilte pionierbegroeiingen (zevetmuur)' is wel bekend in welke gebieden deze voorkomt, maar niet of de kwaliteit voldoende is. Dit zal blijken uit de reguliere monitoring. Onderzoek of extra aandacht bij de monitoring is niet nodig. Wel is bekend dat vanwege autonoom optredende successie huidig beheer niet voldoende is om het doel te bereiken. Enkele habitattypen zijn gevoelig voor stikstofdepositie, al zijn factoren als getij, dynamiek, zoutgehalte en waterkwaliteit sterker bepalend voor de

kwaliteit. Door verhoogde stikstofdepositie kunnen habitattypen zoals 'schorren en zilte graslanden' en 'zilte pionierbegroeiingen', sneller dichtgroeien en in kwaliteit afnemen.

De 'embryonale duinen', 'vochtige duinvalleien (kalkrijk)', 'witte duinen' en 'duin-doornstruwelen' worden door Stichting het Zeeuwse Landschap goed onderhouden; het huidige beheer is voldoende. Ook het behoud van habitatype 'permanent overstromde zandbanken' wordt gerealiseerd met huidig beheer.

Soort	Instandhoudings-doelstelling	Trend	Landelijke staat van instandhouding	Relatieve bijdrage	Knelpunt
Duindoornstruwelen	B	?	+	-	Nee
Embryonale duinen	B	?	+	-	Nee
Estuaria	U-V	-	--	++	Ja
Permanent overstromde zandbanken	B	?	-	+	Nee
Schorren en zilte graslanden (binnendijks)	B	?	-	+	Ja
Schorren en zilte graslanden (buitendijks)	U-V	?	-	-	Ja
Slijkgrasvelden	B	?	--	--	Toekomst
Vochtige duinvalleien (kalkrijk)	B	?	-	-	Nee
Witte duinen	B	?	-	-	Nee
Zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)	U	?	-	+	Ja
Zilte pionierbegroeiingen (zeevetmuur)	B	?	+	+	Ja
Legenda					
1	Instandhoudingsdoelstelling	3	Landelijke staat van instandhouding		
B	Behoud omvang/kwaliteit leefgebied	-	Matig ongunstig		
U	Uitbreiding omvang leefgebied	--	Zeer ongunstig		
V	Verbetering kwaliteit	+	Gunstig		
2	Trend habitattypen in opp. en kwaliteit (expert judgment) gebiedsspecifiek	4	Relatieve bijdrage gebied		
0	Trend stabiel	++	Zeer grote oppervlakte (meer dan 15%) en grotendeels goede kwaliteit; óf bijzondere kwaliteit; óf bijzondere geografische ligging in combinatie met goede kwaliteit		
?	Trend onduidelijk	+	Zeer grote oppervlakte (meer dan 15%) en grotendeels van matige kwaliteit; óf grote oppervlakte (van 2 tot en met 15%); óf geringe oppervlakte (minder dan 2%) met grotendeels goede kwaliteit		
		--	Zeer gering		
		-	Geringe oppervlakte (minder dan 2%) en grotendeels matige kwaliteit		
-	Trend negatief				
	Instandhoudingsdoelstelling wordt reeds bereikt met huidig beheer				
	Instandhoudingsdoelstelling wordt niet bereikt met voortzetting huidig beheer				
	Instandhoudingsdoelstelling wordt wel bereikt bij huidig beheer, maar mogelijk ontstaat er een knelpunt in een volgende beheerplanperiode				

Tabel 2.2. Overzicht instandhoudingsdoelstellingen en huidige situatie habitattypen.

Ecologische randvoorwaarden

Duindoornstruwelen

- kalkrijke, althans nog niet verzuurde duinen, in de zone tussen zeereep en binnenduin
- enig instuiven van vers, kalkrijk zand

Embryonale duinen

- voldoende dynamiek: (wind, zoutspray), erosie en sedimentatie
- zandige ondergrond, stuivend zand
- matig voedselrijke omstandigheden
- periodieke overspoeling met zeewater (brakke tot brak zoute omgeving)
- periodieke afbraak
- weinig tot geen vermesting, verzoeting, verontreiniging en verstoring

Estuaria

- getijdendynamiek
 - verticale waterstandsverschillen als gevolg van getij en getijstroming
- rivierdynamiek
 - de zoetwatertoevoer
- zoutdynamiek
 - ruimtelijke en temporele schommelingen in de zoet-zoutgradiënt als gevolg van rivierdynamiek en getijdynamiek
- morfodynamiek:
 - sedimentatie- en erosieprocessen, zand- en slibtransport, lokale samenstelling van de bodem, successie in het morfologisch landschap, meergeulenstelsel
- slibdynamiek:
 - optreden troebelheidsmaximum en schommelingen als gevolg van rivierdynamiek en getijdynamiek, doorzicht
- nutriëntendynamiek:
 - transformatie, immobilisatie en eliminatie van organisch materiaal en nutriënten, estuariene filter: een estuarium heeft een zogenaamde filterfunctie, die zorgt voor omzetting en transport van (een teveel aan) voedingsstoffen zoals stikstof in het water

Permanent overstroomde zandbanken

- voortdurende afwisseling van eb- en vloedstromen en de daarmee samenhangende factoren als hydrodynamiek, dynamiek in temperatuur en helderheid van het water
- aanwezigheid erosie en sedimentatie
- voldoende licht voor hoge primaire productie
- aanwezigheid van bodemfauna (wormen, weekdieren, schelpdieren, schelpdierbanken)
- aanwezigheid van visgemeenschap in natuurlijke leeftijdopbouw
- een goede waterkwaliteit, zowel op het gebied van eutrofiëring als op het gebied van toxische stoffen
- geringe bodemberoering
- weinig (menselijke) verstoring van biogene structuren. In het Nederlandse sublitoraal gaat het vooral om mosselbanken, mogelijk in combinatie met oesterbanken
- waar overgangen naar rivierwater aanwezig zijn, moeten deze bij voorkeur geleidelijk zijn, ontstaan door een voortdurend proces van menging (en dus niet: spuiperiodes met grote piek-afvoeren afgewisseld door periodes waarin praktisch geen, of zeer weinig zoet water wordt gespuid)

Schorren en zilte graslanden (binnendijks)

- invloed van kwel van zeewater (binnendijkse variant) of brak oppervlakte- of grondwater
- een gradiënt van 'licht brak' tot 'zout' in de ondergrond
- variatie in ontwatering en bodemsamenstelling
- variatie in vegetatie en successiestadia
- bij verruiging van vegetatie: beweiding en geringe ontwatering
- weinig tot geen vermesting, verontreiniging en verstoring (vertrappen, stukrijden)

Schorren en zilte graslanden (buitendijks)

- een ondergrond die hoger ligt dan ongeveer het gemiddelde hoogwaterniveau
- periodieke overspoeling met zeewater
- variatie in ontwatering en bodemsamenstelling
- variatie in hoogtezones
- variatie in hoog- en laag-dynamische delen
- variatie in vegetatie en successiestadia
- voor de aanwezigheid van jonge schorren: regelmatig erosie en sedimentatie (afbraak en groei van kwelders), niet altijd op dezelfde plaats
- weinig tot geen vermesting, verontreiniging en verstoring (vertrappen, stukrijden)
- er komen ook brakkere varianten voor met onder andere rietopslag

Slijkgrasvelden

- periodieke overspoeling met zout water
- slibrijke bodems (platen)

Vochtige duinvalleien (kalkrijk)

- begroeiingen in relatief jonge ontwikkelingsstadia
- vochtige, kalkrijke laagten in duinen
- weinig tot geen verdroging, vermesting, verzuring, verontreiniging, verzilting, verandering in overstromingsfrequentie, versnippering, successie, verstoring

Witte duinen

- voldoende dynamiek: (wind, zoutspray), erosie en sedimentatie;
- verstuivende zeereep;
- voldoende omvang van de actieve kustzone;
- voedselarme tot matig voedselrijke omstandigheden;
- weinig tot geen vermesting, verontreiniging en verstoring.

Zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)

- sedimentatie; nieuwvorming platen;
- een bodemhoogte rond het gemiddelde hoogwaterniveau of een zeer geringe ontwatering van het hoger gelegen terrein dat bij hoge vloed door zeewater wordt overspoeld (zeekraal);
- dynamiek; behoud pioniersstadium door regelmatige overspoeling met zout water.

Zilte pionierbegroeiingen (zeevetmuur)

- incidentele toevoer van zout
- het strand moet voldoende breed zijn
- onverstoorde overgangen tussen schor en duin
- regelmatige afbraak en hervorming (niet altijd op dezelfde plaats) door overstroming en wind, zodat er een jong successiestadium blijft

- aanwezigheid van bodemstabilisatie door diatomeeën of blauwwieren
- aanvoer van zaden en/of vegetatieve plantendelen
- sedimentsamenstelling van zavel
- variatie in hoogtezones
- weinig tot geen vertrapping (stukrijden), versnippering, vermesting en verontreiniging

Knelpunten

De sterke dynamiek en het gebrek aan ruimte voor lage dynamiek zorgen er in de Westerschelde voor dat platen hoger komen te liggen, geulen dieper en het tussenliggende 'laagdynamische' deel in omvang en kwaliteit afneemt. Dit heeft negatieve consequenties voor de omvang en kwaliteit van 'estuaria', 'schorren en zilte graslanden (buitendijks)', 'zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)' en in de toekomst ook voor 'slijkgrasvelden'. Voor de habitattypen met een uitbreidings- en/of verbeteringsdoelstelling 'estuaria', en 'schorren en zilte graslanden (buitendijks)' en 'zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)' worden doelen niet gehaald met huidig beheer. Vegetatiesuccessie is een knelpunt voor de binnendijkse habitattypen 'schorren en zilte graslanden (binnendijks)' en 'zilte pionierbegroeiingen (zeevetmuur)'. Ook verhoogde stikstofdepositie draagt deels bij aan ongewenst successie.

Habitatype	Knelpunt
Estuaria, schorren en zilte graslanden (buitendijks), zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)	Ruimtegebrek voor lage dynamiek Huidige morfologische processen in Westerschelde niet optimaal voor deze habitattypen Uitbreidings- en verbeterdoel worden niet automatisch gehaald
'Schorren en zilte graslanden (binnendijks)', 'Zilte pionierbegroeiingen (zeevetmuur)'	Vegetatiesuccessie, met door verhoogde stikstofdepositie
Slijkgrasvelden	In toekomst: ruimtegebrek voor lage dynamiek en huidige morfologische processen in Westerschelde niet optimaal voor dit habitatype

Tabel 2.3. Knelpunten habitattypen.

2.1.2

Habitatsoorten

Ruimtelijke en temporele verspreiding

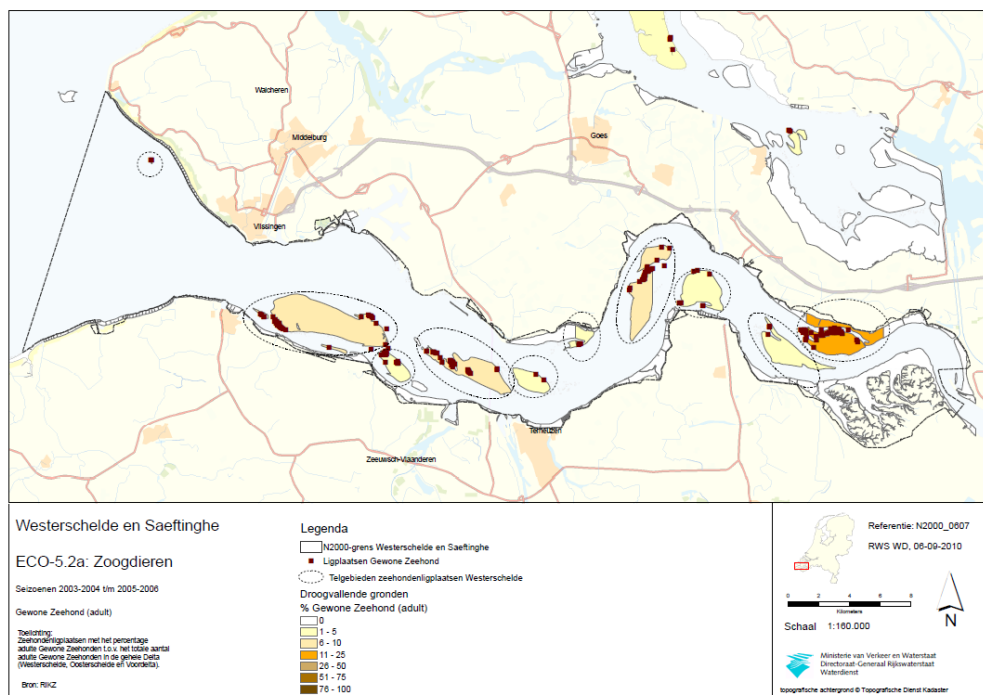
Westerschelde & Saeftinghe is aangewezen voor de gewone zeehond, drie trekvissoorten, de nauwe korfslak en de groenknolorchis (tab). In figuur 2.2, 2.3, 2.4 en 2.5 zijn de verspreidingsgegevens en leefgebieden weergegeven van deze soorten.

Pups van de gewone zeehond worden voornamelijk waargenomen op de Everingen, Rug van Baarland en de Zimmermangeul. Rustende zeehonden worden voornamelijk aangetroffen op de Hooge Platen, de Plaat van Breskens, de Platen van Ossensisse en de Platen van Valkenisse. De meeste gewone zeehonden worden in de Westerschelde geteld in de maanden mei-september, met een maximum in mei (doelbereik is gebaseerd op een seizoensgemiddelde). De belangrijkste gebieden in de Westerschelde bij laag water zijn de platen bij de Zimmermangeul, gevolgd door de Rug van Baarland, de Middelpaats en de Hooge Platen. Op de overige platen in de Westerschelde worden af en toe kleine aantallen gewone zeehonden aangetroffen.

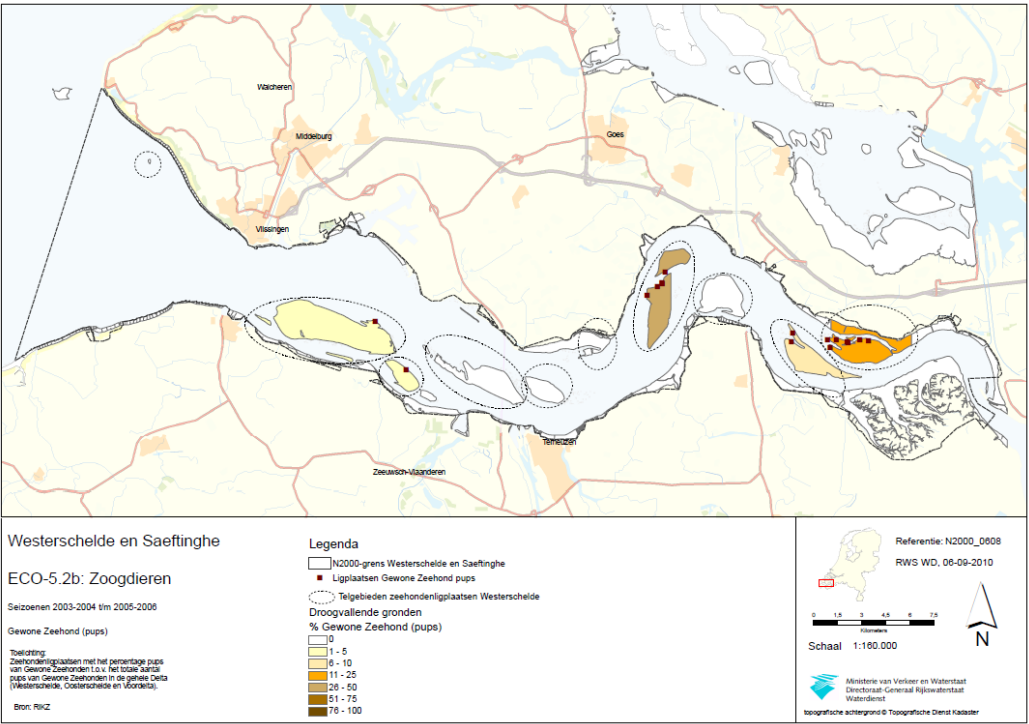
De trekviszen zeeprík, rivierprík en fint gebruiken de Westerschelde vooral als doortrekgebied, op weg naar paaiplaatsen stroomopwaarts in België. Aantallen zijn niet bekend. Mogelijk kan de Westerschelde een rol spelen als opgroeigebied voor juveniele fint, maar dit is niet bekend, omdat de populatie zo klein is en paaigebieden in

België moeilijk bereikt kunnen worden door sluizen en stuwen. Larven in de paaigebieden laten zich stroomafwaarts zakken en kunnen opgroeien in het estuarium. Pas zodra er weer paai plaatsvindt, kan worden onderzocht of de functie van de Westerschelde als opgroeigebied voldoet of kan worden verbeterd.

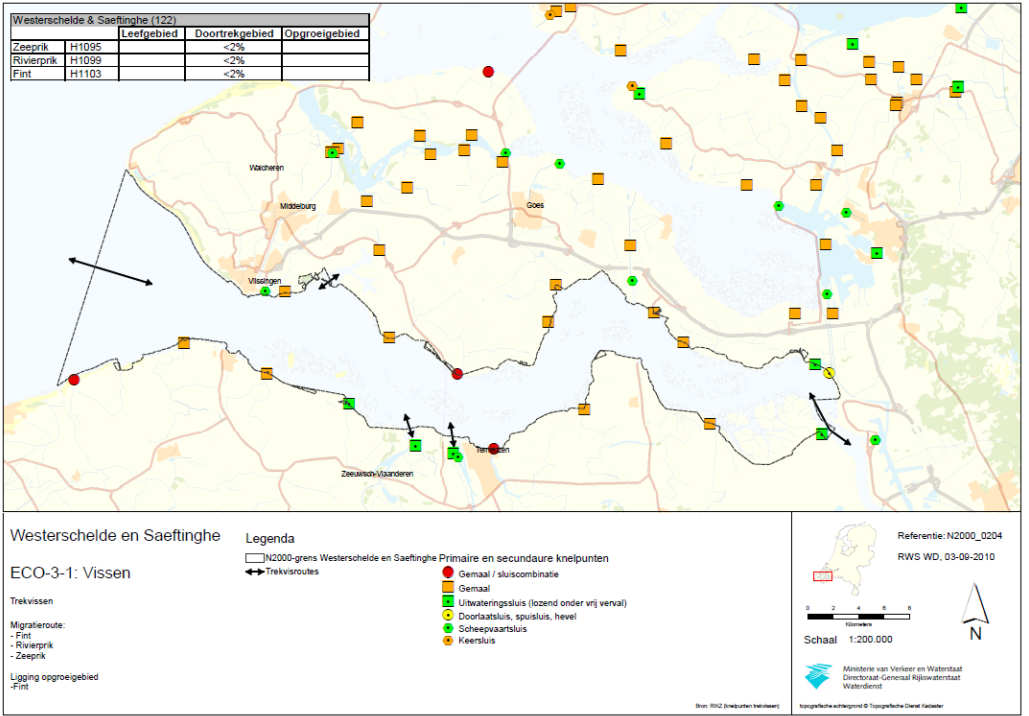
De populatie nauwe korfslak is te vinden tussen Cadzand en de Verdrongen Zwarte Polder. In 2006 is de nauwe korfslak geïnventariseerd langs de kust van Zeeuws-Vlaanderen ten westen van Breskens. Binnen het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe is de soort toen aangetroffen in de Verdrongen Zwarte Polder maar niet in de Herdijkte Zwarte Polder. Het enige gebied in de Westerschelde waar de groenknolorchis voorkomt, is de Inlaag Hoofdplaat.

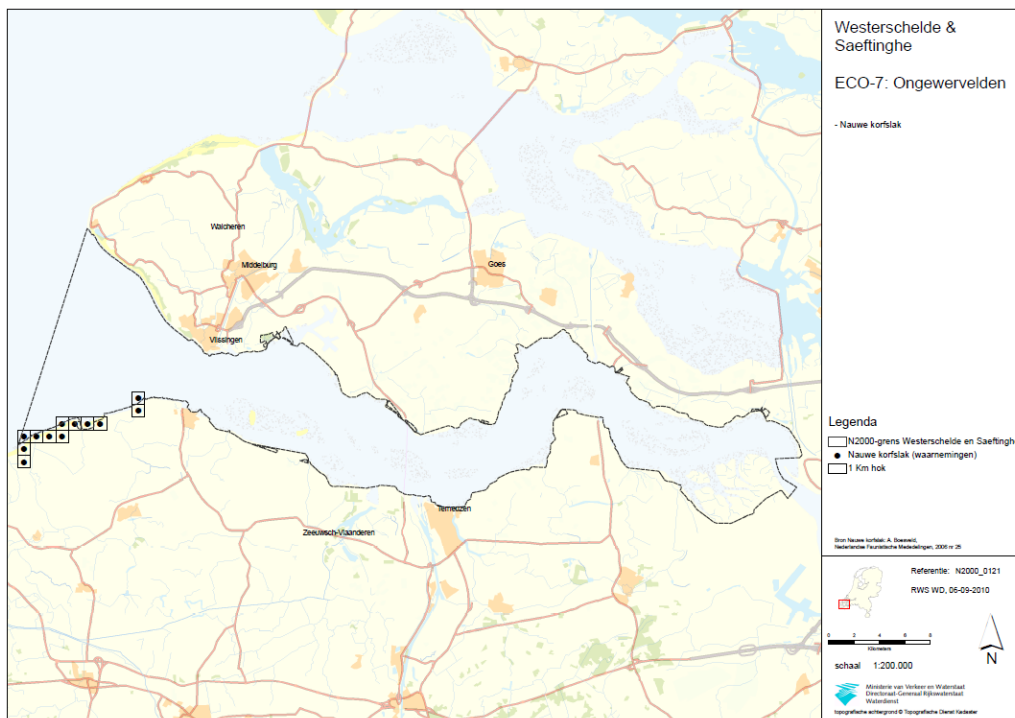
Figuur 2.2.a Verspreidingskaart HR-soorten (gewone zeehond): A adulte dieren, B pups.

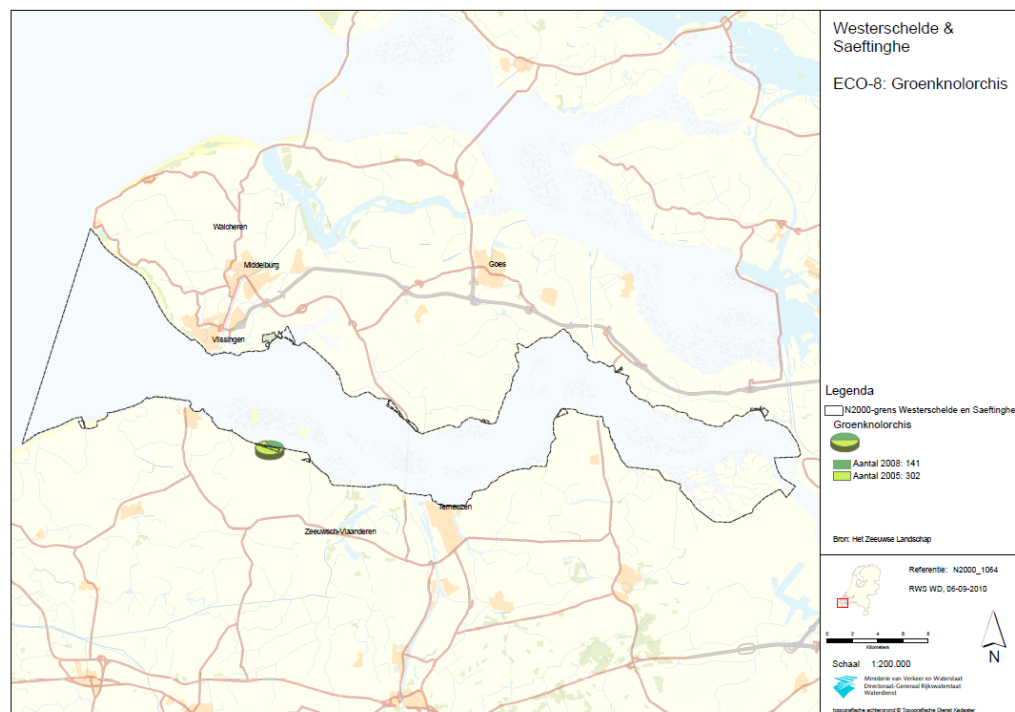
Figuur 2.2.b Verspreidingskaart HR-soorten (gewone zeehond): A adulte dieren, B pups.

Figuur 2.3. Verspreidingskaart HR-soorten (trekvissoorten).

Figuur 2.4. Verspreidingskaart HR-soorten (nauwe korfslak).

Figuur 2.5. Verspreidingskaart HR-soorten (groenknolorchis).

Huidige situatie ten opzichte van doelstellingen

Net als voor de habitattypen zijn er doelstellingen voor habitatsoorten geformuleerd die een richting aangeven ten opzichte van de uitgangssituatie: uitbreiding van het leefgebied, verbetering van de kwaliteit van het leefgebied of behoud. Tabel 2.4 laat per soort de doelstelling zien en geeft een inschatting of het huidige beheer voldoende is om de instandhoudingsdoelstellingen te bereiken.

Voor de gewone zeehond is een regiodoelstelling geformuleerd: er wordt gestreefd naar een populatieomvang van 200 individuen in de Deltawateren (verspreid over Oosterschelde, Westerschelde en Voordelta). Voor de Oosterschelde geldt een doelstelling van behoud oppervlakte leefgebied, verbetering kwaliteit leefgebied en vergroting van de populatie. Het regiodoel benadrukt het mobiele karakter van de zeehond en geeft de mogelijkheid om extra instandhoudingsmaatregelen te treffen in het gebied met de beste potenties om de doelstelling te halen. De landelijke staat van instandhouding is gunstig en de relatieve bijdrage van de Oosterschelde aan de Nederlandse populatie gewone zeehond is gering. De gewone zeehond is landelijk in een gunstige staat van instandhouding, maar Zuidwest-Nederland herbergt in 2008 geen levensvatbare populatie. Het streven voor de Delta is een regionale populatie van tenminste 200 exemplaren, waarbij de Voordelta de grootste bijdrage levert. Hiertoe zal het areaal rustig gebied moeten toenemen en dient het gebied geschikt te worden voor voortplanting en het grootbrengen van jonge zeehonden (ministerie van LNV, 2008).

De gewone zeehond is wat betreft populatie in omvang toegenomen en het aantal pups vertoont in de periode 2008/2009-2011/2012 een sterke toename die zich vooral in Westerschelde en Oosterschelde voltrekt. Het aandeel van gewone zeehondenpups in de Deltawateren (Voordelta, Westerschelde en Oosterschelde) komt de laatste drie jaren overeen met het aandeel dat je zou verwachten bij een stabiele populatie: circa 9% van de totale populatie (Fijn et al., 2013). In die zin is de aanwas van pups voldoende om de populatie op peil te houden. De (sterke) waargenomen toename kan niet verklaard worden door uitsluitend lokale aanwas en is veroorzaakt door immigratie, bijvoorbeeld uit Waddenzee, UK en Frankrijk (Fijn et al., 2013). Het is de vraag of dit goede aantal pups het begin is van een structureel gezonde populatie of een tijdelijke opleving. Dat zal uit monitoring gedurende de komende jaren moeten blijken. Tot die tijd is het van belang dat de rust op platen wordt gegarandeerd. Met het huidig beheer wordt de verbeteringsdoelstelling van het leefgebied voor de gewone zeehond niet behaald, omdat er nog geen gericht beleid is om de rust voor zeehonden te verbeteren.

Voor de trekviszen zeeprik, rivierprik en fint zijn doelstellingen geformuleerd voor behoud van omvang en kwaliteit leefgebied voor een uitbreiding van de populatie. Voor de trekviszen is huidig beheer binnen Westerschelde & Saeftinghe voldoende voor het halen van de instandhoudingsdoelstellingen. Deze soorten worden in hun trek- of paaimogelijkheden belemmerd door abiotische omstandigheden buiten de grenzen van Nederland. Uitbreiding van de populaties is dus vooral afhankelijk van maatregelen die in België worden getroffen in de Natura 2000-gebied aan de Schelde.

Voor de groenknolorchis geldt een behoudsdoelstelling. Deze soort heeft een stabiele populatie (jaarlijks rond de 200 exemplaren) en het beheer van Stichting Het Zeeuwse Landschap is gericht op het behoud en uitbreiding door middel van hooien. Daarom zijn extra maatregelen niet nodig (Rijkswaterstaat, 2009).

Voor de nauwe korfslak is een doelstelling geformuleerd voor behoud van omvang en kwaliteit van het leefgebied. De nauwe korfslak is eenmalig geïnventariseerd en aangetroffen op enkele locaties langs de Westerschelde. Het is daarom niet bekend of deze aangetroffen populatie stabiel is.

Soort	Instandhoudingsdoelstelling ¹	Trend ²	Landelijke staat van instandhouding ³	Relatieve bijdrage ⁴	Knelpunt
Fint	b	?	--	-	Extern
Gewone zeehond (r)	v	?/0	+	-	Ja
Groenknolorchis	b	0	--	+	Nee
Nauwe korfslak	b	?	-	+	Onbekend
Rivierprik	b	?	-	-	Extern
Zeeprik	b	?	-	-	Extern

Legenda	
1) Instandhoudingsdoelstelling b behoud omvang en kwaliteit leefgebied v verbetering kwaliteit leefgebied (r) is regiodoel	3) Landelijke staat van instandhouding -- zeer ongunstig - matig ongunstig + gunstig
2) Trend oppervlakte en kwaliteit leefgebied (expert judgement) 0 stabiel ? trend onduidelijk	4) Relatieve bijdrage gebied - Minder dan 2% van de Nederlandse populatie + Tussen 2 -15% van de Nederlandse populatie
	Instandhoudingsdoelstelling wordt reeds bereikt met huidig beheer
	Knelpunt ligt buiten het Natura 2000-gebied
	Instandhoudingsdoelstelling wordt niet bereikt met voortzetting van huidig beheer
	Onbekend of het huidige beheer voldoet

Tabel 2.4. Overzicht instandhoudingsdoelstellingen en huidige situatie habitatsoorten.

Ecologische randvoorwaarden

Gewone zeehond

- beschikbaarheid van vis (kabeljauw- en haringachtigen, platvis) tot 50 cm lengte
- beschikbaarheid van (droog blijvende) zandplaten in verband met voortplanting
- goede waterkwaliteit (geen vervuiling, geen eutrofiëring, voldoende zuurstof) die matig voedselrijk is
- voldoende doorzicht (40-80 cm)
- voldoende rust

Groenknolorchis

- standplaats:
 - zonnige tot licht beschaduwde onbemeste grond, met basenrijk grondwater
- aangetroffen in habitattype duinvalleien
- open groeiplaats:
 - jaarlijks maaien tussen augustus en oktober.

Nauwe korfslak

- vochtige, vaak min of meer kalkrijke terreinen, die meestal in de duinen liggen
- een zo gelijkmatig mogelijke luchtvochtigheid (gevoelig voor uitdroging, overstroming)
- de aanwezigheid van populierachtigen, meidoorn, liguster en/of duindoorn
- een niet al te dikke strooisellaag
- de afwezigheid van naaldbomen en eiken

Zeeprík, rivierprík en fint

- de Westerschelde vormt een doortrekgebied voor deze soorten
- ongestoorde paaitrekmogelijkheden, liefst door open verbindingen tussen zee en bovenstrooms water. Bij sluizen en stuwen zijn kunstmatige intrekvoorzieningen noodzakelijk
- geschikt paai- en opgroeigebied bovenstrooms

Knelpunten

Het leefgebied van de gewone zeehond zal met het huidige beheer niet automatisch verbeteren in kwaliteit. In de Westerschelde & Saeftinghe is voldoende rust op de platen waar de volwassen gewone zeehonden en pups uitrusten nog onvoldoende gewaarborgd. De nauwe korfslak is slechts éénmalig geïnventariseerd en uit de zesjaarlijkse monitoring moet blijken of de populatie stabiel is en huidig beheer voldoet.

Soort	Knelpunt
Gewone zeehond	Onvoldoende rust
Nauwe korfslak	Informatie over populatie te beperkt om uitspraak over knelpunt te doen

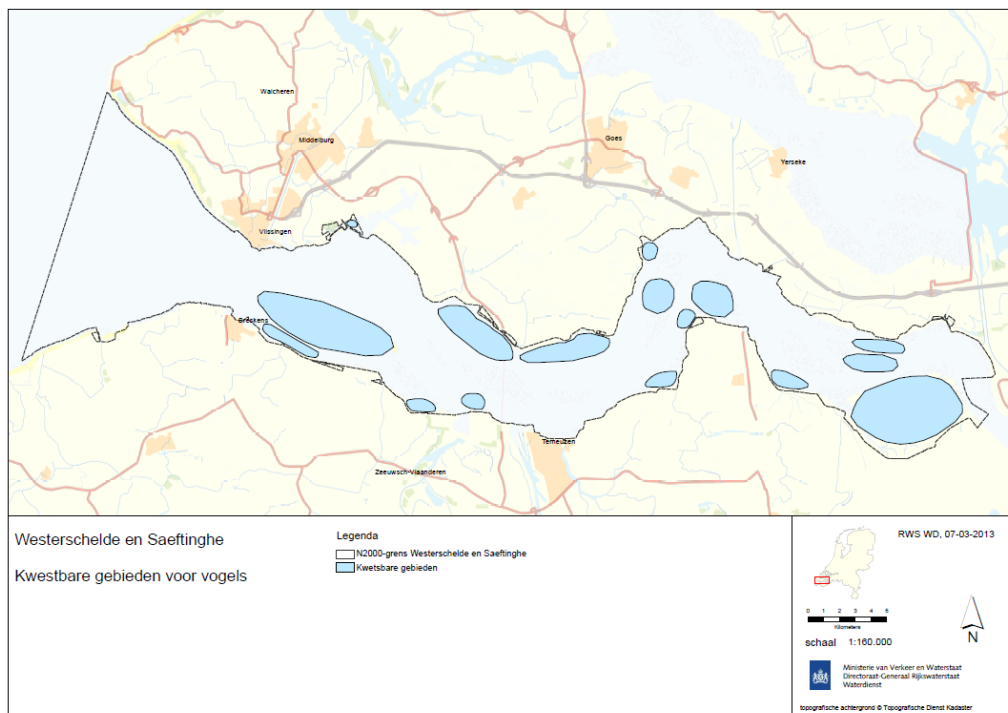
Tabel 2.5. Knelpunten habitatoorten.

2.1.3

Kustbroedvogels

Ruimtelijke en temporele verspreiding

Westerschelde & Saeftinghe is (samen met de andere Deltawateren) van groot belang voor vogels die broeden op kale of schaars begroeide gronden. Het gebied is aangewezen voor zeven soorten kustbroedvogels (zie tabel 2.6). Natuurontwikkelingsgebieden kunnen een grote aantrekkingskracht hebben op kustbroedvogels wanneer dergelijke gebieden in de beginfase kaal zijn. Langs de Westerschelde hebben broedende bontbekplevieren zich gevestigd in de natuurontwikkelingsgebieden in de Margarethapolder en de Molenpolder in Zeeuws-Vlaanderen. De grootste aantallen broedende bontbekplevieren, visdiefjes, dwergsterns en kluten in Westerschelde & Saeftinghe worden geteld in het Verdrongen Land van Saeftinghe, Inlaag 2005 en het Voorland van Nummer Eén (Rijkswaterstaat, 2009). Een belangrijk kustvogelbroedgebied is ook de Hooge Platen, het belangrijkste gebied voor grote stern. Ook visdief, dwergstern, zwartkopmeeuw en plevieren broeden hier. De strandplevier broedt niet tot nauwelijks meer in het Verdrongen Land van Saeftinghe, maar broedt nu op de Hooge Platen en mogelijk op het buitentalud van dijken aan de Westerschelde. Zonder dijkbetreding zou de strandplevier mogelijk meer broeden langs dijken. Zwartkopmeeuw en grote stern foerageren voornamelijk buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied, terwijl de andere soorten hun voedsel in het open water en de intergetijdengebieden van Westerschelde & Saeftinghe vinden (Rijkswaterstaat, 2009).

Figuur 2.6. Ligging kwetsbare gebieden voor broedvogels en voor watervogels.

Huidige situatie ten opzichte van doelstellingen

Voor alle kustbroedvogels, met uitzondering van de noordse stern, zijn regiodoelstellingen geformuleerd voor de hele Delta (de zeven beschreven Deltawateren plus Markiezaat, Duinen Goeree & Kwade Hoek, Krammer-Volkerak en Zoommeer). Het Algemeen deel behandelt de kustbroedvogels op regioniveau; daar is te vinden wat de regionale doelstellingen zijn en of en hoe deze bereikt worden (hoofdstuk 3 Algemeen deel). Het regiodoel benadrukt het mobiele karakter van de kustbroedvogels en geeft de mogelijkheid om extra instandhoudingsmaatregelen te treffen in het gebied met de beste potenties om de uitbreidingsdoelen te halen. In dit gebiedsdeel wordt vooral ingegaan op de specifieke toestand voor kustbroedvogels in de Westerschelde & Saeftinghe (zie Tabel). De tabel laat per soort de doelstelling, de trend en de aantallen zien en op basis daarvan is een inschatting gemaakt of het huidige beheer voldoende is om de gewenste bijdrage aan het regiodoel te bereiken. Om het regiodoel te kunnen behalen zullen alle gebieden een bepaalde minimale bijdrage moeten leveren. De bijdrage van de Westerschelde & Saeftinghe aan het regiodoel is het behouden van de huidige draagkracht (voor gemiddelde aantallen zoals geteld over de jaren 2007 tot en met 2011), zie de minimum doelaantallen in tabel 2.6.

Westerschelde & Saeftinghe levert een belangrijke bijdrage aan de landelijke doelstelling voor kustbroedvogels. Voor Westerschelde & Saeftinghe is voor de kustbroedvogels een behoudsdoel geformuleerd, hoewel het zeer wenselijk is om de verbetering en uitbreiding op regioniveau voor een deel in Westerschelde & Saeftinghe in te vullen, omdat hier dankzij de aanwezigheid van zout en dynamiek broedgebieden het minst intensief hoeven te worden beheerd. In een volgende beheerplanperiode kan worden besloten over het kwantificeren van een uitbreidingsdoelstelling. Voor de meeste kustbroedvogels is de landelijke staat van instandhouding negatief, alleen voor de zwartkopmeeuw geldt op landelijk niveau een gunstige staat van instandhouding.

Voor grote stern, dwergstern en in mindere mate wellicht ook zwartkopmeeuw lijken extra inspanningen noodzakelijk om de draagkracht in de eerste beheerplanperiode in Westerschelde & Saeftinghe op peil te houden. Van de grote stern is het gemiddeld aantal broedparen in de periode 2011-2013 nog slechts 1780 geweest, terwijl de in stand te houden draagkracht ruimte moet bieden aan ruim 3850 paren. Deze afname kan in ieder geval deels worden toegeschreven aan afname van broedhabitat door duin- en stranderosie op de Hooge Platen. Dit heeft ook een negatieve invloed op de beschikbaarheid van broedgelegenheid voor dwergstern. Er zijn eveneens aanwijzingen dat de voedselbeschikbaarheid voor (vooral) dwergsterns gemiddeld is afgenomen vanwege het verdwijnen van ondieptes en luwe zones met relatief geringer stroomsnelheden. Het is daarnaast ook van belang dat het huidige beheer en de huidige rust op broedlocaties in stand blijven. De draagkracht van Westerschelde & Saeftinghe zal voor dwergstern en grote stern in de eerste beheerplanperiode op peil blijven, maar daarna mogelijk niet meer. Door successie en erosie zal in de toekomst geschikt broedbiotoop van grote stern en dwergstern begroeid raken dan wel verloren gaan. Hierdoor zal in de toekomst het broedgebied ongeschikt raken en dus is er aanvullend beheer en/of herstel van broedgebied nodig. Daarnaast wordt voorzien dat de voedselbeschikbaarheid in de toekomst (na deze eerste beheerplanperiode) voor deze soorten onder druk kan komen te staan, als gevolg van het gestage verlies van ondiepe en luwe zones die als kraamkamer voor vis fungeren.

Voor bontbekplevier, kluut, strandplevier en visdief is het huidige beheer onvoldoende om de bestaande populaties in stand te houden. Voor deze soorten, die broeden op pioniervegetaties en erg gevoelig zijn voor verstoring, bestaat het knelpunt dat zowel de rust als het behoud van geschikte broedgebieden (via beheer dan wel natuurlijke processen) niet gegarandeerd zijn. Daarnaast is er voor deze soorten een regionale uitbreiding- en verbeteringopgave, die gedeeltelijk in Westerschelde & Saeftinghe gerealiseerd kan worden.

Soort	Instandhoudingsdoelstelling	Aantal '07-'11	Minimaal doelaantal (bijdrage Westerschelde aan regiодоelstelling)	Trend '02-'11	Landelijke staat van instandhouding	Relatieve bijdrage	Knelpunt in gebied
Bontbekplevier (r)	b	28	28	0	--	+	Ja
Dwergstern (r)	b	226	226	?	--	++	toekomst
Grote stern (r)	b	3866	3866	?	--	++	toekomst
Kluut (r)	b	203	203	?	-	+	Ja
Strandplevier (r)	b	23	23	--	--	++	Ja
Visdief (r)	b	1410	1410	-	-	+	Ja
Zwartkopmeeuw (r)	b	419	419	?	+	+	Nee

Legenda		
1) Instandhoudingsdoelstelling b behoud omvang en kwaliteit leefgebied (r) is regiodoel	2) Getelde aantallen kustbroedvogels binnen gebied in periode 2007 t/m 2011 Aantallen betreffen gemiddeld aantal paren	3) Trenderaantallen voor periode 2002 t/m 2011 (gebiedsspecifiek) -- sterke afname - matige afname 0 stabiel ? onduidelijk
4) Landelijke staat van instandhouding -- zeer ongunstig - matig ongunstig + gunstig	5) Relatieve bijdrage gebied + Tussen 2 - 15% van de Nederlandse populatie ++ Tussen 15 - 50% van de Nederlandse populatie	
	Instandhoudingsdoelstelling wordt reeds bereikt met huidig beheer	
	Instandhoudingsdoelstelling wordt niet bereikt met voortzetting van huidig beheer	
	Instandhoudingsdoelstelling wordt wel bereikt bij huidig beheer, maar mogelijk ontstaat er een knelpunt in een volgende beheerplanperiode	

Tabel 2.6. Overzicht instandhoudingsdoelstellingen en huidige situatie kustbroedvogels.

Ecologische randvoorwaarden

Kustbroedvogels

- voldoende geschikt broedgebied met verschillende pioniersomstandigheden:
 - droog blijvende zandplaten, strandvlaktes, (schaars begroeide) schorren, duingebied, voor zwartkopmeeuw ook meer verruigde terreindelen
 - weinig verruiging van vegetatie
 - voor sommige soorten is enige begroeiing noodzakelijk, zodat de jongen dekking hebben (kluut en zwartkopmeeuw) bij nat weer
 - niet goed bereikbaar voor predatoren (vooral ratten en vossen)
- voor niet-koloniebroeders (kluut en plevieren) voldoende areaal aan broedgebied nodig, voor koloniebroeders (sterns) volstaan enkele geschikte locaties (met enige vorm van risicospreiding)
- grote sterns komen (bijna) altijd voor in de nabijheid van kolonies van kokmeeuwen
- afwezigheid van grondpredatoren (vossen, ratten, etc.)
- voldoende rust tijdens voortplantingsseizoen:
 - plevieren en steltlopers in de periode april-juli
 - sterns in de periode maart-augustus
- bereikbaarheid van geschikte foerageergebieden:
 - voor sterns: open water met veel kleine, pelagische vis (o.a. haringachtigen en zandspiering)
 - voor grote stern: afstanden van maximaal 10-15 kilometer tot de Voordelta, Vlake van de Raan en/of de Noordzee
 - voor visdief en noordse stern: afstanden van 1-5 kilometer tot de foerageergebieden (voor visdief niet per se in de Noordzee gelegen)
 - voor dwergstern: afstanden van maximaal 1 km tot de foerageergebieden
 - voor plevieren: intergetijdengebieden nabij broedplaatsen
 - voor kluut: de foerageergebieden (en slaapplaatsen) bevinden zich in de buurt van het nest en bestaan uit ondiepe wateren met een zachte slibrijke bodem
 - voor zwartkopmeeuw: agrarisch gebied en geploegd bouwland (tot 40 km)
- beschikbaarheid van hoogwatervluchtplaatsen en dijken

Knelpunten

Bontbekplevier, kluut, strandplevier en visdief hebben als knelpunt dat er onvoldoende broedbiotoop en rust aanwezig zijn. Voor dwergstern en grote stern kan er in de toekomst een tekort aan voldoende broedbiotoop ontstaan.

Soort	Knelpunt
Bontbekplevier, kluut, strandplevier, visdief	Aanwezigheid broedbiotoop en rust onvoldoende
Dwergstern, grote stern	In toekomst: aanwezigheid voldoende broedbiotoop en mogelijk voedselvoorziening

Tabel 2.7. Knelpunten kustbroedvogels.

2.1.4 Moerasbroedvogels

Ruimtelijke en temporele verspreiding

Het gebied van Westerschelde & Saeftinghe is ook van belang voor moerasbroedvogels en is aangewezen voor blauwborst en bruine kiekendief (zie tabel 2.8). Het belangrijkste broedgebied voor deze vogels is het Verdronken Land van Saeftinghe, daarnaast broeden ze in kleinere dichtheden op andere schorren en in inlagen.

Huidige situatie ten opzichte van doelstellingen

Tabel 2.8 laat per soort de doelstelling, de trend en de aantallen ten opzichte van het doelaantal zien van moerasbroedvogels in Westerschelde & Saeftinghe en op basis daarvan is een inschatting gemaakt of het huidige beheer voldoende is om de doelstellingen te behalen. Voor zowel blauwborst als bruine kiekendief geldt als instandhoudingsdoelstelling behoud van kwaliteit en oppervlakte van het leefgebied. Voor bruine kiekendief liggen de huidige aantallen op of boven de doelaantallen, dus de doelen worden behaald met het huidig beheer (Rijkswaterstaat, 2009). De blauwborst wordt als broedvogel niet jaarlijks en overal gebiedsdekkend geteld (in Saeftinghe eens in de acht jaar, in overige gebieden in beheer bij het Zeeuws Landschap eens in de zes jaar), daarom is het niet bekend of doelaantallen worden gehaald in het gehele Natura 2000-gebied.

Soort	Instandhoudingsdoelstelling	Doelaantal	Aantal '07-'11 t.o.v. doelaantal	Trend '02-'11	Landelijke staat van instandhouding	Relatieve bijdrage	Knelpunt
Blauwborst	b	450	+	?	+	-	Onbekend
Bruine kiekendief	b	20	0	?	+	+	Nee

Legenda		
1) Instandhoudingsdoelstelling b behoud omvang en kwaliteit leefgebied	2) Huidige aantal broedparen ten opzichte van doelaantal: periode 2007 t/m 2011 + aantal boven doel 0 aantal gelijk aan doel	3) Tendaantallen voor periode 2002 t/m 2011 (gebiedsspecifiek) ? onduidelijk
4) Landelijke staat van instandhouding + gunstig	5) Relatieve bijdrage gebied - Minder dan 2% van de Nederlandse populatie + Tussen 2 -15% van de Nederlandse populatie	
	Instandhoudingsdoelstelling wordt reeds bereikt met huidig beheer	
	Onbekend of het huidige beheer voldoet	

Tabel 2.8. Overzicht instandhoudingsdoelstellingen en huidige situatie moerasbroedvogels.

Ecologische randvoorwaarden

Moerasbroedvogels

- voldoende geschikt broedgebied, weinig tot geen verstoring:
 - natte ruigten met hoge vegetatie (meer specifiek: rietland voor bruine kiekendief)
 - verruigd rietland en dichte vegetatie (blauwborst)
 - weinig tot geen verstoring
- voldoende rust tijdens voortplantingsseizoen
- nabijheid van geschikte foerageergebieden:
 - voldoende kleine prooien voor bruine kiekendief (vogels, hazen, konijnen, muizen)
 - veel insecten, slakken, spinnen en wormen (blauwborst)

Knelpunten

Voor de bruine kiekendief treden er geen knelpunten op ten aanzien van doelbereik voor dit gebied. Voor de blauwborst zijn de huidige aantallen onbekend.

Soort	Knelpunt
Blauwborst	Onbekend, want er is geen volledige informatie over verspreiding of trends.

Tabel 2.9. Knelpunten moerasbroedvogels.

2.1.5

Steltlopers

Ruimtelijke en temporele verspreiding

Westerschelde & Saeftinghe is een belangrijk gebied voor een groot aantal doortrekkende en overwinterende steltlopers. Er zijn ook broedende steltlopers in het gebied, deze zijn bij paragraaf 2.1.1 besproken. De grootste aantallen steltlopers verschijnen in nazomer en herfst vanaf augustus in Westerschelde & Saeftinghe en foerageren op wormen en ander bodemleven op drooggevalen slikken en platen, schorren en op voedselrijke graslanden in de omgeving. Als het tij opkomt, vliegen ze naar hoogwatervluchtplaatsen, zoals de Hooge Platen en dijken. Afhankelijk van het weer trekken sommige steltlopers op een gegeven moment door naar het zuiden (Zuid-Europa en Afrika). Andere soorten (zoals de bontbekplevier) verblijven jaar-rond in de Westerschelde.

Voor scholekster heeft de Westerschelde & Saeftinghe een functie als foerageergebied en als slaapplek/hoogwatervluchtplaats en ruigebied. De hoogste aantallen worden geteld in augustus – februari. De soort foerageert in het intergetijdengebied

en overtijt vooral op de Hooge Platen en in mindere mate op de Platen van Ossenis-
se en op dijken langs de hele Westerschelde (Rijkswaterstaat, 2009).

Voor de zwarte ruiters is het Verdrongen Land van Saeftinghe het belangrijkste gebied, gevolgd door Inlaag 1887. In de Westerschelde zitten bontbekplevieren vooral op de Hooge Platen, het schor van Baarland en de dijk bij Bath. Westerschelde & Saeftinghe is in het najaar het belangrijkste rui- en opvetgebied voor de broedpopulatie van de strandplevier van de Deltawateren. De strandplevier is in de Westerschelde & Saeftinghe aanwezig tussen medio maart en medio oktober, piekend rond augustus. Relatief grote aantallen worden tijdens hoogwater waargenomen in de buurt van Terneuzen: de haven van Terneuzen en de Braakmanhaven. De zilverplevier komt het hele jaar voor in het gebied, maar in lagere aantallen in juni en juli. Relatief grote aantallen worden tijdens hoogwater waargenomen op de Hooge Platen, op het Zuidgors en bij de Willem-Anna polder (ten oosten van de Biezelingse Ham).

In Westerschelde & Saeftinghe worden kanoeten tijdens hoogwater vooral geteld in het westelijke gedeelte, in mindere mate in het middengebied. De ondersoort *islantica* (broedvogel van groenland en Noordoost-Canada) wordt in de hoogste aantallen in oktober-februari aangetroffen, en de ondersoort *canutus* (broedvogel van arctisch Siberië) trekt door in variabele lagere aantallen in augustus en mei.

De rosse grutto bewoont vrijwel uitsluitend intergetijdengebieden, waarbij het voedsel op slikken en platen wordt gezocht. Tijdens de voorjaarsstrek wordt plaatselijk massaal gevoerd op binnendijkse graslandpercelen en akkers.

Van de steenloper doen verschillende deelpopulaties de Westerschelde & Saeftinghe aan. De soort komt het hele jaar voor in het gebied, maar in lagere aantallen in juni. Relatief grote aantallen worden waargenomen bij de Molenpolder en direct ten oosten en westen van Terneuzen (de haven van Terneuzen en bij de Margarethapolder).

Huidige situatie ten opzichte van doelstellingen

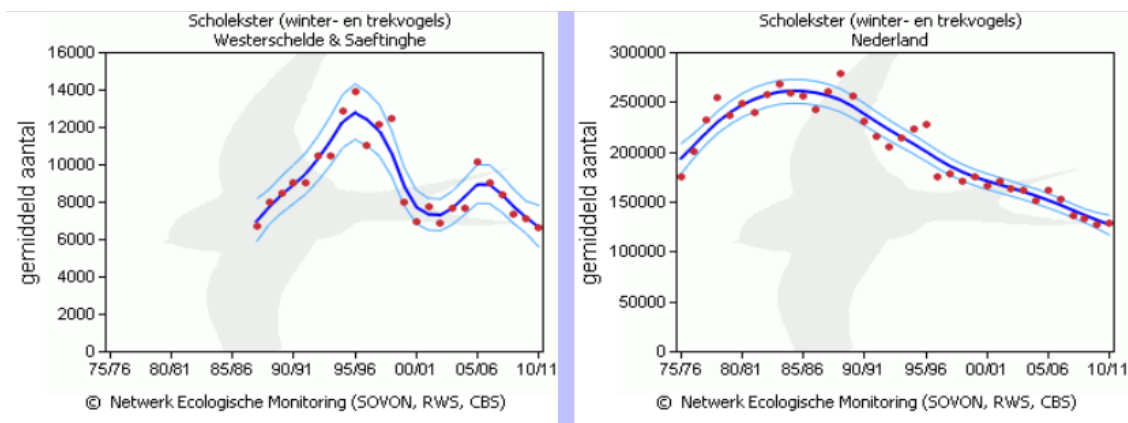
Tabel 2.10 laat per soort de doelstelling, de trend en de aantallen ten opzichte van doelaantal zien en op basis daarvan is een inschatting gemaakt of het huidige beheer voldoende is om de doelstellingen te behalen.

Voor de bontbekplevier, scholekster, rosse grutto, steenloper en strandplevier worden doelaantallen niet gehaald en is een (zeer) negatieve trend te zien. Specifiek voor de strandplevier, die ook in de Deltawateren broedt, zorgt een afnemende broedpopulatie voor de negatieve trend. Maatregelen hoeven zich dus ook niet (alleen) te richten op de niet-broedende strandplevier, maar vooral op het verbeteren van de broedgebieden in de Deltawateren.

Steenlopers foerageren in het intergetijdengebied, in de oeverzones die net onder water komen te staan bij hoog water. In de Westerschelde & Saeftinghe neemt juist deze zone af, terwijl de hoogdynamische zones toenemen. Mogelijk neemt hierdoor de draagkracht wat betreft foerageerfunctie voor de steenloper af. Voor de bontbekplevier en rosse grutto wordt het niet halen van doelaantallen verklaard doordat mogelijk de platen te dynamisch zijn en er te weinig bodemdieren zijn.

De scholekster zit net onder het doelaantal en heeft een landelijke negatieve trend, die in veel jaren in Westerschelde ook te zien is, maar doordat er in 2005 een opleving is geweest van scholekster in Westerschelde & Saeftinghe, is er sinds 2001 ge-

middeld geen afname (zie figuur 2.7). Wel is er sinds 2005 een negatieve trend te zien. Er vindt kokkelvisserij plaats in de Westerschelde, het is niet bekend of dit een knelpunt oplevert voor de scholekster. Het is niet duidelijk waarom de aantallen zwarte ruiters afnemen, maar deze soort laat ook op andere plekken in Nederland een duidelijke achteruitgang in aantal zien.

Figuur 2.7. Trend van scholekster (bron SOVON, http://s1.sovon.nl/gebieden/gebieden_trendsno.asp?gebnr=122).

Voor goudplevier, groenpootruiter, kievit en zwarte ruiter worden de doelaantallen weliswaar niet gehaald bij het huidige beheer, maar wordt ingeschat dat de draagkracht van Westerschelde & Saeftinghe wel voldoet om de doelaantallen tijdens de trek en/of overwintering te herbergen (Rijkswaterstaat, 2009). Westerschelde & Saeftinghe is van een dusdanig grote omvang, met een groot en divers voedselaanbod, veel rustige plekken en hoogwatervluchtplaatsen, dat het ook daarom waarschijnlijk lijkt dat de oorzaak voor onvoldoende aantallen voor deze soorten aan externe factoren is toe te schrijven. De knelpunten van de goudplevier, groenpootruiter, kievit en zwarte ruiter liggen waarschijnlijk dus buiten Westerschelde & Saeftinghe. Een deel van de externe factoren is bekend. De goudplevier heeft te maken met een landelijke verslechtering van de kwaliteit van het agrarisch gebied en het steeds vroeger maaien. Het doelaantal voor de groenpootruiter is gekozen op een moment dat er een piek was in aantallen van deze soort: het doelaantal is te hoog, de draagkracht van het gebied is op orde. De kievit heeft te maken met de steeds verdere verarming van de agrarisch beheerde graslanden buiten de begrenzing.

Doelen worden wel gehaald voor acht soorten, waaronder kanoet. Een punt van aandacht is de noodstopfunctie van Westerschelde & Saeftinghe voor Siberische vogels zoals kanoeten. Op de trek terug naar de broedgebieden moeten vogels soms een noodstop maken in Westerschelde & Saeftinghe als de weersomstandigheden ongunstig zijn. Hoewel vogels hier in de praktijk niet vaak gebruik van maken, is deze functie wel van groot belang voor de instandhouding van de Siberische populaties (Rijkswaterstaat, 2009).

Soort	Instandhoudings- doelstelling	Doelaantal	Aantal '06/'07-'10/'11 t.o.v. doelaantal	Trend '01/'02-'10/'11	Landelijke staat van instandhouding	Relatieve bijdrage	Knelpunt
Bontbekplevier	b	480	-	-	+	+	Ja
Bonte strandloper	b	15100	-	0	+	+	Nee
Drieteenstrandloper	b	1000	+	?	-	+	Nee
Goudplevier	b	1600	-	--	--	+	Extern
Groenpootruiter	b	90	-	-	+	+	Extern
Kanoet	b	600	+	+	-	-	Nee
Kievit	b	4100	-	?	-	-	Extern
Kluut	b	540	+	+	-	+	Nee
Rosse grutto	b	1200	-	-	+	-	Ja
Scholekster	b	7500	0	0	--	+	Ja
Steenloper	b	230	-	-	--	+	Ja
Strandplevier	b	80	-	--	--	++	Ja
Tureluur	b	1100	-	0	-	+	Nee
Wulp	b	2500	+	+	+	-	Nee
Zilverplevier	b	1500	+	?	+	+	Nee
Zwarte ruiter	b	270	-	--	+	+	Extern

Legenda		
1) Instandhoudingsdoel- stelling b behoud omvang en kwaliteit leefgebied	2) Huidige aantal ten opzichte van doelaantal: periode 2006/2007 t/m 2010/2011 + aantal boven doel 0 aantal gelijk aan doel - aantal onder doel	3) Trendaantallen voor periode 2001-2002 t/m 2010-2011 (gebieds- specifiek) -- sterke afname - matige afname 0 stabiel + matige toename ? onduidelijk
4) Landelijke staat van instandhouding -- zeer ongunstig - matig ongunstig + gunstig	5) Relatieve bijdrage gebied - Minder dan 2% van de Nederlandse populatie + Tussen 2 -15% van de Nederlandse populatie ++ Tussen 15 - 50% van de Nederlandse populatie	
	Instandhoudingsdoelstelling wordt reeds bereikt met huidig beheer	
	Aantallen liggen onder doelaantal en/of er is een negatieve trend, maar er is waarschijnlijk geen knelpunt (de draagkracht van het gebied is voldoende)	
	Instandhoudingsdoelstelling wordt niet bereikt met voortzetting van huidig beheer	

Tabel 2.10. Overzicht instandhoudingsdoelstellingen en huidige situatie steltlopers.

Ecologische randvoorwaarden

Steltlopers

- aanwezigheid van getijdendynamiek en verschillende stroomsnelheden (voorwaarde voor bodemdieren)
- voldoende ruimte waardoor afwisseling kan ontstaan van hoge en lage, zandige en slibrijke delen (voor het foerageren op bodemdieren)
- aanwezigheid zoet-zoutgradiënt (verhoogt productiviteit bodemdieren)
- aanwezigheid van voldoende hoogtegradiënten om voldoende droogvaltijd te garanderen om te foerageren
- geleidelijke overgangen van water naar slikken, platen en schorren
- aanwezigheid van voldoende foerageergebieden:
 - droogvallende platen en slikken met voldoende macrofauna, wormachtigen en slakken, en aanwezigheid van schelpdieren en van kleine visjes
 - graslanden en schorren
 - grotere schelpdieren/kokkels (scholekster)
 - krabben (wulp)
- aanwezigheid van hoogwatervluchtplaatsen, die niet te ver (in verband met energieverbruik) van de goede foerageergebieden liggen:
 - droogblijvende zandplaten
 - schorren
 - dijken en strekdammen
 - binnendijkse (natuur)gebieden
- voldoende rust op en nabij foerageergebieden en hoogwatervluchtplaatsen

Knelpunten

Voor bontbekplevier, rosse grutto, scholekster en steenloper voldoet het foerageergebied niet, al zijn de exacte oorzaken en oplossingen voor dit probleem niet bekend. Voor strandplevier voldoet het broedbiotoop niet.

Soort	Knelpunt
Bontbekplevier, rosse grutto	Mogelijk zijn de platen te dynamisch en zijn er te weinig bodemdieren
Scholekster	Mogelijk onvoldoende beschikbaarheid van kokkels in Westerschelde
Steenloper	Waarschijnlijk afname foerageergebied
Strandplevier	Afname omvang regionale broedpopulatie

Tabel 2.11. Knelpunten steltlopers.

2.1.6

Viseters

Ruimtelijke en temporele verspreiding

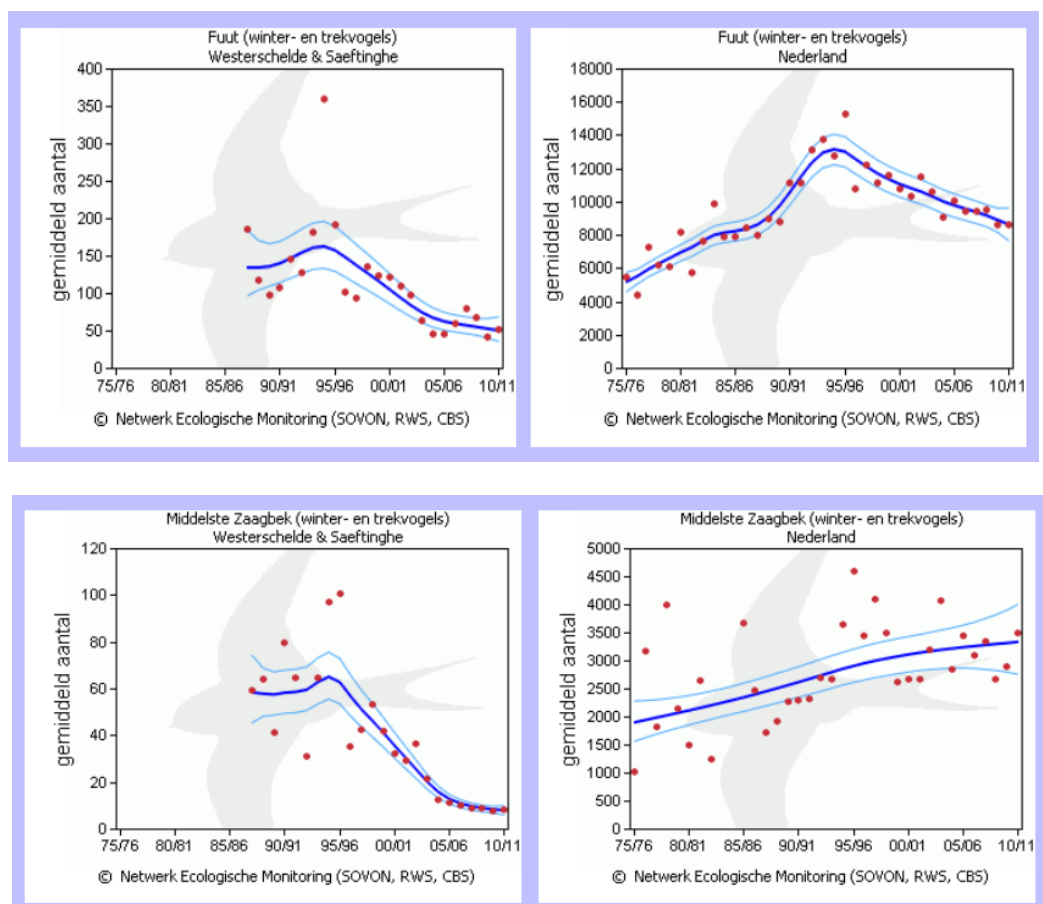
Westerschelde & Saeftinghe is een belangrijk leefgebied voor vier visetende vogelsoorten (zie tabel 2.12). De fuut en de middelste zaagbek foerageren duikend op (kleine) vis in het open water. Lepelaar en kleine zilverreiger foerageren, wadend, in ondiepe zones, zoals de platen en slikken. De viseters zijn allemaal aangewezen als niet-broedvogels: het zijn doortrekkers en overwinteraars.

Huidige situatie ten opzichte van doelstellingen

Tabel 2.12 laat per soort de doelstelling, de trend en de aantallen zien en op basis daarvan is een inschatting gemaakt of het huidige beheer voldoende is om de doelstellingen te behalen.

Van de fuut en de middelste zaagbek liggen de aantallen onder het doelaantal en is de trend (zeer) negatief. Futen en middelste zaagbekken overwinteren in de grootste aantallen in de Westerschelde bij strenge winters. De trend van de middelste zaagbek is de laatste jaren van zeer negatief gestabiliseerd op een zeer laag aantal (zie figuur 2.8) in tegenstelling tot de positieve landelijke trend. De trend van fuut is meer in lijn met de landelijke negatieve trend. Het doel wordt bij huidig beheer niet gehaald. Na een aantal zachte winters hebben de aantallen zich in recente strenge winters niet hersteld. De oorzaak hiervoor is niet zeker, mogelijk een tekort aan kleine vis.

Van de kleine zilverreiger en lepelaar is de trend positief. Voortzetting van het huidige beheer is voldoende om de instandhoudingsdoelstellingen voor deze viseters te behalen.

Figuur 2.8. Trend van fuut en middelste zaagbek (bron SOVON, http://s1.sovon.nl/gebieden/gebieden_trendsno.asp?gebno=122).

Soort	Instandhoudingsdoelstelling	Doelaantal	Aantal '06/'07-'10/'11 t.o.v. doelaantal	Trend '01/'02-'10/'11 ³	Landelijke staat van instandhouding	Relatieve bijdrage	Knelpunt
Fuut	b	100	-	-	-	-	Ja
Kleine zilverreiger	b	40	+	?	+	++	Nee
Lepelaar	b	30	+	++	+	+	Nee
Middelste zaagbek	b	30	-	--	+	-	Ja

Legenda		
1) Instandhoudingsdoelstelling b behoud omvang en kwaliteit leefgebied	2) Huidige aantal ten opzichte van doelaantal: periode 2006/2007 t/m 2010/2011 + aantal boven doel 0 aantal gelijk aan doel - aantal onder doel	5) Relatieve bijdrage gebied - Geringe oppervlakte (minder dan 2%) en grotendeels matige kwaliteit + Zeer grote oppervlakte (meer dan 15%) en grotendeels van matige kwaliteit; óf grote oppervlakte (van 2 tot en met 15%); óf geringe oppervlakte (minder dan 2%) met grotendeels goede kwaliteit ++ Zeer grote oppervlakte (meer dan 15%) en grotendeels goede kwaliteit; óf bijzondere kwaliteit; óf bijzondere geografische ligging in combinatie met goede kwaliteit
3) Trend -- sterke afname - matige afname ? onduidelijk ++ sterke toename	4) Landelijke staat van instandhouding - matig ongunstig + gunstig	
	Instandhoudingsdoelstelling wordt reeds bereikt met huidig beheer	
	Aantallen liggen onder doelaantal en/of er is een negatieve trend, maar er is waarschijnlijk geen knelpunt (de draagkracht van het gebied is voldoende)	
	Instandhoudingsdoelstelling wordt niet bereikt met voortzetting van huidig beheer	

Tabel 2.12. Overzicht instandhoudingsdoelstellingen en huidige situatie viseters.

Ecologische randvoorwaarden

Viseters

- beschikbaarheid van kleine vis in open water voor fuut en middelste zaagbek
- beschikbaarheid van kleine vis in ondiepe zones (kleine zilverreiger en lepelaar) kleine kreeftachtigen en grote insecten (kleine zilverreiger)
- water moet matig voedselrijk zijn en van een goede waterkwaliteit (geen vervuiling, geen eutrofiëring, voldoende zuurstof)
- voldoende doorzicht (40-80 cm)
voldoende rust

Knelpunten

De fuut en middelste zaagbek komen voornamelijk voor in strenge winters, de oorzaak voor de achterblijvende aantallen in de recente strenge winters is niet verklaard. Mogelijk is sprake van een tekort aan beschikbare kleine vis.

Soort	Knelpunt
Fuut, middelste zaagbek	Oorzaak achterblijvende aantallen in strenge winters onbekend

Tabel 2.13. Knelpunten viseters.

2.1.7

Eenden, ganzen en zwanen

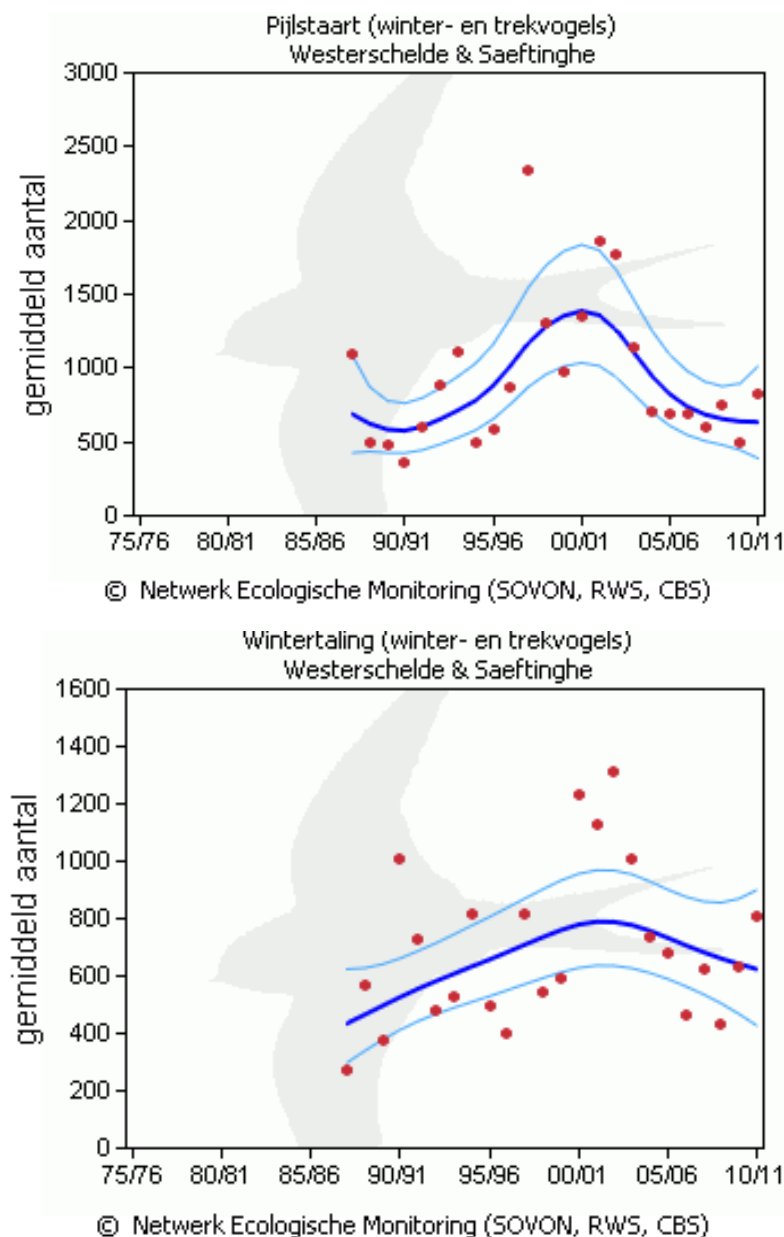
Ruimtelijke en temporele verspreiding

Binnen dit cluster zijn negen vogelsoorten aangewezen voor Westerschelde & Saef-tinghe die in grote aantallen (totaal tienduizenden eenden, ganzen en zwanen) voorkomen. Het zijn doortrekkende en overwinterende vogels, vooral aanwezig tus-sen september en maart, waarbij ook enkele soorten (wilde eend, smient, kolgans en grauwe gans) van andere Deltawateren gebruik maken om te foerageren (Rijks-waterstaat, 2009). Het open water, de oevers, dijken en schorren worden als slaap-plaats/rustplek en foerageerplek gebruikt. Voor hun voedsel zijn ze afhankelijk van waterplanten en wieren, bodemfauna (zoals mosselen), of schorren en graslanden. Het Verdrongen Land van Saef-tinghe kent een grote concentratie eenden, ganzen en zwanen. De kolgans overwintert tegenwoordig buiten de Westerschelde, de draagkracht is op orde. Bergeenden ruien massaal (aantallen die tegelijk aanwezig zijn lopen op tot 21.800) in de Westerschelde, tussen juni en augustus.

Huidige situatie ten opzichte van doelstellingen

Tabel 2.14 laat per soort de doelstelling, de trend en de aantallen ten opzichte van doelaantal zien en op basis daarvan is een inschatting gemaakt of het huidige be-heer voldoende is om de doelstellingen te behalen. Voor grauwe gans, pijlstaart, smient, wilde eend en wintertaling zijn de getelde aantallen lager dan de doelaantal-len. De trend voor de wintertaling is onbekend, voor de smient is deze zeer negatief en voor de grauwe gans en wilde eend is deze negatief.

Voor pijlstaart en wintertaling is het niet duidelijk waarom ze in aantallen afnemen. Het zijn beide overwegend planteneters; daar zou een relatie kunnen liggen. Wat opvalt is dat deze soorten een periode met uitzonderlijk hoge aantallen hebben van circa 1997 tot 2004 (zie figuur 2.9). De trend voor pijlstaart en wintertaling is op de langere termijn, met uitzondering van deze positieve uitschieters, stabiel. Het is niet bekend wat de oorzaak van dit aantalsverloop is. Het lijkt er op dat er geen ver-slechtering van de draagkracht aan de orde is, maar dat er sprake is geweest van een periode met opvallend hoge aantallen. Het is mogelijk dat de doelaantallen te hoog zijn geformuleerd, omdat ze gebaseerd zijn op deze uitschieters. Voor pijl-staart en wintertaling lijkt de draagkracht wel op orde te zijn, maar onderzoek naar eventueel noodzakelijke aanvullende maatregelen om de draagkracht te vergroten tot het beoogde (en relatief hoog gestelde) doelaantal is nodig.

Figuur 2.9. Trend van de pijlstaart en wintertaling in Westerschelde & Saeftinghe (bron: SOVON, http://s1.sovon.nl/gebieden/gebieden_trendsno.asp?gebnr=122).

Voor grauwe gans, smient en wilde eend lijkt de draagkracht van het gebied op orde. Deze soorten bereiken het doelaantal niet, omdat ze een knelpunt buiten het gebied hebben; mogelijk is daar sprake van een afname van voedselbeschikbaarheid (zie Algemeen deel paragraaf 5.4 en bijlage C).

Voor de overige eenden en ganzen worden de doelaantallen gehaald en is de trend positief of is er geen duidelijke trend waarneembaar (zie tabel 2.14).

Soort	Instandhoudingsdoelstelling ¹	Doelaantal	Aantal '06/'07-'10/'11 t.o.v. doel-aantal ²	Trend '01/'02-'10/'11 ³	Landelijke staat van instandhouding ⁴	Relatieve bijdrage ⁵	Knelpunt
Bergeend	b	4500	+	+	+	+	Nee
Grauwe gans	b	16600	-	-	+	++	Extern
Kolgans	b	380	+	?	+	- / s-	Nee
Krakeend	b	20	+	+	+	-	Nee
Pijlstaart	b	1400	-	-	-	+	Ja
Slobeend	b	70	0	?	+	-	Nee
Smient	b	16600	-	--	+	+	Extern
Wilde eend	b	11700	-	-	+	+	Extern
Wintertaling	b	1100	-	?	-	+	Ja

Legenda		
1) Instandhoudingsdoelstelling b behoud omvang en kwaliteit leefgebied	2) Huidige aantal ten opzichte van doelaantal: periode 2006/2007 t/m 2010/2011 + aantal boven doel 0 aantal gelijk aan doel - aantal onder doel	3) Trendaantallen voor periode 2001-2002 t/m 2010-2011 (gebiedsspecifiek) -- sterke afname - matige afname + matige toename ? onduidelijk
4) Landelijke staat van instandhouding - matig ongunstig + gunstig	5) Relatieve bijdrage gebied - Minder dan 2% van de Nederlandse populatie + Tussen 2 - 15% van de Nederlandse populatie ++ Tussen 15 - 50% van de Nederlandse populatie S = slaapfunctie	
	Instandhoudingsdoelstelling wordt reeds bereikt met huidig beheer	
	Aantallen liggen onder doelaantal en/of er is een negatieve trend, maar er is waarschijnlijk geen knelpunt (de draagkracht van het gebied is voldoende)	
	Instandhoudingsdoelstelling wordt niet bereikt met voortzetting van huidig beheer	

Tabel 2.14. Overzicht instandhoudingsdoelstellingen en huidige situatie eenden, ganzen en zwanen.

Knelpunten

Voor pijlstaart en wintertaling is geen verslechtering aan de orde. Het doelaantal is gebaseerd op enkele positieve uitschieters. Om consistent deze hoge aantallen te bereiken zal de draagkracht verder vergroot moeten worden. Het is niet duidelijk hoe we dat kunnen realiseren.

Soort	Knelpunt
Pijlstaart, wintertaling	Onderzoek nodig naar eventueel noodzakelijke maatregelen om draagkracht te verhogen tot de geformuleerde doelaantallen

Tabel 2.15. Knelpunten eenden, ganzen en zwanen.

2.1.8

Roofvogels

Ruimtelijke en temporele verspreiding

Dit gebied is aangewezen voor twee roofvogels: de slechtvalk en de zeearend. Deze soorten overwinteren in Westerschelde & Saeftinghe vanwege het goede aanbod aan prooidieren zoals (water)vogels in combinatie met het uitgestrekte landschap en voldoende rustplekken. In 2005-2006 en 2006-2007 werden er gemiddeld 7-8 slechtvalken geteld. Voor zeearend betreft het vrijwel uitsluitend jonge individuen nog zonder vaste standplaats, die een tijdje te gast zijn in de Westerschelde.

Huidige situatie ten opzichte van doelstellingen

Tabel 2.16 laat per soort de doelstelling, de trend en de aantallen ten opzichte van doelaantal zien en op basis daarvan is een inschatting gemaakt of het huidige beheer voldoende is om de instandhoudingsdoelstellingen te bereiken. In heel Nederland neemt de slechtvalk gestaag toe. Ook in Westerschelde & Saeftinghe is sinds eind jaren '90 de slechtvalk sterk in aantal toegenomen (tabel 2.16). Er is een behoudsdoelstelling voor een seizoensmaximum van acht vogels. Gezien de gunstige aantallen is het huidige beheer voldoende om het doel te halen en zijn geen extra maatregelen nodig om te voldoen aan de opgave.

Over een trend in Westerschelde en Saeftinghe valt voor de zeearend niet veel te zeggen gezien het zeer geringe aantal dat het gebied jaarlijks aandoet. Gezien de omvang van het gebied, de aanwezigheid van rustige plekken en het grote aanbod aan prooidieren, is de draagkracht van het gebied ruim voldoende voor twee zeearenden.

Soort	Instandhoudingsdoelstelling ¹	Doelaantal ⁶	Aantal '06/'07-'10/'11 t.o.v. doel-aantal ²	Trend '01/'02-'10/'11 ³	Landelijke staat van instandhouding ⁴	Relatieve bijdrage ⁵	Knelpunt
Slechtvalk	b	8 (max)	+	+	+	+	Nee
Zeearend	b	2 (max)	-	0	+	++	Nee

Legenda		
1) Instandhoudingsdoelstelling b behoud omvang en kwaliteit leefgebied	2) Huidige aantal ten opzichte van doelaantal: periode 2006/2007 t/m 2010/2011 + aantal boven doel - aantal onder doel	3) Trendaantallen voor periode 2001-2002 t/m 2010-2011 (gebiedsspecifiek) 0 stabiel + matige toename
4) Landelijke staat van instandhouding + gunstig	5) Relatieve bijdrage gebied + Tussen 2 -15% van de Nederlandse populatie ++ Tussen 15 - 50% van de Nederlandse populatie	
6) Aantallen voor deze soorten betreffen het seizoensmaximum		
	Instandhoudingsdoelstelling wordt reeds bereikt met huidig beheer	

Tabel 2.16. Overzicht instandhoudingsdoelstellingen en huidige situatie roofvogels.

Ecologische randvoorwaarden

Roofvogels

- voldoende leefgebied om te rusten en foerageren (open, ruimtelijk)
- geschikte uitzichtpunten in open landschap (bomen met kale kroon, kunstmatige bouwsels als palen, hekken, (licht)bakens en rijshoutdammen)
- voldoende prooien:
 - voor slechtvalk: middelgrote vogels als eenden en steltlopers
 - voor zeearend: watervogels, kleine zoogdieren en aas

Knelpunten

Er zijn geen knelpunten voor de slechtvalk of zeearend.

3 Instandhoudingsmaatregelen

Instandhoudingsmaatregelen zijn nodig om de instandhoudingsdoelstellingen te bereiken en tussentijdse verslechtering van de kwaliteit van leefgebieden en habitattypen en significante verstoring van soorten te voorkomen. In de Westerschelde & Saeftinghe zijn er binnen de meeste clusters knelpunten. Het totale pakket aan instandhoudingsmaatregelen voor de Westerschelde & Saeftinghe bestaat uit 3 typen maatregelen (zie tabel 3.1). De verschillende categorieën (met eigen kleur die terugkomt in hoofdstuk 5) zijn verder uitgewerkt in paragraaf 3.1 tot en met 3.3.

Maatregelen uit reeds vastgesteld beleid (paragraaf 4.1)
Aanvullende instandhoudingsmaatregelen voor Natura 2000 (paragraaf 4.2)
Onderzoek en monitoring (paragraaf 4.3)

Tabel 3.1. Categorieën instandhoudingsmaatregelen.

Binnen de eerste beheerplanperiode worden de maatregelen die noodzakelijk zijn om de verslechtering van instandhoudingsdoelstellingen te stoppen met voorrang uitgevoerd. Binnen de Westerschelde & Saeftinghe zijn dit de maatregelen voor habitattypen en kustbroedvogels. Daarnaast is er binnen de Westerschelde & Saeftinghe een Sense of Urgency vastgesteld voor herstel van kwaliteit 'estuaria' in de Westerschelde & Saeftinghe (LNV, 2006). De instandhoudingsdoelstellingen die binnen deze opgaven vallen, zullen dus met voorrang worden opgepakt in de eerste beheerplanperiode (zie Algemeen Deel hoofdstuk 2).

3.1 Maatregelen uit reeds vastgesteld beleid

De bestaande zonering van het gebruik in ruimte en tijd in Westerschelde & Saeftinghe is een belangrijke voorwaarde voor de voor verschillende habitattypen en soorten noodzakelijke rust en het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen en zal daarom juridisch verankerd worden door het instellen van een toegangsbeperkingsbesluit op grond van artikel 20 van de Natuurbeschermingswet 1998. Het toegangsbeperkingsbesluit wordt/is door het ministerie van EZ, dat daartoe bevoegd is, genomen vóór of gelijktijdig met de vaststelling van het Natura 2000-beheerplannen door de bevoegde gezagen.

Binnen de Westerschelde & Saeftinghe worden daarnaast diverse projecten uitgevoerd op basis van reeds vastgesteld beleid. De vier categorieën maatregelen zijn:

1.	Natuurherstelpakket Westerschelde
2.	Natuurcompensatie Programma Westerschelde
3.	Gerealiseerde terreinbeheermaatregelen
4.	KRW

Deze nummering komt overeen met de nummering in de linkerkolom van tabel 3.2 en tabel 3.3.

In tabel 3.2 zijn de reeds geplande en gerealiseerde maatregelen opgenomen. Het gaat om maatregelen die van 2005 tot en met 2011 gepland en/of gerealiseerd zijn. In tabel 3.3 zijn de KRW-maatregelen opgenomen die worden uitgevoerd in de Westerschelde & Saeftinghe. Hieronder wordt per cluster kort aangegeven op welke manier de maatregelen een positief effect hebben op een habitatype of soort met een instandhoudingsdoelstelling.

Natuurherstelpakket Westerschelde

Natuurherstelpakket Westerschelde is één van de drie poten van de 'Ontwikkelingschets 2010 Schelde-estuarium'. Dit is de uitwerking van de Langetermijnvisie 2030 Schelde-estuarium. De Ontwikkelingsschets heeft als doel om het Schelde-estuarium veiliger, toegankelijker en natuurlijker te maken. Om invulling te geven aan de natuurdoelen (de Natura 2000-kernopgave voor 'estuaria' en schorren) is vastgelegd om in het Nederlandse deel 600 hectare nieuwe buitendijkse natuur (slikken en schorren) te realiseren. In het Belgische deel van het Schelde estuarium wordt 1100 hectare buitendijkse natuur gerealiseerd. Een aantal Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen zal bereikt worden door deze maatregelen. De kwaliteit van het habitatype 'estuaria' zal toenemen en er ontstaat meer ruimte voor de vorming van slikken, platen, ondiepe geulen en schorren. Vogels kunnen hier sterk van profiteren.

Habitattypen

De beleidsinzet is de doelen voor buitendijkse habitattypen 'estuaria', 'schorren en zilte graslanden (buitendijks)' en 'zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)' grotendeels met het Natuurherstelpakket Westerschelde in te vullen. De aanleg van oeververdediging draagt bij aan broedgebieden voor kustbroedvogels, en draagt ook bij aan de vorming van habitattypen 'zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)', 'schorren en zilte graslanden (buitendijks)'.

Kustbroedvogels

Om broedgebied van kustbroedvogels te behouden wordt op diverse locaties het terreinbeheer en de inrichting van het terrein geoptimaliseerd voor kustbroedvogels (zie tabel 3.2). Op de Hooge Platen is met de aanleg van de Noordzijde Duintjes een basis gelegd voor een toekomstige ontwikkeling van jonge duintjes, dat op termijn via het beschikbaar komen van kale en schaars begroeide gronden enige compensatie kan gaan bieden voor de verliezen als gevolg van erosie. Bij Ossenisse ontstaat nieuwe natuur bij een industrieterrein dat niet toegankelijk is voor betreding. Hierdoor is het geschikt voor broedende strandplevier. Bij Scheldeoord wordt door het gebruik van schelpenstort en kwelbuizen vegetatiegroei geremd, waardoor een gebied langer als broedgebied voor kustbroedvogels geschikt blijft. Door het gebied Molenpolder uit te rasteren, wordt voorkomen dat begrazing de broedende kustbroedvogels verstoort. Ook de andere maatregelen in tabel 3.2 zullen bijdragen aan het oplossen van de knelpunten met betrekking tot de kustbroedvogels.

Kustbroedvogels en viseters

Het bereikbaar maken van paaiplaatsen en opgroeigebied voor vis en het creëren van vispassages naar de polders zullen een bijdrage leveren aan de visstand in en rond de Westerschelde (zie tabel 3.3). Dit kan de draagkracht voor viseters en sterns (kustbroedvogels) in beperkte mate positief beïnvloeden. De visstand wordt uiteindelijk vooral bepaald door aanvoer vanuit de Noordzee en paaimogelijkheden stroomopwaarts.

Nr.	Deelgebied	Maatregel	Bijdrage aan doelbereik instandhoudingsdoelstelling	gepland of gerealiseerd	Bevoegd gezag/financiering
3	Zuidgors	Veekvang bij kolonie Kok- en Zwartkop-meeuwen ivm stormvloeden. In combinatie met werken zeeweringen schelpenrandje aangebracht in werkstrook van zeeweringen; Schelpenrandjes zijn aangelegd onder aan de dijk tbv strandplevier.	H1310A: Zilte pionierbegroeiingen (zeekraal) H1330A: Schorren en zilte graslanden (buitendijks) A132 Kluut A137 Bontbekplevier (kansrijk) A138 Strandplevier (kansrijk)	ja - behoud areaal - compensatie dijkverzwaring -; zeeweringen is uitgevoerd - werkstrook wordt ingezet op schorherstel, niet op plevieren (kansloos)	Prov. ZL
2	Scheldeoord, ook wel Baarland ("Jacobspolderweg") (WS5)	Goed om kaal te houden voor kustbroedvogels door hoog peil in winter. Stimuleren kwel door kwelbuis te verbeteren (zoutinvoer belangrijk ivm successie). Veilige route creëren voor jonge kluten via een of meerdere duikers. Schelpenstort.	H1310A: Zilte pionierbegroeiingen (zeekraal) H1330A: Schorren en zilte graslanden (buitendijks) A193 Visdief A132 Kluut A137 Bontbekplevier (aanwezig)	ja - nieuw gebied in ontwikkeling - peil is al hoog in winter	Prov. ZL
2	Molenpolder (WS11)	oevers uitrasteren in broedseizoen. Kluten en plevieren broeden hier op de rand van het weiland en het natte gedeelte. Er vindt begrazing door runderen plaats. Het broedsucces is al jaren nihil.	A132 Kluut (aanwezig) A138 Strandplevier (kansrijk)	ja - kan effectief zijn voor plevieren en kluut (maar marginaal) - niet duur - is al gerealiseerd	EL&I/Prov. ZL
3	Inlaag 2005 ("Inlaag Coudorpe") (WS8)	Maatregelen tbv kustbroedvogels Groot predatierisico door ratten en toename zilvermeeuwen. Schelpeneilandje aanleggen met dieper water eromheen biedt kansen.	A193 Visdief A132 Kluut A137 Bontbekplevier (aanwezig) A138 Strandplevier (kansrijk)	er zijn stenen geleverd door project Zeeweringen. Alleen voor visdief en kluut kansrijk maar slechts van tijdelijke aard.	Prov. ZL

Nr.	Deelgebied	Maatregel	Bijdrage aan doelbereik instandhoudingsdoelstel- ling	gepland of gerealiseerd	Bevoegd gezag/ financiering
2	Schor van Waarde	Compensatiemaatregel - kwaliteitsverbetering en herstel schor; 2 kribben aangelegd	H1320: Slijkgrasvelden	ja - gerealiseerd	RWS ZD
1, 2	Perkpolder en deelprojecten	Compensatiemaatregel - 2de verruiming en natuurherstel ikv Ontwikschets 2010	A132 Kluut H1130: Estuaria H1320: Slijkgrasvelden H1330A: Schorren en zilte graslanden (buitendijks)	wordt gerealiseerd in 2013-2015	RWS ZD
2	Verdronken zwarte polder	Uitdiepen slufte ten gunste van zeekraal begroeiing Compensatiemaatregel	H1310A: Zilte pioniersbegroeiing (zeekraal) H1320 Slijkgrasvelden	ja - gerealiseerd	RWS ZD
3	Schor van Ossensse	schelpeneiland aangelegd voor kustbroedvogels	kustbroedvogels	ja gerealiseerd	EL&I/ (Prov. ZL)
3	Mosselbanken	tijdelijk broedgebied kustbroedvogels	kustbroedvogels	ja- gerealiseerd	Prov. ZL
3	Hoedekenskerke	peilbeheer, schelpeneiland creëren en kwelbuizen plaatsen	H1310A: Zilte pioniersbegroeiingen (zeekraal) H1330A: Schorren en zilte graslanden (buitendijks) kustbroedvogels	ja- gepland	Prov. ZL
2	Herdijkte Zwarte Polder	verbeteren leefgebied door het graven van een geul rond het bestaande eiland; schelpen opbrengen voor kustbroedvogels	kustbroedvogels	ja gerealiseerd	Prov. ZL
3	Noordzijde duintjes Hooge Platen	tegengaan van oppervlakte afname door erosie, met behulp van zandsuppletie of door middel van aanleg golfbrekers voor kustbroedvogels; bevorderen sedimentatie op kansrijke locaties	A191 Grote Stern A193 Visdief A195 Dwergstern A137 Bontbekplevier A138 Strandplevier (aanwezig)	ja - erosie vindt plaats langs diepe vaargeul - geen zandsuppletie daar, kun je geen golfbrekers bouwen, oppervlakte schor neemt toe, duintjes kalven af. Wellicht iets met stuifschermen te doen op de bol.	RWS ZD

Nr.	Deelgebied	Maatregel	Bijdrage aan doelbereik instandhoudingsdoelstelling	gepland of gerealiseerd	Bevoegd gezag/financiering
1	Ontpolderen Hedwigepolder	Realiseren van uitbreidingsopgave estuarium	H1130: Estuaria H1310A: Zilte pioniersbegroeiingen (zeekraal) H1330A: Schorren en zilte graslanden (buitendijks)	ja- gepland	EZ
1	Aanleg Waterdunen	Realiseren van uitbreidingsopgave estuarium; aanleg getijdenduiker (doorlaatmiddel) en getijdenatuur	H1310B: Zilte pioniersbegroeiingen - zeevetmuur	ja- gepland	EZ
1	Strekdammen buitendijks (middengebied - Baalhoek en Knuitershoek)	Verbeteren kwaliteit estuarium door op vijf gebieden strekdammen aan te leggen. Het gebied dat zich tussen de strekdammen bevindt, slibt aan en komt hoger te liggen. Hierdoor nemen stroomsnelheden af en is de werking van het tij gematigd. Door de vertraagde werking van eb en vloed kunnen zich laagdynamische slikken vormen. Bodemdieren krijgen hierdoor de kans zich te vestigen en de voedselrijkdom van de bodem neemt toe. Dit zorgt ervoor dat het gebied aantrekkelijk voor vogels wordt (foerageerplaats), met name voor steltlopers.	H1130: Estuaria steltlopers	ja- gepland	EZ

De nummering in de linkerkolom verwijst naar de nummering van de categorieën maatregelen aan het begin van deze paragraaf.

Tabel 3.2. Overzicht reeds geplande en gerealiseerde maatregelen in de Westerschelde & Saeftinghe.

In tabel 3.3 staat de KRW-maatregel opgenomen die wordt uitgevoerd in Westerschelde & Saeftinghe. De maatregel heeft positieve effecten op (de kwaliteit van) het leefgebied van visetters en vissen.

Nr.	Maatregel	Bijdrage aan doelbereik instandhoudingsdoelstelling	Realisatie 1 ^{ste} beheerplanperiode	Bevoegd gezag/ financiering
4	bereikbaar maken paaiplassen en opgroeigebied vis. Vispassages naar de polders	vissen/ visetende vogels	ja	RWS ZD
4	Studie nut/noodzaak aanvullende zuivering RWZI Bath (x9902)	vissen/ visetende vogels	ja	RWS ZD
4	Inrichting zoute habitats bij Perkpolder (Beperkte Natuurcompensatie Westerschelde uit lopend H&I-programma 1037)	A132 Kluut; H1130 estuaria; H1320 Slijkgrasvelden; H1330_A Schorren en zilte graslanden	ja	RWS ZD

De nummering in de linkerkolom verwijst naar de nummering van de categorieën maatregelen aan het begin van deze paragraaf.

Tabel 3.3. Overzicht KRW-maatregelen Westerschelde & Saeftinghe.

Bovengenoemde maatregelen dragen allemaal in meer of mindere mate bij aan het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen. In de Doeluitwerking (2009) is beschreven hoever de bijdrage reikt:

- De reeds geplande en gerealiseerde maatregelen zorgen ervoor dat de instandhoudingsdoelstelling van 'schorren en zilte graslanden (binnendijks)' en 'zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)' worden bereikt.
- Het uitbreidingsdoel voor 'schorren en zilte graslanden (buitendijks)' wordt dankzij de maatregelen (vooral met natuurherstelpakket Westerschelde) bereikt. Dit habitattype heeft echter ook nog een verbeteringsdoelstelling ten aanzien van kwaliteit, die met huidig beheer niet behaald wordt.
- De maatregelen zullen ook bijdragen aan de instandhoudingsdoelstellingen voor bontbekplevier, strandplevier, kluut, visdief, 'estuaria' en 'zilte pionierbegroeiingen (zeevetmuur)', maar zal voor géén van deze doelen zorgen dat het doel bereikt wordt.

Er zijn dus aanvullende Natura 2000-instandhoudingsmaatregelen noodzakelijk om de instandhoudingsdoelstellingen te bereiken.

3.2

Aanvullende instandhoudingsmaatregelen voor Natura 2000

In tabel 3.3 staan de aanvullende Natura 2000-instandhoudingsmaatregelen beschreven die in de Westerschelde & Saeftinghe worden uitgevoerd om de instandhoudingsdoelstellingen te bereiken en om verslechtering te stoppen. De terreinbeheerders en uitvoerende instanties (provincie, ministerie van EZ en Rijkswaterstaat) zullen de benodigde maatregelen in terreinbeheerplannen verder uitwerken. Volgens de wet zijn beheermaatregelen ten behoeve van het realiseren van instandhoudingsdoelstellingen, in beginsel niet vergunningplichtig. In de uitvoering kunnen zich omstandigheden voordien waardoor een beheermaatregel wel vergunningplichtig wordt. Dit is niet op voorhand vast te stellen en de terreinbeheerder zal voorafgaand aan de uitvoering in samenspraak met het bevoegd gezag moeten bepalen of dit onverkort geldig is.

Hieronder wordt per cluster kort aangegeven welke maatregelen er worden genomen.

1. Terreinbeheer en inrichting optimaliseren voor kustbroedvogels en habitattypen
2. PAS-maatregelen ²

Habitattypen en habitatsoorten

Maatregelen, zoals afplaggen, peilbeheer, onderhoud slufte en verzilten dragen alle bij aan het doelbereik van de habitattypen 'schorren en zilte graslanden' en/of 'zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)' en aan het habitatype 'estuaria'.

Kustbroedvogels

Om voldoende geschikt broedgebied voor kustbroedvogels in de Westerschelde & Saeftinghe te verkrijgen en te behouden worden verschillende maatregelen genomen: afplaggen, aanleg van eilandjes, verwijderen van bomen en struiken, schelpstort en oeververlaging. Deze maatregelen dragen bij aan de omvang en de kwaliteit van broedgebied voor kustbroedvogels.

Deelgebied	Bijdrage aan doelbereik instandhoudingsdoelstelling	Maatregel	Bevoegd gezag/ financiering
Inlaag 1887 en Inlaag 2005	H1310A Zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)	Binnendijks: in bestaande gebieden (Inlaag 2005 en mogelijk Inlaag 1887) de natuurlijke fluctuaties handhaven, of zelfs de abiotiek meer te sturen richting geschiktheid voor H1310_A. Het dichtgeslibde gebied moet opgeschoond worden.	Prov. ZL
Verdronken Zwarte Polder	H1310A Zilte pionierbegroeiingen (zeekraal) H1330A Schorren en zilte graslanden (buitendijks) A137 Bontbekplevier A138 Strandplevier	Voor het in stand houden van de natuurwaarden is regelmatig onderhoud aan de slufte (baggeren) essentieel. In 1ste pp onderhoud aan geulen en prielen. Ook geschikt voor kustbroedvogels. Vogelbroedstrand ligt naast geul. Geul meandert en slibt dicht. Bij werkzaamheden zand wat opgebaggerd is, op strand leggen. (tbv H1310_A: uitbreiding areaal; H1330_A: uitbreiding areaal en verbetering kwaliteit; behoud kwaliteit leefgebied voor kustbroedvogels)	Prov. ZL
Schor van Waarde	H1330A Schorren en zilte graslanden (buitendijks)	Lokaal en ondiep te plaggen	Prov. ZL
Spuikom Ritthem	A193 Visdief (kansrijk)	Inrichting voor optimalisatie kustbroedvogels: experiment met drijvend eiland	Prov. ZL

² Hoewel specifieke PAS-maatregelen eigenlijk mitigerende maatregelen betreffen voor stikstofuitstoot en dus in hoofdstuk 5 zouden thuishoren, worden ze toch in hoofdstuk 4 behandeld. Deze keuze is gemaakt, omdat het hier steeds inrichtings- of beheermaatregelen betreft en niet zozeer mitigatie van een gebruiksvorm.

Deelgebied	Bijdrage aan doelbereik instandhoudingsdoel- stelling	Maatregel	Bevoegd gezag/ financiering
Voorland Nummer Eén	A191 Grote stern A195 Dwergstern A138 Strandplevier	Successie tegengaan. nieuwe schelpen hoger afwerken. Beheer verbeteren (verstoring tegen- gaan) via overleg WS en natuur- organisaties; bomen langs de weg verwijderen.	Prov. ZL
Hooge Plaaten	A138 Strandplevier A195 Dwergstern A191 Grote stern H2110 Embryonale duinen.	Het in de afgelopen jaren afge- kalfde westelijke strand van de Bol weer herstellen dmv een suppletie met zand. Dit zorgt er voor dat het verloren broedhabi- tat van dwergstern en strandple- vier weer wordt hersteld. Dit strand zal tevens zorgen voor stuivend zand wat een positief effect heeft op het broedgebied van de grote stern/ het habitat- type embryonale duinen (zand- motor effect). (tbv behoud kwali- teit leefgebied voor kustbroedvo- gels; H2110 behoud areaal). Dit vergt eerste morfologisch onder- zoek naar de haalbaarheid van deze maatregelen. Eerste periode onderzoek, waarbij naast het morfologisch onderzoek ook nog moet worden onderzocht of het plaggen van de plaat geen oplos- sing biedt.	Prov. ZL
Saeftinghe/ Schor van Baalhoek	H1310A Zilte pionierbegroei- ingen (zeekraal) H1330A Schorren en zilte graslanden (buitendijks) H1320 Slijkgrasvelden	Onderzoek naar functioneren van het systeem en of stikstofdeposi- tie oorzaak is van verruiging.	Prov. ZL
Zuidgors	H1330A Schorren en zilte graslanden (buitendijks)	kleinschalig experimenteren afplaggen	Prov. ZL
DOW- Chemical	Kustbroedvogels	Terrein wordt ten behoeve van veiligheid afgesloten, waardoor ook rust voor kustbroedvogels ontstaat	Prov. ZL
Schor bij Bath	H1330A Schorren en zilte graslanden (buitendijks)	PAS maatregel: Evt éénmalig plaggen afhankelijk van jaarlijkse monitoring en kwaliteitscontrole	Prov ZL

Tabel 3.4. Overzicht instandhoudingsmaatregelen Westerschelde & Saeftinghe.

3.3

Onderzoek en monitoring

Voor een aantal andere instandhoudingsdoelstellingen is het met de huidige informatie niet mogelijk een goede maatregel te nemen. Hiervoor is het nodig om onderzoek of monitoring uit te voeren. Voor de Westerschelde & Saeftinghe zijn er drie categorieën:

1.	Onderzoek
2.	Extra aandacht bij uitwerking resultaten monitoring
3.	Aanpassing monitoring: verspreiding, kwaliteit en/of trend onbekend
4.	Onderzoek en monitoring Natuurherstelpakket Westerschelde (NPW)

Deze nummering komt overeen met de nummering in de linkerkolom van tabel 3.5.

Onderzoek

Indien de trend van een soort negatief is en het is onbekend waar deze trend door wordt veroorzaakt, gaan we in de eerste beheerplanperiode onderzoek uitvoeren naar welke maatregelen in een volgend beheerplan genomen kunnen worden. Voor bontbekplevier, rosse grutto, scholekster, steenloper, fuut en middelste zaagbek is onderzoek nodig naar de oorzaak van de afname en naar mogelijkheden om de draagkracht van Westerschelde & Saeftinghe voor deze soorten te vergroten. Voor al deze soorten is er ook extra aandacht nodig bij de uitwerking van de resultaten van de monitoring.

Extra aandacht bij uitwerking resultaten monitoring

Wanneer nog onvoldoende bekend is of er daadwerkelijk een verslechtering van het leefgebied van een soort aan de orde is, wordt nog niet direct gestreefd naar uitgebreid onderzoek of naar herstelmaatregelen, maar wordt de soort wel extra in de gaten gehouden met monitoring. Dit geldt alleen indien de negatieve trend gestopt is.

In al deze gevallen wordt als maatregel een tussentijdse beoordeling van het doelbereik opgenomen, aan de hand van recente informatie over (vogel)monitoring, gegevens over voedselkwaliteit, ontwikkelingen in andere gebieden in Nederland en mogelijke klimaatinvloeden. Voor deze categorie van soorten met instandhoudingsdoelstellingen worden in de tweede beheerplanperiode onderzoek of maatregelen geagendeerd als uit de aanvullende tussentijdse beoordeling van de nieuwe monitoringsresultaten blijkt dat herstel niet optreedt.

In de Westerschelde & Saeftinghe is voor de volgende soorten of habitattypen extra aandacht nodig bij het uitwerken van de monitoringsresultaten:

- Voor pijlstaart en wintertaling is de oorzaak voor het grillige aantalsverloop niet bekend. Op basis van een aanvullende tussentijdse analyse (na drie jaar looptijd van het beheerplan) van de monitoringsgegevens wordt achterhaald wat de oorzaak kan zijn.

Aanpassing monitoring: verspreiding, kwaliteit en/of trend onbekend

Voor enkele instandhoudingsdoelstellingen is het momenteel niet mogelijk een gefundeerde uitspraak te doen over stabiliteit van habitattypen dan wel populaties, vanwege een gebrek aan informatie over verspreiding, kwaliteit en/of welke richting de ontwikkeling gaat. Dit geldt voor nauwe korfslak, fint, rivierprik, zeeprik en blauwborst. Het monitoringsprogramma (zie Algemeen Deel) zal worden gebruikt om hier meer zicht op te krijgen. In een volgende beheerplanperiode wordt dan beoordeeld of er aanvullende maatregelen nodig zijn om de instandhoudingsdoelstellingen te bereiken. Het is vooralsnog niet zinvol om concrete maatregelen uit te voeren. Indien uit monitoring blijkt dat aantallen achteruit gaan, zal onderzoek wor-

den gedaan naar de oorzaken en worden maatregelen genomen. Onderstaande tabel geeft een overzicht van kennisleemtes, onderzoek en monitoring.

Nr.	Cluster	Kennisleemte	Onderzoek	Uitvoering in de eerste beheerplanperiode?
3	Habitatsoorten	Verspreidingsinformatie en doelbereik van nauwe korfslak en fint, rivierprik, zeeprik	Verspreidingsonderzoek en bepalen doelbereik	Ja
3	Moerasbroedvogels	Verspreiding en doelbereik blauwborst	Verspreidingsonderzoek en bepalen doelbereik	Ja
2	Eenden, ganzen en zwanen	Oorzaak te lage aantallen pijlstaart en wintertaling is onbekend.	Monitoren hoe trend zich verder ontwikkelt	Ja
1	Steltlopers	Oorzaak te lage aantallen bontbekplevier, rosse grutto, scholekster en steenloper	Nader onderzoek voorgesteld om inzicht te krijgen in de problematiek en mogelijke oplossingen. Doelbereik bepalen.	Ja
1	Viseters	Fuut en middelste zaagbek	Onderzoek naar oorzaak en mogelijke oplossingen	Ja
			Verdronken Zwarte Polder; onderzoek nauwe korfslak	

De nummering in de linkerkolom verwijst naar de nummering van de categorieën maatregelen aan het begin van deze paragraaf.

Tabel 3.5. Overzicht kennisleemtes, onderzoek en monitoring.

Onderzoek en monitoring Natuurherstelpakket Westerschelde

Met betrekking tot de projecten in het Natuurherstelpakket Westerschelde (NPW) - in totaal met een omvang van 600 ha estuariene natuur is extra monitoring voorzien in de periode van uitvoering van de maatregelen tot 2019. Daarnaast vindt extra onderzoek plaats gericht op het ontwikkelen van een modelinstrumentarium om het systeem beter te begrijpen.

Onderzoek

De VNSC laat, op verzoek van de projectorganisatie NPW en W&Z, door de Universiteit van Antwerpen, in samenwerking met het NIOZ, modelinstrumentarium ontwikkelen. Dit is in staat de estuariene natuurontwikkeling in de Hedwige- en Proserpolder te voorspellen en evalueren. Dit model is tevens een middel om te bepalen of bijsturing nodig is. Dit, te ontwikkelen, model zal door de input van voortgaande monitoringsgegevens verder gevalideerd worden.

Het modelinstrument is van belang voor voorspellingen en verbetering van inrichtingsplannen voor de habitattypen met een uitbreidingsdoelstelling (H1130, H1310A en H1330A) die in het aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Westerschelde & Saefinghe zijn opgenomen. Het modelinstrument is vooral belangrijk voor een beter inzicht in de trends en ontwikkeling van estuariene natuur.

In de modelleringen die tot nu toe gebruikt zijn, zoals bij de milieueffectrapportage van de Hertogin Hedwigepolder, was nog geen sprake van koppeling van een hydrodynamisch en morfologisch model aan de vegetatieontwikkeling. Juist de onderlinge interactie tussen deze drie componenten bepaalt de snelheid van, en het inzicht in de integrale ontwikkeling van een deelgebied. Het model moet voorspellingen opleveren voor de gedifferentieerde ontwikkeling binnen een deelgebied en over de invloed van projecten op het ecosysteem van de Westerschelde. De verwachting is dat een verder ontwikkeld en gevalideerd modelinstrument gevuld met monitoringsgegevens ondersteunend werkt bij de periodieke evaluatie van de instandhoudingsdoelstellingen. Op termijn van twee jaar moet er een goed doorontwikkeld model zijn voor de Hedwige- en Prosperpolder. Dat heeft onder andere te maken met het feit/gegeven dat natuureffecten van maatregelen twee á drie jaar na realisatie zichtbaar beginnen te worden.

Monitoring

Voor de 600 ha NPW komt een apart monitoringsplan. Dit wordt door het program-mabureau van de provincie Zeeland uitgevoerd in de periode van aanleg (die loopt tot en met augustus 2019). De bij te houden parameters worden afgestemd op de functies waar de monitoring voor wordt uitgevoerd. Het te ontwikkelen modelin-strumentarium kan behulpzaam zijn bij het selecteren en kiezen van 'slimme para-meters'. Daar waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van bestaande meetgegevens. Voor het overige worden parameters gemonitord in opdracht van de projectorgani-satie Natuurherstelpakket Westerschelde.

Permanente commissie van drie experts

Gekoppeld aan het Natuurherstelpakket Westerschelde komt er een permanente onafhankelijke commissie van drie experts. Zij kunnen gevraagd en ongevraagd advies uitbrengen over realisatie van natuurdoelen van het NPW en over de bijdrage van het NPW aan de ontwikkeling van het ecosysteem Westerschelde. Zij doen in ieder geval één keer per jaar schriftelijk verslag van hun bevindingen aan de minis-ter (en/of staatssecretaris) van EZ.

De commissie van drie experts werkt waar mogelijk samen met de door de minister van Infrastructuur en Milieu ingestelde 'Commissie Monitoring Westerschelde', die is gekoppeld aan de Vlaams Nederlandse Schelde Commissie (VNSC). De commissie van experts volgt en evalueert de morfologische evolutie van de Westerschelde, zoals die onder andere wordt beïnvloed door de innovatieve en flexibele bagger- en stortstrategie.

4 Activiteiten en mitigatie

Menselijke activiteiten en natuur gaan al lang samen in de Westerschelde. In de meeste gevallen vormen deze activiteiten geen probleem voor de instandhoudingsdoelstellingen. Van bepaalde activiteiten in de Westerschelde is het niet uit te sluiten dat er negatieve effecten zijn voor de instandhoudingsdoelstellingen. Een aantal van deze activiteiten blijft vergunningplichtig in het kader van de Nb-wet, waarbij voorschriften aan de vergunning zijn verbonden. Andere activiteiten worden onder voorwaarden in dit beheerplan vrijgesteld van de Nb-wet vergunningplicht. Voor weer andere gevallen zijn mitigerende maatregelen nodig om te voorkomen dat activiteiten het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen in de weg staan. Als voldaan wordt aan de Nb-wet vergunningvoorschriften, de voorwaarden voor vrijstelling van Nb-wet vergunningplicht, of als mitigerende maatregelen worden uitgevoerd, kunnen de betreffende activiteiten doorgang vinden. Voor alle activiteiten geldt de generieke of algemene voorwaarde dat zij in vorm, locatie, omvang en tijd niet in betekenende mate wijzigen ten opzichte van de getoetste situatie.

De vrijstellingen van Nb-wet vergunningplicht betreffen alleen de activiteiten die al plaats vinden in hun huidige vorm, locatie, omvang en tijd. Als er sprake is van uitbreiding of wijzigingen van deze activiteiten dan zijn die uitbreidingen of wijzigingen mogelijk wel vergunningplichtig in het kader van de Nb-wet.

Voor het stikstof gerelateerde deel van de Natura 2000-beheerplannen is in 2009 een separaat door het rijk getrokken landelijk traject opgestart, de 'Programmatiese Aanpak Stikstof' (PAS). Stikstofemissies van diverse menselijke activiteiten als verkeer, industrie en grootschalige landbouw leiden landelijk tot deposities van stikstof op onder andere de natuurgebieden. De verschillende vermestende effecten zijn daarbij niet los te koppelen en complex. De effecten van alle stikstofemitterende activiteiten zijn daarom tezamen (cumulatief) getoetst in een PAS-gebiedsanalyse. De PAS en de beheerplannen lopen ieder weliswaar hun eigen juridische spoor (zie paragraaf 1.7 van het Algemeen deel Ontwerpbeheerplan Deltawateren), maar vanwege de inhoudelijke samenhang is in dit beheerplan in paragraaf 4.1 de essentie van de analyse beschreven. Daarnaast is de gebiedsanalyse als achtergronddocument ter inzage gelegd. Deze gebiedsanalyse zal door het bevoegd gezag tezamen met de andere PAS instrumenten worden gebruikt voor de toetsing op het aspect stikstof ten aanzien van uitbreidingen, wijzigingen of nieuwe activiteiten in het kader van de Nb-wet.

In onderstaande paragrafen zijn de huidige activiteiten ingedeeld in de volgende vier categorieën:

- 1 vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten, zonder specifieke voorwaarden;
- 2 vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten, met specifieke voorwaarden;
- 3 vergunningplichtige activiteiten die (afzonderlijk) vergunningplichtig blijven;
- 4 niet-vergunningplichtige activiteiten, wel mitigatie vereist.

Een algemene toelichting op de vrijstelling van Nb-wet vergunningplicht en bovengenoemde indeling staat in paragraaf 5.2 van het Algemeen deel. Of een activiteit al dan niet vergunningplichtig is, is bepaald door het daartoe bevoegde gezag in de zin van de Nb-wet. Dit oordeel vormt het uitgangspunt voor het beheerplan. De specifieke vrijstellingsvoorwaarden voor Nb-wet vergunningvrijstelling bij activiteiten uit

de tweede categorie en de mitigerende maatregelen voor activiteiten uit de vierde categorie zijn in dit hoofdstuk opgenomen in paragraaf 4.3 en 4.5.

Daarnaast vinden activiteiten plaats in en rond het Natura 2000-gebied waarvan is vastgesteld dat ze geen verslechtering of significante verstoring van de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen veroorzaken (GEA, NEA 1 en NEA 2). Deze activiteiten zijn daarom niet vergunningplichtig en kunnen doorgang vinden, mits ze niet in betekenende mate wijzigen ten opzichte van de getoetste situatie (= voldoen aan de algemene voorwaarde). Voor een deel betreft het activiteiten die plaats vinden buiten de begrenzing als Natura 2000-gebied. In bijlage A staat ter illustratie een uitgebreide maar niet uitputtende lijst van voorbeelden van activiteiten die, in huidige aard en omvang (peildatum 31 maart 2010), doorgang kunnen vinden, zolang ze naar het oordeel van het bevoegd gezag (EZ of provincie) geen significante gevolgen voor de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied kunnen hebben.

4.1

Stikstofdepositie en de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)

Stikstofemissies van diverse menselijke activiteiten als verkeer, industrie en groot-schalige landbouw leiden landelijk tot deposities van stikstof op onder andere de Natura 2000-gebieden. In het kader van de PAS is voor alle Natura 2000-gebieden in Nederland nagegaan of de omvang van de depositie het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen van voor stikstofgevoelige habitattypen en leefgebieden voor soorten in gevaar kan brengen. Hierbij is rekening gehouden met (te voorziene) nieuwe activiteiten. In het bijzonder is nagegaan in hoeverre voor die habitattypen of leefgebieden sprake is van een overschrijding van de zgn. Kritische Depositie Waarde (de KDW). Op basis van deze KDW kan per habitatype of leefgebied worden bepaald wanneer significante gevolgen niet op voorhand kunnen worden uitgesloten en daarmee het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen in het gebied kan zijn. Significante gevolgen kunnen niet op voorhand worden uitgesloten indien de achtergronddepositie boven het niveau van de KDW voor het betreffende habitatype of leefgebied ligt.

Stikstofgevoelige habitattypen

Hieronder zijn de voor Westerschelde-Saeftinghe relevante habitattypen opgenomen, alsmede de daarvoor relevante KDW's (tabel 4.1).

Habitattypen	KDW (mol/h a/jr)	Stikstof-gevoelig?	Totaal oppervlak (ha)	Overschrijding 0mol - < 2*KDW			% van HT met overschrijding		
				2014 (ha)	2020 (ha)	2030 (ha)	2014 (%)	2020 (%)	2030 (%)
H1110B Permanent over-stroomde zandbanken (Noordzeekustzone)	>2.400	Nee	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt
H1130 Estuaria	>2.400	Nee	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt
H1310A Zilte pionierbegroeiingen	1.643	Ja	124,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

(zeekraal)									
H1310B Zilte pionierbegroeiingen (zeevetmuur)	1.500	Ja	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
H1320 Slijkgrasvelden	1.643	Ja	176,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
H1330A Schorren en zilte graslanden (buitendijks)	1.571	Ja	2303,0	1,6	1,3	0,8	0,07	0,05	0,03
H1330B Schorren en zilte graslanden (binnendijks)	1.571	Ja	6,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
H2110 Embryonale duinen	1.429	Ja	1,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
H2120 Witte duinen	1.429	Ja	2,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
H2160 Duindoornstruwelen	2.000	Ja	13,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
H2190B Vochtige duinvalleien	1.429	Ja	0,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
H9999 ³ Onbekend	1.571	Ja	304,2	132,2	57,9	0,0	43,4	19,0	0,0
Totaal			2933,3	133,8	59,2	0,8	4,6	2,0	0,03

Tabel 4.1 Aanwezigheid eventueel stikstofgevoelige habitattypen en hun Kritische Depositie Waarde

Naar de huidige inzichten (Gebiedsanalyse naar aanleiding van AERIUS 2014.2, december 2014) is voor Westerschelde-Saeftinghe voor 10 van de 11 aangewezen habitattypen sprake van potentiële stikstofgevoeligheid. In de Hedwigepolder (H9999), die nu nog landbouwgebied is, wordt beoogd dat daar de stikstofgevoelige habitattypen H1310A en H1330A zich gaan ontwikkelen. Een passende waarde voor de KDW voor dat gebied in de toekomst is daarom 1571 (mol/ha/jr) zijnde de laagste KDW van de habitattypen die zich daar gaan ontwikkelen (Schorren en zilte graslanden (buitendijks) H1330A). Voor de analyse is van belang om vast te stellen dat de toekomstige depositie aldaar is berekend op basis van het huidige gebruik en de huidige begroeiing

³ H9999 heeft in Westerschelde-Saeftinghe vooral betrekking op het areaal Hertogin Hedwigepolder. Omdat de hier uiteindelijk beoogde habitattypen H1310A en H1330A zijn, is hiervoor de KDW van H1330A (de meest gevoelige) aangehouden.

van het landbouwgebied, wat als een "worst case" opgevat moet worden. AERIUS houdt bij het bepalen van de depositie in de toekomst geen rekening met de ingrijpende veranderingen van de gesteldheid van het terrein, die zeker in het gebied zullen plaatsvinden nadat de Hedwigepolder na 2018 teruggegeven wordt aan de natuur. Dat is van belang omdat de depositiesnelheid wordt bepaald door zowel de aanvoer van stikstof van elders, als door de gesteldheid van het terrein (ruwheid). Hoe ruwer het terrein hoe meer depositie. In de Hedwigepolder zijn nu bomenlanen, bosschages, wegen, bebouwing en vindt landbouw plaats. Deze elementen die voor een hogere ruwheid zorgen, zullen na 2018 uit het gebied verdwijnen. AERIUS gaat ervan uit dat deze elementen wel in het gebied blijven. In werkelijkheid zullen deze vanaf 2018 uit het gebied verdwijnen, omdat de Hedwigepolder aan de natuur wordt teruggegeven. De werkelijke depositiesnelheden zullen dus veel sneller dalen dan AERIUS nu berekent.

Zeker is daarmee dat de nu door AERIUS berekende deposities in de Hedwigepolder voor 2020 en 2030 hoger zijn, dan die in het gebied zullen ontstaan wanneer de Hedwigepolder aan de natuur is teruggegeven. Realistische toekomstige depositiewaarden zijn de waarden die door AERIUS berekend worden voor het aangrenzende natuurgebied Saeftinghe, waar de habitattypen en terreingesteldheid zijn, zoals te verwachten is in de toekomstige Hedwigepolder. In Saeftinghe ligt de depositie vrijwel geheel in de categorie $< 1000 - 1300$ mol/ha/jr en dit gebied valt daarmee ruimschoots onder de KDW van H1330A (1571 mol/ha/jr).

Voorgestelde herstelmaatregelen

Alleen op het Schor van Bath (buitendijks) is lokaal sprake van een overschrijding van de KDW voor H1330A. De kwaliteit van het Schor van Bath wordt op basis van een recente kartering (oktober 2014) op deelgebied niveau als goed beoordeeld (Damm, T., 2014). Vanwege de goede kwaliteit van het schor op dit moment en het feit dat de stikstofdepositie alleen maar afneemt, wordt als maatregel voorgesteld om jaarlijks de kwaliteit van het schor te monitoren. Indien uit de beoordeling blijkt dat de kwaliteit afneemt zal eenmalig geplagd worden, waarmee een grote hoeveelheid stikstof wordt verwijderd. Dit is voldoende om het behoud van de kwaliteit te verzekeren (zie Gebiedsanalyse PAS Westerschelde-Saeftinghe, januari 2015).

Stikstofgevoelige (leefgebieden van) soorten

De leefgebiedenbenadering, zoals opgenomen in de PAS-systematiek, kijkt naar alle mogelijke leefgebieden van dier- en plantensoorten, waaronder (broed)vogels, zowel habitattypen als andersoortige leefgebieden. Het volgt daartoe een stappenplan. Hieronder worden de stappen genoemd, en de conclusies van de systematiek geanalyseerd. In deze analyse is gebruik gemaakt van het Stappenplan Leefgebieden N-gevoelige VHR-soorten. De volgende stappen zijn in de PAS-analyse genomen om vast te stellen of er voor een soort een herstelmaatregel noodzakelijk is:

1. Zijn er soorten in het gebied aangewezen die theoretisch gebruik kunnen maken van een stikstofgevoelig Leefgebied of Habitatype?
2. Zo ja, komen die Leefgebieden en Habitattypen ook binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied voor?
3. Zo ja, worden A) deze Leefgebieden en Habitattypen door de soort gebruikt (of móeten ze gebruikt kunnen worden in de toekomst)? En B) wordt de KDW van die locaties overschreden?

⁴ Damm, T. (2014): Controle habitattypen Schor bij Rilland. Van der Goes en Groot Ecologisch Onderzoeks- en Adviesbureau. Alkmaar.

Als één van de vragen 1, 2 of 3 A) en/of B) met 'nee' is te beantwoorden is er geen sprake van een stikstofgerelateerd knelpunt en is het niet nodig ten behoeve van een soort met een stikstofgevoelig leefgebied herstelmaatregelen te formuleren en uit te voeren. Bij vraag 3 kunnen A) en B) ook in omgekeerde volgorde beantwoord worden.

Vervolgens is er in de leefgebiedanalyse vanuit gegaan dat waar er mogelijk sprake is van KDW-overschrijdingen voor habitattypen waarin de betreffende soorten voorkomen, de daaruit voortvloeiende maatregelen ook voor het eventueel benodigde herstel van die soorten van toepassing zijn. Mogelijke extra knelpunten ten aanzien van leefgebied van soorten en daarvoor eventueel noodzakelijke maatregelen kunnen dan dus alleen aan de orde zijn bij delen van het leefgebied die niet als habitattypen kwalificeren, maar wel gevoelig zijn voor stikstofdepositie. Tabel 4.2 geeft voor de soorten die voorkomen in mogelijk stikstofgevoelige habitattypen of leefgebieden aan of er al dan niet sprake is van een knelpunt ten aanzien van stikstofdepositie.

Soort	Corresponderend habitatype	Corresponderend leefgebied	Mogelijke knelpunten
H1014 Nauwe korfslak	H2190B, H2160		Geen
H1903 Groenknolorchis	H2190B, H1330A		Geen
A081 Bruine kiekendief	H2110, H2120, H2190B	LG08, LG11	Geen
A137 Bontbekplevier	H2110, H2190B, H1330A, H1330B	LG08, LG11	Geen
A138 Strandplevier	H1330A, H1330B, H2110		Geen
A193 Visdief	H1330A, H1330B, H2190B	LG08, LG11	Geen
A130 Scholekster	H2110, H2120, H1330A, H1330B	LG08, LG11	LG08 of LG11
A142 Kievit	H1330A, H1330B	LG08, LG11	LG08 of LG11
A162 Tureluur	H1330A, H1330B	LG08, LG11	LG08 of LG11

Tabel 4.2 Corresponderende habitattypen en leefgebieden van soorten met een instandhoudingsdoelstelling in Westerschelde-Saeftinghe.

Van de habitattypen waarin de soorten uit tabel 4.2 voorkomen, is er alleen bij H1330A sprake van KDW-overschrijdingen en dat kwam ook al uit de analyse van de stikstofgevoeligheid van habitattypen. Aanvullend is er mogelijk nog sprake van knelpunten door mogelijke KDW-overschrijdingen voor de leefgebieden LG08 en/of LG11 (respectievelijk LG08; Nat, matig voedselrijk grasland / LG11; Kamgrasweide en bloemrijk weidevogelgrasland van het rivieren- en zeekleigebied). Dit geldt dan alleen voor die drie soorten die hier, mogelijk, in belangrijke mate voorkomen, te weten scholekster, kievit en tureluur. Hieronder wordt kort ingegaan op (de leefgebieden van) deze drie soorten (zie ook Gebiedsanalyse PAS Westerschelde-Saeftinghe, januari 2015).

Voor zowel de scholekster, de kievit als voor de tureluur is een overmaat aan leefgebied aanwezig. De beperkte oppervlakte van 2,6 ha waar in 2014 sprake is van een overschrijding van de KDW van 1400 mol/h/j is ornithologisch gezien daarom

volstrekt verwaarloosbaar. Het leefgebied zelf is niet van groot belang voor deze soorten. Er zijn 1000-en ha geschikter alternatief leefgebied beschikbaar, waaraan scholekster, kievit en tureluur de voorkeur geven. Er is slechts één locatie waar mogelijk een totaal van 2,6 ha aan LG08 of LG11 aanwezig is en waar ook een KDW-overschrijding kan zijn. Specifiek voor deze locatie geldt bovendien dat deze hexagonen steeds aan de rand van een groter binnendijks deelgebiedje liggen. Na inspectie op de kaart en beoordeling van landschapsfoto's blijken bovendien de hexagonen in de eerste locatie op ornithologische gronden ongeschikt te zijn voor scholekster, kievit en tureluur, omdat de voor deze soorten noodzakelijke openheid ontbreekt (grenzend aan of ingekapseld door boerenerven, bomenlanen en boomgaard). Dus zelfs als er geen overschrijding van de KDW in dit gebied zou zijn, en het gebied vegetatiekundig in een goede staat verkeert, dan zullen scholekster, kievit en tureluur normaal gesproken geen gebruik maken van de locaties waar nu sprake is van een overschrijding van de KDW.

Op ornithologische gronden zijn significante effecten op de draagkracht van de Westerschelde voor deze soorten daarom zowel lokaal als op gebiedsniveau uitgesloten.

4.2 **Vrijgestelde activiteiten zonder specifieke voorwaarden**

Voor bepaalde activiteiten geldt het beheerplan als vrijstelling van de Nb-wet vergunningplicht zonder dat specifieke voorwaarden nodig zijn. Voor deze activiteiten geldt de generieke voorwaarde dat de activiteiten niet in mate van betekenis mogen wijzigen. Aard en omvang, locatie, tijdstip, frequentie en duur van de activiteiten moeten blijven voldoen aan de getoetste situatie. In de Deltawateren komen geen activiteiten voor in deze categorie.

4.3 **Vrijgestelde activiteiten met specifieke voorwaarden**

Er zijn Nb-wet vergunningplichtige activiteiten die alleen onder specifieke voorwaarden geen significante negatieve effecten op de Natura 2000-doelstellingen hebben. Deze activiteiten zijn met inachtneming van de generieke en specifieke voorwaarden, genoemd in dit beheerplan, vrijgesteld van de Nb-wet vergunningplicht. Het beheerplan vervangt in dit geval de vergunning.

In het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe gaat het om:

- vaargeulbeheer van de Wielingen
- recreatievaart > 20 kilometer per uur (motorboot, jetski, waterski), binnen de op grond van de Algemene Plaatselijke Verordening (APV), Provinciale Milieuvordering Zeeland en Scheepvaartreglement Westerschelde aangewezen locaties
- kitesurfen binnen de op grond van de APV en Scheepvaartreglement Westerschelde aangewezen locaties
- handmatig spitten zee-aas
- specifieke vormen van visserij met vaste vistuigen⁵ (beroepsvisserij)
- onderzoek & monitoring ten behoeve van de overheid of terreinbeherende natuurbeschermingsorganisatie
- vooroever- en strandsuppleties
- baggeren en storten
- warmtelozingen en koelwateronttrekkingen
- bestaande andere lozingen
- schelpenwinning

⁵ In bijlage D van het Algemeen deel is een overzicht gegeven van alle vormen van visserij met vaste vistuigen. In dit gebiedsdeel worden uitsluitend specifieke vormen vrijgesteld die als een huidige activiteit kunnen worden gezien.

- burgerluchtvaart en recreatief vliegverkeer
- inspectie- en monitoringvluchten overheden
- muskusrattenbestrijding
- jacht, beheer en schadebestrijding volgens de Flora- en faunawet
- regulier dijkbeheer en -onderhoud door het waterschap Scheldestromen
- gebruik hovercraft

Hierna worden de effecten van de activiteiten en de vrijstellingsvoorwaarden beschreven. Voor de ligging van locatie specifieke activiteiten wordt verwezen naar bijlage C met de gebruikskarten.

Vaargeulbeheer van de Wielingen

De Wielingen is de belangrijkste scheepvaartroute die toegang geeft tot de Westerschelde via de Vlakte van de Raan naar België. De streefdiepte voor de Wielingen bedraagt -14,9 meter LAT, conform het Verruimingsverdrag uit 1995. Hierdoor is de Wielingen in 70% van de tijd bevaarbaar voor schepen met een diepgang van 16,5 meter. Indien metingen uitwijzen dat de streefdiepte niet wordt gehaald, dient er gebaggerd te worden.

Het vaargeulbeheer van de Wielingen wordt in de beheerplannen van Westerschelde-Saeftinghe en Vlakte van de Raan onder voorwaarden vrijgesteld van de Nb-wet vergunningplicht en dus in categorie 2 opgenomen. De vrijstellingsvoorwaarden zijn gebaseerd op de voorschriften in de nu reeds afgegeven Nb-wet vergunning, die nog geldig is tot 31 december 2020. De vergunning en de vrijstelling blijven minimaal bestaan tot het moment waarop de beheerplannen voor beide gebieden onherroepelijk in werking treden. De vrijstelling onder voorwaarden, van het vaargeulbeheer van de Wielingen, in het beheerplan leidt niet tot materiële verandering ten opzichte van de voorwaarden in de vergunning.

Korte beschrijving van onderhoudsbaggerwerk en het verspreiden van specie uit de vaargeul Wielingen

Een sleephopperzuiger voert de onderhoudsbaggerwerkzaamheden uit. Dit is een zelfvarend schip dat is uitgerust met een of twee sleeppijpen (zuigbuizen) die scharnierend bevestigd zijn aan de zijkant van het schip. Aan het uiteinde van elke zuigbuis zit een sleepkop die eveneens scharnierend is bevestigd. Tijdens het baggeren worden de zuigbuizen neergelaten tot de sleepkop de bodem bereikt. De zuigbuis is aangesloten aan een grote centrifugale pomp, die een waterspeciemengsel opzuigt. Het waterspeciemengsel komt in het ruim (het beun) terecht. Nadat het beun vol is, gaat het zuigproces nog even door, waarbij de vaste deeltjes bezinken in het beun en het proceswater via een speciaal ontworpen constructie (de overloop) overboord gaat. Dit proces gaat door tot het schip zijn optimaal laadvermogen bereikt heeft. Wanneer zandrijke specie gebaggerd wordt, wordt gewerkt met een overloop. Het zand komt in het beun terecht en bezinkt onmiddellijk. Het water dat boven het zand komt, wordt verwijderd. Op die manier kan het laadruim bijna volledig gevuld worden met het gebaggerde materiaal. Slibrijke of moeilijk bezinkbare zandrijke specie bezinkt heel langzaam (tijdschaal van enkele uren), daarom wordt de overloop beperkt en wordt het baggerproces gestaakt als het beun vol is. Tot op heden wordt slechts in mindere mate slibrijke specie gebaggerd op Nederlands grondgebied. Wanneer het baggerproces beëindigd is, wordt de zuigbuis binnen boord gehaald en vaart het schip naar de stortzone, waar het schip gelost wordt. Het storten van de specie gebeurt door het openen van kleppen, schuiven of deuren. De totale duurtijd van het storten bedraagt enkele minuten. Na het lossen van de lading vaart het schip terug naar de baggerzone.

De duurtijd van de hele cyclus van het baggerproces is afhankelijk van de aard en de capaciteit van het baggerschip; van de aard van de specie en de afstand tussen de bagger en stortlocatie. Gemiddeld duurt het ongeveer een à twee uur alvorens een schip geladen is.

De onderhoudsbaggerwerken dienen om de anderhalf à twee jaar te gebeuren. Er is een vergunning voor de Nb-wet (naast vergunningen voor de Waterwet en Ontgrondingenwet) verstrekt voor het baggeren (en weer terugstorten) van maximaal 300.000 m³ in situ per jaar. De in deze vergunning genoemde activiteiten worden in dit beheerplan onder specifieke vrijstellingsvoorwaarden van de Nb-wet vergunningplicht vrijgesteld, waarbij dan de afgegeven vergunning vervalt bij het inwerkingtreden van het beheerplan. De baggerwerkzaamheden nemen meestal twee tot vijf weken in beslag, verspreid over enkele campagnes die gepland worden op het moment dat de streefdiepte in het gebied Wielingen niet kan worden gegarandeerd. Een exacte terugkeerperiode en periode binnen het jaar kunnen daarom niet aangegeven worden. Geregeld worden gedetailleerde peilingen van de te baggeren zones uitgevoerd. De peilingen vormen de basis voor het precies sturen van de baggerwerken. De hoeveelheid te baggeren specie zal tot een minimum worden beperkt. De vrijstelling betreft specifiek de onderhoudsbaggerwerkzaamheden ter hoogte van de Wielingen. Het vak dat gebaggerd dient te worden heeft een breedte van 530 m en een lengte van 10 km. In de figuur hieronder is een kaart opgenomen van de locatie van dit vak. Ten noorden van de baggerlocatie, ter hoogte van de Belgisch-Nederlandse grens, ligt de stortlocatie 'W2 Stortzone' (26 ha), die gebruikt wordt. De werkzaamheden (baggeren en storten) vinden bijgevolg enkel plaats binnen de bagger- en stortzones. Buiten deze zones varen de baggerschepen alleen van baggerlocatie naar stortlocatie en omgekeerd. Aan de hand van plaatsbepalingapparatuur (GPS) aan boord van het baggerschip, kan de lading exact worden gelost in het daartoe voorziene stortvak. De vaarroute die het baggerschip hierbij beschrijft, en de positie van het schip op het ogenblik van het storten, worden automatisch geregistreerd.

Ook het verspreiden van specie uit de Wielingen wordt in de beheerplannen van Westerschelde-Saeftinghe en Vlake van de Raan onder voorwaarden vrijgesteld van de Nb-wet vergunningplicht en dus in categorie 2 opgenomen. De vrijstellingsvoorwaarden zijn ook hierbij gebaseerd op de voorschriften in de nu reeds afgegeven Nb-wet vergunning afgegeven, die nog geldig is tot 31 december 2020. In de vergunning zelf staat hierover het volgende: "De vergunning is geldig vanaf heden tot en met 31 december 2020 of zoveel eerder als het moment waarop het beheerplan in het kader van de Nb-wet 1998 van de betreffende Natura 2000-gebieden onherroepelijk in werking treedt." Dit betekent dat de verleende vergunning ingetrokken zal worden, zodra de beheerplannen voor zowel Vlake van de Raan als Westerschelde-Saeftinghe vigerend zijn, en vervangen wordt door genoemde vrijstellingsvoorwaarden in die beheerplannen. In de Vlake van de Raan is een stortlocatie aanwezig waar bagger uit de Wielingen wordt gestort, stortvak W2 (zie figuur 4.1). De stortzone heeft een omvang van 26 hectare.

- van de vrijstelling blijft daarbij verantwoordelijk voor de juiste naleving van de activiteiten;
- De in de vorige vrijstellingsvoorwaarde genoemde personen dienen bij werkzaamheden een kopie van het beheerplan bij zich te dragen en op eerste verzoek te tonen aan de daartoe bevoegde toezichthouders en opsporingsambtenaren;
 - Van opgetreden incidenten dient direct melding te worden gedaan aan het bevoegd gezag (ministerie van EZ) onder overlegging van alle relevante gegevens; onder incidenten wordt in dit verband verstaan een onvoorziene gebeurtenis, waarbij onbedoeld schadelijke stoffen vrijkomen, dan wel waardoor anderszins schade aan de natuurlijke kenmerken in de Vlakte van de Raan of de Westerschelde (beide Natura 2000-gebieden) kan worden toegebracht;
 - Alle door of namens het bevoegd gezag (ministerie van EZ) te geven aanwijzingen dienen binnen de in de aanwijzing bepaalde termijn te worden opgevolgd;
 - Het project dient conform de beschrijving in paragraaf 5.2.36, de kaart in figuur 4.2 en de passende beoordeling van onderhoudsbaggerwerken ter hoogte van de Wielingen (Arcadis, 2010), uitgevoerd te worden;
 - Verstoring van de in het gebied aanwezige fauna dient tot een minimum te worden beperkt, wat neerkomt op het beperken van verstoring door licht en geluid tot wat strikt onvermijdbaar is in samenhang met de uitvoering van de activiteiten, waarbij piekgeluiden zoveel als redelijkerwijs mogelijk dienen te worden voorkómen;
 - Om verstoring te voorkomen mogen rust-, zoog- of verharingsgebieden van zeehonden niet dichterbij dan tot 1200 m worden benaderd. Alleen van toepassing op Westerschelde, niet op Vlakte van de Raan, waar dergelijke rustplaatsen niet aanwezig zijn;
 - Verstoring door licht en geluid dient te worden beperkt tot wat strikt onvermijdbaar is in samenhang met de uitvoering van de bij dit besluit vergunde activiteiten; daarbij dienen piekgeluiden zoveel als redelijkerwijs mogelijk is te worden voorkomen;
 - De voorzieningen en materialen die bij de uitvoering van de werken worden gebruikt, dienen in goede staat van onderhoud te verkeren; lekkages van koel- en hydraulische vloeistoffen, smeermiddelen en dergelijke dienen voorkomen te worden;
 - Onverlet artikel 43, lid 2, van de Nb-wet 1998 kunnen deze vrijstellingsvoorwaarden waaronder het onderhoudsbaggerwerk in de Wielingen vrijgesteld worden van de Nb-wet vergunningplicht worden gewijzigd of aangevuld indien naar het oordeel van het bevoegd gezag blijkt dat de bewuste activiteiten andere of nadeliger gevolgen hebben voor de natuurlijke kenmerken van de Vlakte van de Raan of de Westerschelde (beide Natura 2000 gebieden), anders dan die welke bij het verlenen van de oorspronkelijke Nb-wet vergunning op basis van de op dat moment beschikbare informatie werden verwacht;

Onverlet artikel 43, lid 2, van de Nb-wet 1998 geldt dat, indien op enig moment mocht blijken dat de vrijgestelde activiteiten zodanige schade aan de natuurlijke

⁶ De onderhoudsbaggerwerken vinden om de anderhalf à twee jaar plaats. Het gaat hierbij om het baggeren (en weer terugstorten) van maximaal 300.000 m³ in situ per jaar. De baggerwerkzaamheden nemen meestal twee tot vijf weken in beslag, verspreid over enkele campagnes die gepland worden op het moment dat de streefdiepte in het gebied Wielingen niet kan worden gegarandeerd. Een exacte terugkeerperiode en periode binnen het jaar kunnen daarom niet aangegeven worden.

Het vak dat gebaggerd dient te worden heeft een breedte van 530 m en een lengte van 10 km. In figuur 5.2 is een kaart opgenomen van de locatie van dit vak. Ten noorden van de baggerlocatie, ter hoogte van de Belgisch-Nederlandse grens, ligt de stortlocatie 'W2 Stortzone' (26 ha), die gebruikt wordt.

kenmerken van de Vlake van de Raan of de Westerschelde (beide Natura 2000 gebieden) dreigen toe te brengen dat hieraan door het geven van aanwijzingen, het wijzigen of aanvullen van de vrijstellingsvoorwaarden niet kan worden tegemoet gekomen, deze vrijstelling niet langer geldig is en de vergunningplicht dus 'herleeft'.

Recreatievaart > 20 kilometer per uur (motorboot, jetski, waterski)

Motorboten, jetski's en waterskiërs kunnen verstoring veroorzaken van vogels (vooral steltlopers in broedgebieden en op hoogwatervluchtplaatsen en vogels van het open water) en zeehonden.

Wanneer aan onderstaande voorwaarden wordt voldaan, treden er volgens de Nader Effectanalyse geen significante negatieve effecten op van motorboten, jetskiën en waterskiën op de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen.

Vrijstellingsvoorwaarden voor recreatievaart > 20 kilometer per uur (motorboot, jetski, waterski)

Momenteel is het op grond van Rijksregelgeving (besluit van 4 november 1992 van de Minister van Verkeer en Waterstaat) in de Westerschelde op een aantal verspreid liggende locaties toegestaan om sneller dan 20 kilometer per uur te varen (niet in de vaargeulen en niet boven de platen). Jetskiën en waterskiën is op deze locaties ook toegestaan.

De Provinciale Milieuverordening Zeeland kent in de Westerschelde echter een totaalverbod voor jetski's en waterskiën en een maximum vaarsnelheid voor recreatieve motorboten van 20 kilometer per uur. De Provinciale Milieuverordening Zeeland wordt in 2014 zodanig herzien dat snelvaren, jetskiën en waterskiën op een beperkt aantal plaatsen wordt toegestaan.

Kitesurfen

De effecten van kitesurfen op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe zijn op een aantal locaties (Zoutelande, Dishoek, Kaloot, Hoek van Baarland, Put van Terneuzen, Paulinapolder, Breskens-oost, Breskens-west, Nieuwvliet-Bad, Cadzand-oost en Cadzand-west) getoetst in een samenvattend onderzoek dat in 2012/2013 door Bureau Waardenburg is verricht na het afronden van NEA I en NEA II (Waardenburg, 2013). Hierbij is de locatie zelf en een zone van 700 meter hieromheen (de verstoringzone) beoordeeld.

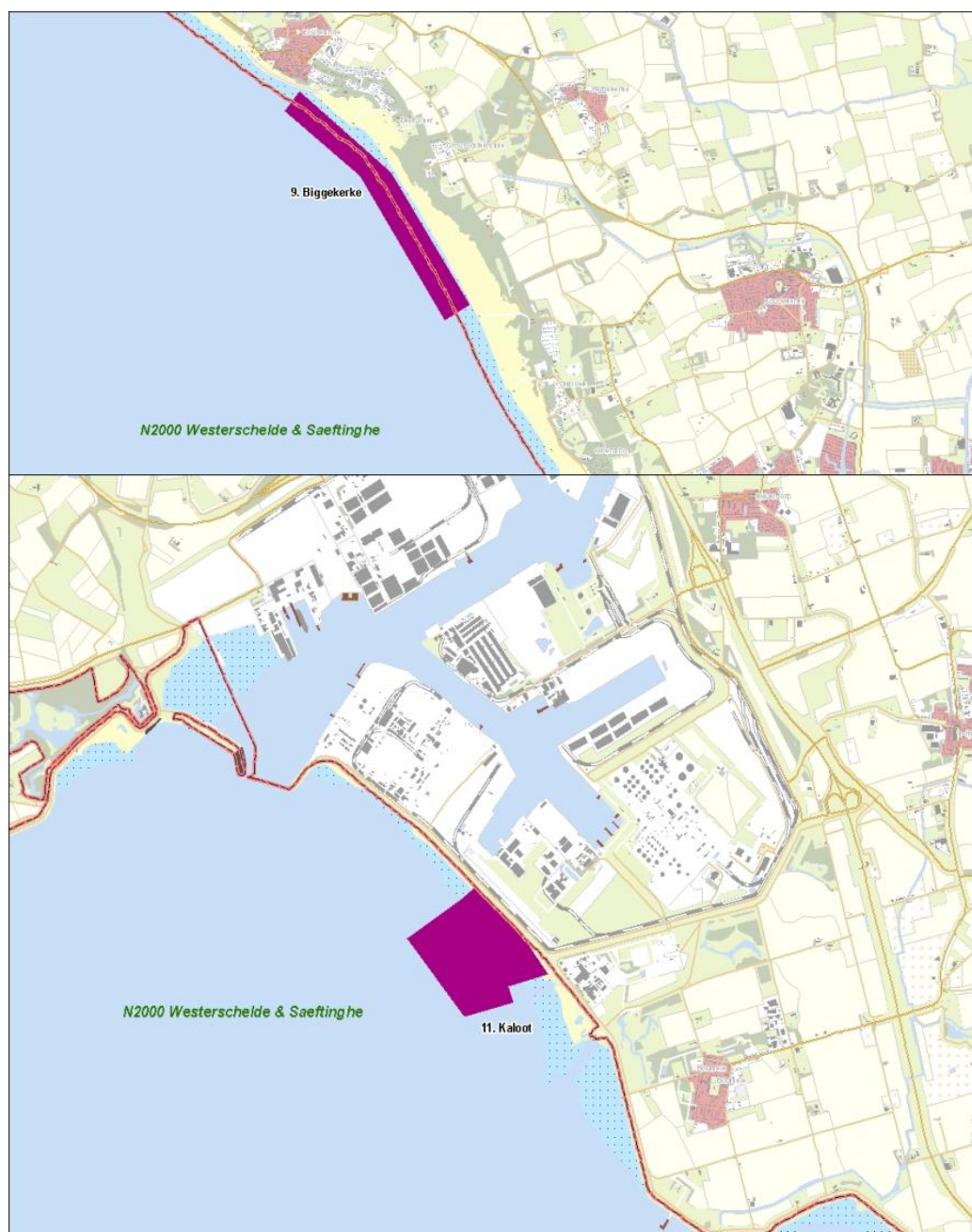
Afhankelijk van de locatie en de omvang hiervan kan verstoring van vogels optreden, bijvoorbeeld bij een hoogwatervluchtplaats voor steltlopers of broedgebieden voor vogels. Daarnaast kunnen zeehonden verstoord worden, als in de buurt van ligplaatsen wordt gekitesurft. Voor de op basis van het onderzoek begrensde locaties geldt dat er geen overlap in ruimte en tijd plaatsvindt tussen het gebruik en belangrijke gebieden voor instandhoudingsdoelstellingen.

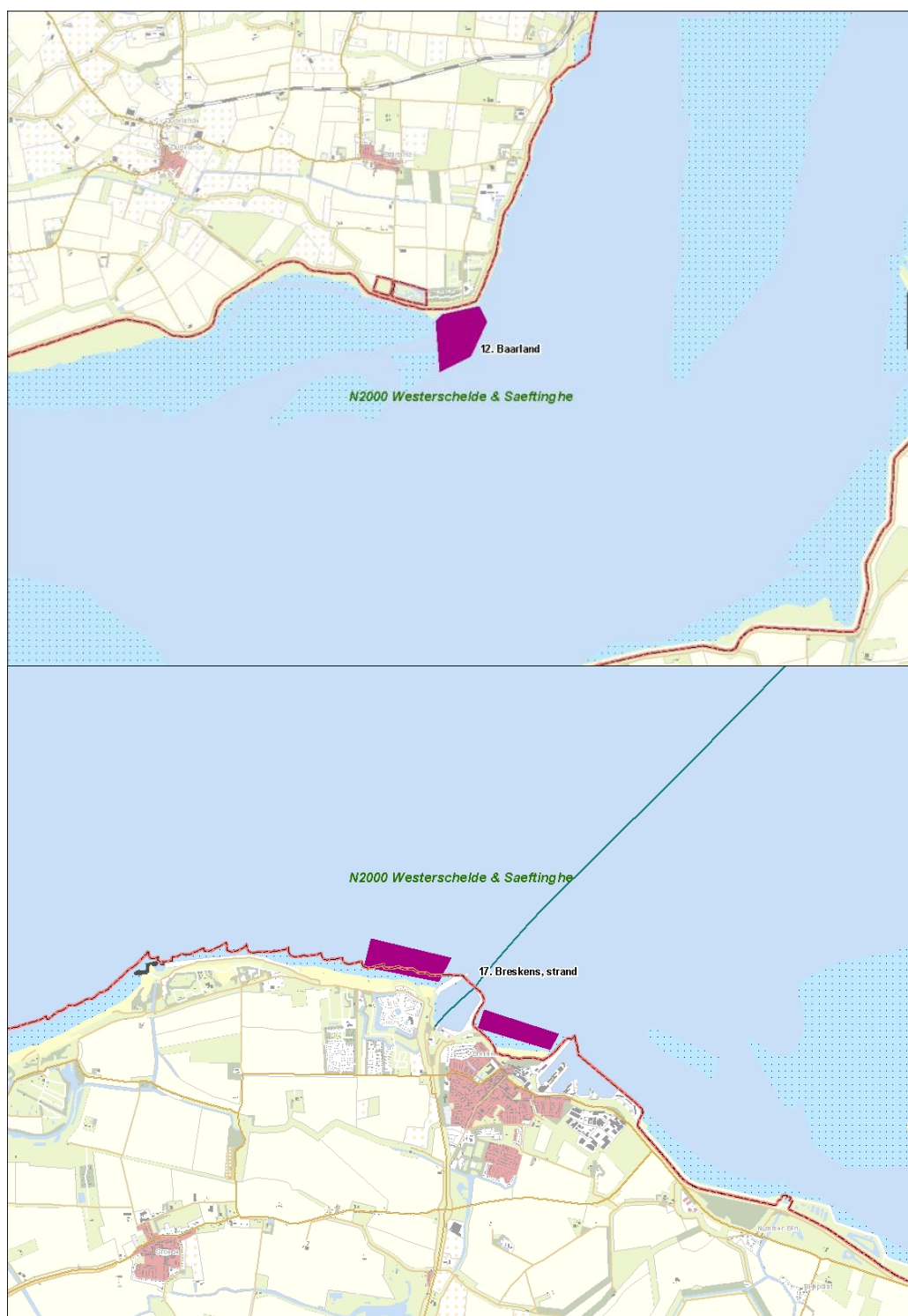
Wanneer aan onderstaande voorwaarden wordt voldaan, treden er geen significante negatieve effecten op van kitesurfen op de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen.

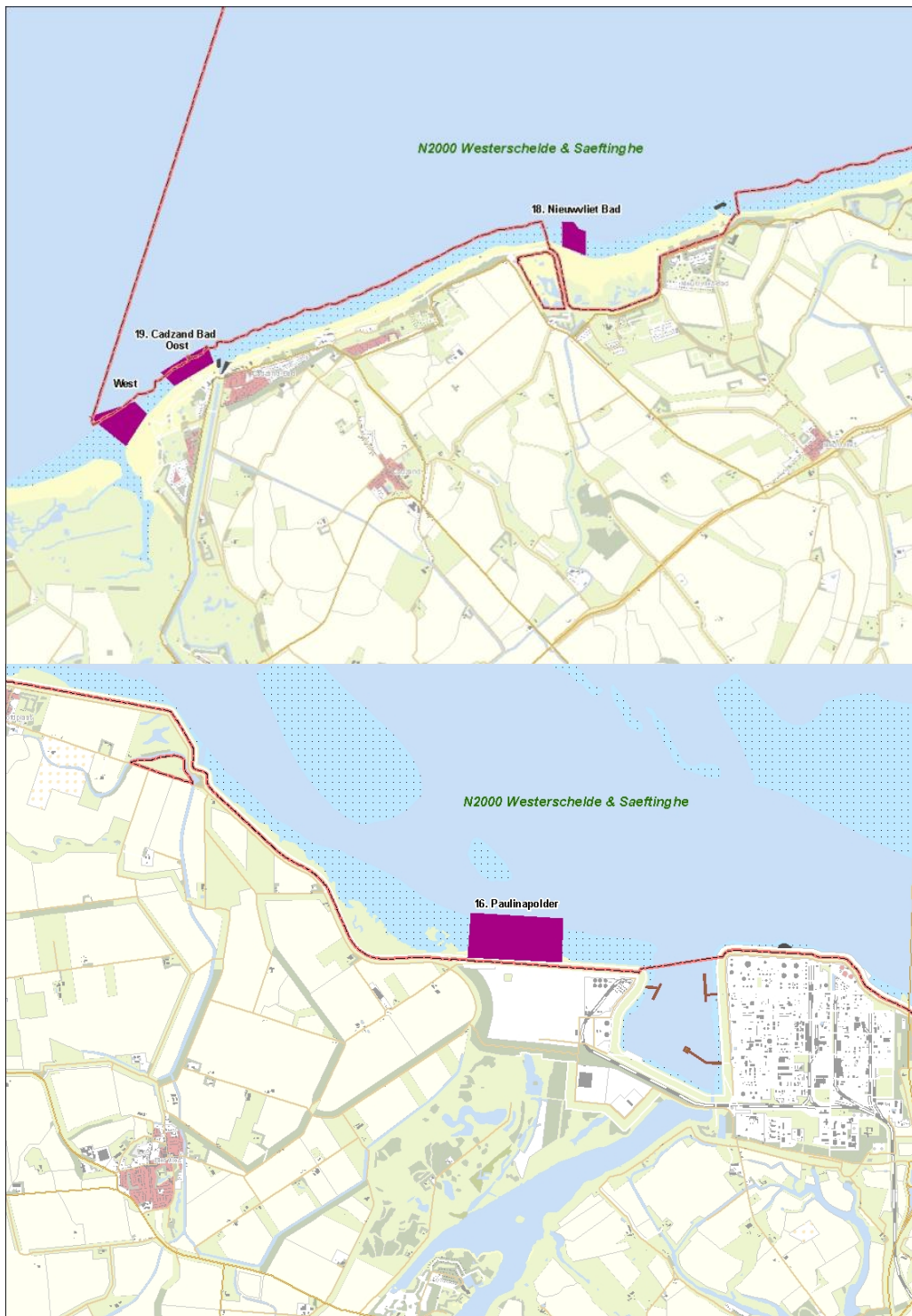
Vrijstellingsvoorwaarden kitesurfen

Kitesurfen is alleen toegestaan binnen de daartoe in dit beheerplan aangewezen zones (zie figuur 4.3 voor een kaart van de toegestane kitesurfgebieden). De overheid is verantwoordelijk voor het aanbrengen van de markering, in de vorm van betonning op de hoekpunten van de locatie en informatieborden voor de gebruikers op de kant, het onderhoud hiervan en de voorlichting naar de gebruikers toe. Indien

de zone niet of onvoldoende wordt gemarkeerd, vervalt vanuit de Nb-wet de toestemming om hier te kitesurfen en is de individuele kitesurfer in overtreding. Overigens kunnen er vanuit andere wet- en regelgeving (bv. gemeentelijke Algemene Plaatselijke Verordening) voorwaarden dan wel beperkingen gesteld worden aan het kitesurfen op de aangegeven locatie. Zo zijn de locaties bij Zoutelande en Dishoek om veiligheidsredenen op grond van de Algemene Plaatselijke Verordening van de gemeente Vlissingen niet toegestaan en kan hier dus niet gekitesurft worden. In de gemeente Veere is kitesurfen op grond van de Algemene Plaatselijke Verordening verboden met uitzondering van twee plaatsen: Veerse Dam en Neeltje Jans (liggen niet in het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe).

Figuur 4.3. Kitesurflocaties Westerschelde.

Handmatig spitten zee-aas

Door handmatig spitten van zee-aas treedt mogelijk verstoring op door silhouetwerking van vogelsoorten die foerageren in het intergetijdengebied (scholekster, zwarte ruiter, groenpootruiter, steenloper). Daarnaast zou het voedselaanbod kunnen worden verlaagd voor de genoemde vogelsoorten.

Wanneer aan onderstaande voorwaarden wordt voldaan, treden er geen significante negatieve effecten op van handmatig spitten van zee-aas op de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen.

Vrijstellingsvoorwaarden voor spitten handmatig zee-aas

De voorwaarden voor het handmatig spitten van zee-aas zijn:

- Het spitten van wormen mag uitsluitend plaatsvinden binnen de daartoe bestemde spitvakken en uitsluitend van zonsopgang tot zonsondergang (zie ook Toegangsbeperkingsbesluit dat is/wordt opgesteld).
- Er mag niet gespit worden op begroeide schorgebieden en zeegrasvelden, evenals op plaatsen waar vaste bodemlagen als veen en schelpenbanken aan de oppervlakte komen.
- Men mag niet dieper spitten dan tot 30 cm beneden de bovenkant van het slik. De ontgraven grond moet direct op de plaats van de ontgraving worden teruggelegd en gelijkmatig daarover worden verdeeld.
- De spitlocaties mogen alleen via bestaande dijkovergangen en/of per schip worden benaderd.
- Het spitten van zee-aas mag binnen een afstand van 500 m gemeten zeewaarts uit de buitenteen der zeeweringen plaatsvinden.
- Het spitten mag niet geschieden binnen een afstand van 25 m:
 - uit de teen van de zeeweringen;
 - rondom hoofden, dammen of andere buitendijks gelegen waterstaatswerken;
 - van schelpdierpercelen.

Visserij met vaste vistuigen (beroepsvisserij)

In Westerschelde & Saeftinghe zijn de volgende vormen van visserij met vaste vistuig van toepassing.

- visserij met schietfuis (voorwaarden zijn geen activiteiten in niet toegankelijke gebieden en voldoen aan monitoringverplichting)
- zegenvisserij (voorwaarde is geen activiteiten in niet toegankelijke gebieden)
- staand wantvisserij (voorwaarde is voldoen aan monitoringverplichting en onderzoeksverplichting)
- fuikenvisserij binnendijks (voorwaarden zijn geen activiteiten in de broedtijd kustbroedvogels en niet tijdens hoogwater i.v.m. verstoring HVP-functie)

Tijdens de zegenvisserij kan er verstoring door beweging optreden wanneer vissers te dicht bij platen opereren. Verstoring van rustende en zogende gewone zeehonden of van vogelconcentraties door silhouetwerking is mogelijk zodra de vissersschepen te dicht bij de platen komen. Gevoelige gebieden in de Westerschelde zijn: de platen bij de Zimmermangeul, de Rug van Baarland, de Middelpaat en de Hooge Platen. Bij de Plaat van Valkenisse en de Brouwersplaat liggen de zeehonden en pups vooral langs kleine geultjes die door deze platen stromen. Verstoring door silhouetwerking zou, vooral in de zomerperiode wanneer pups aanwezig zijn, mogelijk een belemmering kunnen vormen voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen.

Zeehonden kunnen verstrikt raken in fuiken en netten en daardoor verdrinken. Bijvangsten van kleine aantallen gewone zeehonden kunnen niet worden uitgesloten. Ten behoeve van het Natura 2000-beheerplan Deltawateren, is onderzocht in hoeverre visserij met fuiken op de Oosterschelde en Westerschelde een risico vormt voor het behalen van de instandhoudingsdoelen voor de gewone zeehond. De bijvangst van een zeehond in een fuik lijkt slechts incidenteel te gebeuren en de groei van de zeehondenpopulatie in de Delta niet in de weg te staan, mits aan enkele voorwaarden wordt voldaan (Brader en Seip, 2013).

Er wordt geen significant effect verwacht op de voedselvoorziening voor de gewone zeehond in de Westerschelde. Wel is verstoring door beweging mogelijk wanneer de vissers te dicht bij platen opereren. Verstoring door silhouetwerking zou, vooral in de zomerperiode wanneer pups aanwezig zijn, mogelijk een belemmering kunnen vormen voor de gewenste uitbreiding van de populatieomvang.

Vrijstellingsvoorwaarden voor visserij met vaste vistuigen

Fuiken zijn verplicht voorzien van een keerwant. Visser melden eventuele bijvangsten met zeehonden bij de EHBZ.

Visserij met vaste vistuigen is alleen toegestaan voor zover geen verstoring plaatsvindt van concentraties vogels en zeehonden. Hiertoe dient een afstand van 500 meter van vogelconcentraties aangehouden te worden en 1200 meter van op de platen rustende zeehonden. Visserij met vaste vistuigen is niet toegestaan in de niet toegankelijke gebieden op grond van de toegankelijkheidsregeling, die vastgelegd is in een toegangsbeperkingsbesluit.

Onderzoek en monitoring ten behoeve van de overheid of terreinbeherende natuurbeschermingsorganisatie

Onder onderzoek en monitoring wordt onder andere verstaan het inventariseren van schelpdierbestanden en bodemdieren, vogeltellingen, zeehondentellingen, zoogdieronderzoek, vegetatieonderzoek en meer in zijn algemeenheid onderzoek naar flora en fauna en standplaatsfactoren.

Onderzoek en monitoring hebben mogelijk een (beperkte) kwantitatieve afname of kwalitatieve verslechtering van de verschillende habitattypen tot gevolg. Van een fysieke aantasting van de habitattypen is echter geen sprake omdat als gevolg van de voorgenomen activiteit de oppervlakte niet afneemt, noch door de activiteit invloed wordt uitgeoefend op de specifieke structuur en functies die voor de instandhouding van de habitattypen op lange termijn noodzakelijk zijn. De onderzoeks- en monitoringactiviteiten kunnen mogelijke verstoring van vogels en zeehonden met zich meebrengen. Daarnaast treedt er verstoring op van het bodemleven door het nemen van bodemonsters. Er wordt echter een zeer beperkt oppervlak verstoord ten opzichte van het totale verspreidingsgebied van de langlevende bodemdiersoorten.

Wanneer aan onderstaande voorwaarden wordt voldaan treden er geen significante negatieve effecten op van onderzoek en monitoring op de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen.

Vrijstellingsvoorwaarden voor onderzoek en monitoring

Afval en onderzoeksmaterialen mogen niet worden achtergelaten om te voorkomen dat soorten verstrikt raken. Verstoring dient te worden voorkomen door het gebruik van geluidsapparatuur te beperken en een afstand van 500 meter tot vogelconcentraties aan te houden. Mogelijk aanwezige groepen zeehonden mogen niet dichter dan tot een afstand van 1200 meter benaderd worden. In de broedtijd (1 april tot en met 15 juli) mogen er geen metingen op schorren en binnendijkse gebieden plaats vinden.

Vooroever- en strandsuppleties

In het mondingsgebied van de Westerschelde vindt vooroeversuppletie plaats aan weerszijden van het Oostgat. Ook vinden er in het mondingsgebied regelmatig strandsuppleties plaats, zowel aan de zuidwestkust van Walcheren, als aan de Zeeuws-Vlaamse kust, ten westen van Breskens. Voor de vooroeversuppleties in het

Oostgat geldt dat als gevolg van de reeds aanwezige grote dynamiek in de geul, de toegevoegde dynamiek door de suppleties niet tot extra effecten leidt.

Winning, transport en suppletieactiviteiten kunnen door beweging en geluid een verstorend effect teweegbrengen bij zeehonden. Effecten van deze activiteiten ten behoeve van zandsuppleties buiten de Delta kunnen effect hebben op de instandhoudingsdoelstellingen in de Delta. Vooral het verloren gaan van de corridorwerking van de kustlijn (bijvoorbeeld door het verlies van belangrijk foerageergebied of door barrièrevorming) of het wegvallen van een subpopulatie buiten de Delta kan gevolgen hebben voor soorten in de Deltawateren.

Verder kunnen vogels in de Delta verstoord raken door geluid/beweging bij winning/transport/suppleren in de Deltawateren en kunnen broedsels verloren gaan bij de aanleg van transportleidingen naar het strand. Vertroebeling van het water bij winning/suppletie kan leiden tot een afname in het vangstsucces van op visjagende vogels. Ook kan door sedimenttransport en bedelving de kwaliteit van schelpdierconcentraties verloren gaan en daarmee zou, naast kwaliteitsverlies van 'permanent overstroomde zandbanken', ook afname van voedselaanbod voor vogels kunnen optreden. Vooral soorten die locatiegebonden zijn, ondervinden effect indien de activiteiten binnen de verstoringradius plaatsvinden, denk daarbij aan broedvogels en vogels met weinig alternatieve foerageer/rust/ruillocaties.

Wanneer aan onderstaande voorwaarden wordt voldaan uit de NEA II (Lubbe *et al.*, 2011), treden er geen significante negatieve effecten op van suppleties op de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen.

Vrijstellingsvoorwaarden vooroever- en strandsuppleties

Bij de activiteiten zandwinning, transport en zandsuppletie kunnen effecten optreden die een mogelijk significant negatief effect hebben op de IHD. Aangenomen wordt dat er geen suppleties plaatsvinden anders dan bij de monding van de Westerschelde. Om dit effect op de instandhoudingsdoelstellingen te beperken zijn verschillende maatregelen te nemen:

- Er zijn geen effecten van zandwinning onder de voorwaarde dat de zandwinning wordt uitgevoerd conform de eisen uit het IBN20157:
- Bij diepe winning (> 2 m) op minimaal 2 km buiten de grens van het Natura 2000-gebied.
- Bij ondiepe winning (2 m) op minimaal 900 meter buiten het Natura2000-gebied.
- Er wordt een afstand aangehouden van 1200 meter tot aan het deel van de plaat waarop de zeehonden rusten.
- Indien dit niet mogelijk is (bijvoorbeeld al gevolg van de ligging van de vaargeul):
 - dient het transport uitgevoerd te worden buiten de voor de zeehond gevoelige periode (werppperiode: half mei-juli; verhaarperiode van vroege zomer tot en met augustus).
 - Geen bemanning aan dek tenzij dit stikt noodzakelijk is;
 - Geen andere verlichting dan navigatieverlichting (behoudens noodgevallen);
 - Geen onnodig lawaai (scheepshoorn, audioapparatuur en dergelijke).
- Om verstoring van broedvogels zo veel mogelijk te voorkomen dienen de zandwinning/strandsuppleties buiten het broedseizoen plaats te vinden.
 - Indien dit niet mogelijk is, wordt voorafgaande en tijdens de winning/suppletie onderzoek gedaan naar het voorkomen van broedgevallen van de soorten die mogelijk een negatief effect ondervinden.

- Indien een broedgeval is vastgesteld, wordt door een markering een minimale afstand van 500 meter tot aan het nest gewaarborgd.
- De locaties van gevoelige ecologische waarden (onder andere locaties met groepen vogels en belangrijke foerageer-, broed- en rustgebieden, de locaties van schelpdierconcentraties en de locaties van belangrijke platen voor zeehonden) dienen voorafgaande aan de werkzaamheden inzichtelijk te zijn. Eventueel dienen deze door inventarisaties up to date gebracht te zijn.
- Van kwalificerende soorten met een sterke interregionale uitwisseling met overige kustzones (bijvoorbeeld Gewone zeehond, Scholekster en Steenloper) moet de corridorfunctie met belangrijke foerageer/rustlocaties langs de kust gegarandeerd blijven. Om te weten wat de effecten zijn van de kustsuppleties op de instandhoudingsdoelstellingen voor kustvogels in het Deltagebied dienen hiervoor separate toetsingen uitgevoerd te worden.

Baggeren en storten

Door het baggeren en storten kan verstoring optreden van vogels en zeehonden. Afhankelijk van de verspreidingsstrategie (bijvoorbeeld druppelen, in korte periode verspreiden) kunnen door de afname van doorzicht effecten optreden op visetende vogels (zichtjagers) zoals de visdief. Visetende vogelsoorten zijn gevoelig voor vertroebeling. vertroebeling kan leiden tot een toe- of afname van het vangstsucces, afhankelijk van het effect op de zichtdiepte en op de verticale verspreiding van de vis in de waterkolom. Daarnaast kan vooral deze soortgroep effecten ondervinden van geluids- en visuele verstoringseffecten. Negatieve effecten op viseters kunnen niet worden uitgesloten (de effecten zijn in de NEA als niet significant ingeschat omdat de effecten zeer lokaal en tijdelijk zijn). Als gevolg van (extra) sedimentatie van slib kan daarnaast een (indirect) negatief effect optreden op vogels die voor de voedselvoorziening afhankelijk zijn van bodemfauna.

In een groot aantal aan het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe grenzende havens wordt gebaggerd om deze op diepte te houden. Het vrijkomende materiaal wordt gestort in een aantal nader aangeduide stortvakken. Deze locaties zijn opgenomen in het stortvakkenboek van de Westerschelde (RWS Zeeland, 2011).

Wanneer aan onderstaande voorwaarden wordt voldaan, treden er geen significante negatieve effecten op van baggeren en storten op de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen.

Vaargeulonderhoud behoort niet binnen de categorie baggeren en storten. Vaargeulonderhoud heeft al een Nb-wet vergunning en is voor dit beheerplan niet aanvullend getoetst.

Vrijstellingsvoorwaarden baggeren en storten

De maximale hoeveelheden te baggeren en storten materiaal en de exacte stortlocaties zijn aangegeven in de indertijd op grond van de Waterwet verleende vergunningen. Inmiddels is regulier baggeren en storten volgens de indertijd hierin vermelde vergunningvoorschriften vrijgesteld van een Waterwet-vergunning. Voor de vrijstelling van de vergunningplicht op grond van de Nb-wet is dan enerzijds van belang dat iedere uitbreiding in omvang, ruimte of tijd van de activiteit een toets aan de Nb-wet dient te doorlopen en anderzijds dat in de NEA is geconstateerd dat er geen significante verstoring van vogels optreedt als gevolg van regulier baggeren en storten (Lubbe *et al.*, 2011).

Warmtelozingen en koelwateronttrekking

Thermische lozingen vinden in het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe plaats ten gevolge van industriële activiteiten in en nabij het Sloegebied en nabij Terneuzen. De temperatuur van het oppervlaktewater kan in de zomermaanden flink oplopen. In de Westerschelde zijn temperaturen tot 24 á 25 °C gemeten. Dit komt door de geringe gemiddelde waterdiepte en het tweemaal daags droogvallen van de getijdenplaten die door hun donkere kleur als zonnecollectoren fungeren. Hogere temperaturen behoren dus tot de natuurlijke fluctuatie. De hoeveelheden water in de Nederlandse estuaria en kustwateren zijn zo groot dat met de geloosde warmte het niet mogelijk is een estuarium significant op te warmen. Effecten die door opwarming van een heel estuarium worden veroorzaakt zijn dan ook niet te verwachten.

In het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe zijn alleen enkele trekvissoorten mogelijk gevoelig voor thermische verontreiniging. Hierbij moet aangegeven worden dat trekvisser minder gevoelig zijn dan standvissen. Trekvisser zijn in staat thermische pluimen te detecteren en te ontwijken. Er zijn voldoende migratiemogelijkheden voor de larven, juvenielen en adulten om te migreren.

Koelwateronttrekkingen kunnen in principe leiden tot schade aan vissen, waaronder ook de soorten (trek)vis waarvoor in de Westerschelde instandhoudingsdoelstellingen zijn opgenomen. De bestaande koelwateronttrekkingen zijn in de NEA getoetst en hiervan is vastgesteld dat ze niet zullen leiden tot significant negatieve gevolgen voor deze vissoorten.

Vrijstellingsvoorwaarden bestaande warmtelozingen

Bestaande warmtelozingen kunnen worden vrijgesteld van de Nb-wet vergunningplicht onder de voorwaarde dat degene die loost de voorwaarden naleeft die bij of krachtens de Waterwet gelden (vergunning en/of algemene regels) en dat dit bij eventuele inspecties kan worden aangetoond.

De bestaande koelwateronttrekkingen kunnen worden vrijgesteld van de Nb-wet vergunningplicht onder de voorwaarde dat de juiste voorzorgsmaatregelen in acht worden genomen om te voorkómen dat er vissen mee worden gezogen bij de koelwaterinname.

Bestaande andere lozingen

Bij het verlenen van lozingsvergunningen toetst de waterbeheerder aan het bestaande waterkwaliteitsbeleid. Belangrijk onderdeel hierbij is toetsing van activiteiten aan milieukwaliteitsnormen. Aan deze normen ligt een grondige ecotoxicologische analyse ten grondslag, waarbij gebruik wordt gemaakt van de best beschikbare kennis van de effecten van de stoffen op het ecosysteem en de daarin voorkomende organismen. Over het algemeen biedt deze toetsing op basis van het waterkwaliteitsbeleid al een afdoende bescherming van Natura 2000-soorten en gebieden.

In de NEA II wordt geconcludeerd dat er geen aanleiding is om te veronderstellen dat bestaande lozingen de oorzaak zijn van het niet bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen. Op basis van de beschikbare kennis is beoordeeld dat in de huidige situatie voldoende garanties bestaan om eventuele negatieve effecten van milieuvreemde stoffen op instandhoudingsdoelstellingen te voorkómen.

Wanneer aan onderstaande voorwaarde wordt voldaan, treden er geen significante negatieve effecten op van bestaande lozingen op de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen.

Vrijstellingsvoorwaarden bestaande lozingen

Bestaande lozingen in de Westerschelde kunnen worden vrijgesteld van de vergunningplicht onder de voorwaarde dat degene die loost de voorwaarden naleeft die bij of krachtens de Waterwet gelden (vergunning en/of algemene regels) en dat dit bij eventuele inspecties kan worden aangetoond en er geen kans bestaat op het lozen van exotische flora- en/of faunasoorten (bv. bij de kweek van exotische soorten in aquacultures).

Schelpenwinning

Schelpenwinning kan versturende effecten hebben op de werp-, rust- en zoogplaatsen van de gewone zeehond, evenals een lokale en tijdelijke verstoring van foeragerende individuen. Er kunnen vogels worden verstoord. Daarnaast kunnen schelpdierbanken als kwaliteitsaspect van de habitattypen 'estuaria' en 'permanent overstroomde zandbanken' worden aangetast. Jaarlijks wordt maximaal 40.000 m³ schelpen gewonnen.

Wanneer aan onderstaande voorwaarden wordt voldaan, treden er geen significante negatieve effecten op van schelpenwinning op de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen.

Vrijstellingsvoorwaarden schelpenwinning

Schelpenwinning in de Westerschelde door bestaande vergunninghouders op grond van de Waterwet kan worden vrijgesteld van de vergunningplicht voor zover er geen winning in gebieden plaats vindt op een afstand < 1200 meter van rust- en zooggebieden van zeehonden en van vogelbroedkolonies. Winning is niet toegestaan in de nabijheid (100 meter) van levende schelpenbanken. Het ontgronden moet gelijkmatig geschieden en tot geen grotere diepte dan 3 meter beneden het oppervlak van de omliggende bodem. Per jaar mag niet meer gewonnen worden dan 40.000 m³ schelpen. Hierdoor blijft de natuurlijke aanwas groter dan de winning.

Burgerluchtvaart en recreatief vliegverkeer

Vliegtuigen (inclusief zweefvliegtuigen, helikopters en luchtballonnen) kunnen een groot versturend effect hebben op vogels vanwege zichtbaarheid op grote afstand (in de lucht), grote snelheid en relatief veel lawaai.

Omdat een vliegtuig vaak ook snel een gebied weer verlaat, kan de verstoring weliswaar intens zijn, maar hij is in de regel ook van korte duur. Grote aantallen vogels kunnen opvliegen bij passage van een vliegtuig, maar ze vliegen slechts kort rond (hooguit enkele minuten) en hervatten relatief snel hun oorspronkelijke gedrag.

Verstoring door vliegtuigen wordt pas kritisch voor vogels wanneer de frequentie van vliegtuigpassages hoog is (bijvoorbeeld nabij vliegvelden), of wanneer één verstoring grote effecten heeft, bijvoorbeeld door een lage vlieghoogte in een kwetsbaar gebied (broedvogels, broedkolonies, foerageergebieden vogels, rustgebieden zeehonden). Uit onderzoek is bekend dat verstoring voornamelijk optreedt wanneer er lager dan 1000 voet (circa 300 meter) wordt gevlogen.

Binnen de luchtvaart geldt de in 2004 opgestelde 'Gedragscode Verantwoord Vliegen' om kwetsbare gebieden (vogelreservaten, Natura 2000-gebieden) te mijden of hier op grotere hoogte (hoger dan 1000 voet) overheen te vliegen.

Wanneer aan onderstaande voorwaarden wordt voldaan treden er geen significante negatieve effecten van burgerluchtvaart en recreatief vliegverkeer op de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen op.

Vrijstellingsvoorwaarden burgerluchtvaart en recreatief vliegverkeer

Er worden de volgende voorwaarden gesteld aan de burgerluchtvaart en recreatief vliegverkeer:

- Bij het vliegen over het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe geldt een minimale vlieghoogte van 1000 voet (circa 300 meter). In het vast te stellen toegangsbeperkingsbesluit op grond van artikel 20 van de Nb-wet wordt deze minimale vlieghoogte van 1000 ft juridisch geborgd.

Inspectie- en monitoringvluchten overheden

Diverse diensten van Rijkswaterstaat, provincies en Nationale Politie, landelijke eenheid, dienst infra voeren inspectie- en monitoringvluchten uit boven Natura 2000-gebieden of geven opdracht aan derden voor het uitvoeren hiervan. Laag overvliegende vliegtuigen kunnen verstorende effecten hebben op de conditie en overlevingskansen van individuele vogels en andere fauna, zoals zeehonden. Dit kan gevolgen hebben voor de perspectieven van de voortplanting en uiteindelijk voor de populatie.

Wanneer aan onderstaande voorwaarden wordt voldaan treden er geen significante negatieve effecten van inspectie en monitoringvluchten van overheden op de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen op.

Vrijstellingsvoorwaarden inspectie- en monitoringvluchten overheden

Er worden de volgende voorwaarden gesteld aan de inspectie- en monitoringvluchten van overheden:

- Bij het vliegen over het Natura 2000-gebied Westerschelde-Saeftinghe geldt in principe een minimale vlieghoogte van 1000 voet (circa 300 meter). Alleen voor zover het noodzakelijk is voor het doel van de inspectie of monitoring dat een situatie dichterbij moeten worden bekeken kan worden afgeweken van deze waarde;
- Broedseizoen (15 maart-15 juli) en gevoelige winterperiode (november-maart) ontzien met laagvliegen.

Muskusrattenbestrijding

Voor muskusrattenbestrijding is betreding van gebieden nodig voor het plaatsen en controleren van kastvallen, vangkooien en klemmen (niet zijnde pootklemmen). De frequentie van muskusrattenbestrijding kan oplopen tot een dagelijkse controle van klemmen, kooien en vallen, ook in gebieden waar veel vogels broeden, rusten en foerageren. Door de mogelijke hoge frequentie van het controleren van de klemmen, kooien en vallen kunnen significante negatieve effecten op de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen niet worden uitgesloten.

Wanneer aan onderstaande voorwaarden wordt voldaan treden er geen significante negatieve effecten van muskusrattenbestrijding op de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen op.

Vrijstellingsvoorwaarden voor muskusrattenbestrijding

Betreding van het gebied vindt plaats in overleg met de terreinbeherende natuurbeschermingsorganisatie en/of eigenaar van het gebied en op basis van de gedragscode Flora- en faunawet.

Om verstoring van broedende vogels te voorkomen moeten de broedgebieden in de periode van 15 maart tot 15 juli worden gemeden. Indien het, naar aanleiding van een melding of vermoeden van de aanwezigheid van muskusratten, gedurende het broedseizoen toch noodzakelijk is het gebied te betreden, gebeurt dit in overleg met

de terreinbeherende natuurbeschermingsorganisatie. Het (ver)plaatsen en controleren van de genoemde vangmiddelen is alleen toegestaan in de periode tussen zonsopkomst en zonsondergang.

Jacht, beheer en schadebestrijding volgens de Flora- en faunawet

Jacht is op grond van artikel 46 Flora- en faunawet niet toegestaan in gebieden die zijn aangewezen als beschermd natuurmonument, Vogelrichtlijngebied en/of definitief aangewezen Habitatrichtlijngebied, waarvan de status als beschermd natuurmonument is vervallen. Dit betekent dat jacht alléén is toegestaan in Habitatrichtlijngebieden die niet al eerder als beschermd natuurmonument waren aangewezen en niet ook Vogelrichtlijngebied zijn.

In de Westerschelde & Saeftinghe gaat het vooral om jacht op en schadebestrijding van konijnen op dijken direct grenzend aan Natura 2000-gebieden (externe werking). De primaire waterkering (zeedijk) en inlaagdijken liggen op veel plaatsen dicht bij hoogwatervluchtplaatsen, of zijn zelf de locatie van de hoogwatervluchtplaats voor veel buitendijks foeragerende vogels. De aangrenzende schorren, inlagen en natuurgebieden vormen belangrijke broedgebieden. De activiteit leidt, indien uitgevoerd met geweer, tot grote verstoring van deze hoogwatervluchtplaatsen (bij een aangenomen verstoringafstand van 500 meter) en broedgebieden. Ook overtijende en buitendijks foeragerende vogels worden dan verstoord. Overig beheer en schadebestrijding volgens de Flora- en faunawet vindt plaats in de vorm van het reguleren van de populatie overzomerende grauwe ganzen.

Wanneer aan onderstaande voorwaarden wordt voldaan treden er geen significante negatieve effecten van jacht, beheer en schadebestrijding op de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen op.

Vrijstellingsvoorwaarden voor jacht, beheer en schadebestrijding

In het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe is in verband met de in het algemeen voor de vogels noodzakelijke rust het gebruik van een geweer in het gehele jaar niet toegestaan.

Jacht, beheer en schadebestrijding van konijnen met het geweer op dijken direct grenzend aan de N2000-gebieden is, met uitzondering van de broedperiode van 15 maart tot 15 juli, overdag toegestaan in de periode van twee uur na hoogwater tot twee uur voor hoogwater.

Het zoeken, rapen en/of behandelen van eieren van grauwe ganzen vindt in het gebied plaats tussen 1 februari en 1 april. De beperking van de aantallen ganzen achten we nodig vanwege schade die ze toebrengen aan gras- en akkerlanden in de omgeving. Het gaat hierbij om het schudden, prikken en/of het behandelen van eieren met olie. De activiteit vindt per locatie plaats door een beperkt aantal personen (maximaal vijf personen) en een beperkt aantal keer (maximaal drie keer over de gehele periode (1 februari - 1 april) per jaar. In gebieden in beheer bij een terreinbeherende natuurbeschermingsorganisatie is deze activiteit bovendien maximaal een keer toegestaan in de periode van 1 april tot 15 april door of in aanwezigheid van de terreinbeherende organisatie, indien er geen risico is op verstoring van ter plekke broedende moerasvogels, vooral bruine kiekendief. Beoordeling van dit risico vindt plaats door de terreinbeherende organisatie aan de hand van een jaarlijkse inventarisatie van kwetsbare broedvogels. Voor aanvang van de activiteit dient door de terreinbeheerder op kaart te zijn aangegeven waar nest(bouw) van kwetsbare broedvogels, vooral bruine kiekendief gesignaleerd is. Het zoeken, rapen en/of behandelen van eieren binnen 100 meter van de gesignaleerde en de bekende broedplaatsen van bruine kiekendief is niet toegestaan. Het schudden, prikken en/of het

behandelen van eieren met olie is alleen toegestaan in de periode tussen zonsopkomst en zonsondergang en niet gedurende twee uur voor hoogwater tot twee uur na hoogwater.

Het vangen en doden van grauwe ganzen en canadese ganzen vindt incidenteel plaats. Het vangen van ganzen met netten en vangkooi maximaal twee keer per week is toegestaan in de ruiperiode van deze soorten, dat is van 1 juni tot 31 juli met een maximum van zes vangsten over de gehele periode. Het vangen zelf is alleen toegestaan in de periode tussen zonsopkomst en zonsondergang en niet gedurende twee uur voor hoogwater tot twee uur na hoogwater. De vangopstelling mag buiten de periode van 1 juni tot 31 juli niet in het veld aanwezig zijn. Dit vangen met netten en vangkooi vindt per locatie éénmalig plaats in de periode van 1 juni tot 31 juli (ruiperiode). De vangopstelling mag buiten de periode van 1 juni tot 31 juli niet in het veld aanwezig zijn.

Regulier dijkbeheer en onderhoud door het waterschap Scheldestromen

De waterschappen dienen hun dijken te beheren om de waterveiligheid te kunnen garanderen. Wanneer aan onderstaande voorwaarden wordt voldaan treden er geen significante negatieve effecten op de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen op

Vrijstellingsvoorwaarden voor regulier beheer waterschap Scheldestromen

Het beheer wordt uitgevoerd conform 'de gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen' (<https://mijn.rvo.nl/gedragscodes-overige-organisaties>).

Gebruik hovercraft

In de Westerschelde wordt op onregelmatige basis een hovercraft ingezet bij onder andere waterbouwprojecten waarbij ze worden gebruikt als vaartuig voor het overzetten van personen en het uitvoeren van surveys. Hovercrafts worden voortbewogen door grote ventilatoren en zweven op het wateroppervlak, waardoor ze ook in ondiep water en op slikken en platen gebruikt kunnen worden. Het voorkomen van de hovercraft is daardoor niet beperkt tot de diepere vaargeul.

Naast verstoring door geluid en trilling kan gebruik van de hovercraft een optische verstoring teweeg brengen voor soorten met instandhoudingsdoelstellingen. Omdat hovercrafts o.a. worden ingezet als vaartuig voor het overzetten van personen en het uitvoeren van surveys wordt aangenomen dat deze zich in de nabijheid van de oever kan bevinden. In die zin zal de hovercraft eerder een optische verstoring veroorzaken dan beroepsscheepvaart welke zich primair in de vaargeul bevindt.

Effecten zijn vooral te verwachten op gewone zeehonden en op het water rustende vogels. Mogelijk kunnen ook vogels op hoogwatervluchtplaatsen verstoord worden indien de hovercraft deze op korte afstand passeert. Foeragerende vogels worden verstoord als de hovercraft over droogvallende slikken en platen gaat.

Wanneer aan onderstaande voorwaarden wordt voldaan treden er geen significante negatieve effecten van het gebruik van hovercrafts op de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen op.

Vrijstellingsvoorwaarden voor gebruik hovercraft

Om verstoring van rustende vogels, vogels van open water en rustende zeehonden te voorkomen is het niet toegestaan om tijdens de laagwaterperiode met de hovercraft over intergetijdengebied (slikken en platen) te gaan. Deze beperking is/wordt opgenomen in het toegangsbeperkingsbesluit. Er dient een afstand van 1200 meter van vogelconcentraties en rustende zeehonden te worden aangehouden.

4.4 Activiteiten die (afzonderlijk) vergunningplichtig blijven

Voor de volgende bestaande activiteiten vormt het beheerplan geen vrijstelling van de Nb-wet vergunningplicht. Deze activiteiten zijn door het daartoe bevoegd gezag al getoetst in het kader van een vergunningaanvraag. Hieruit is naar voren gekomen dat deze activiteiten afzonderlijk geen negatieve effecten hebben, mits de vergunningvoorschriften worden nageleefd. Omdat deze activiteiten onvoorspelbaar zijn in omvang, ruimte en tijd, blijven ze Nb-wet vergunningplichtig. Wanneer de vergunningen aflopen, dient een nieuwe Nb-wet vergunning aangevraagd te worden (of een verlenging van de vergunning) bij het bevoegde gezag. Het bevoegd gezag gebruikt onder andere het beheerplan (Algemeen deel en gebiedsdelen) als toetsingskader om vergunningaanvragen te beoordelen. Nieuwe activiteiten moeten de Nb-wet vergunningprocedure in zijn geheel doorlopen.

In het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe gaat het om de volgende activiteiten:

- aanleg, groot onderhoud en beheer kabels en leidingen binnen de begrenzing
- vooroeverbetastingen
- dijkversterkingen
- mechanische kokkelvisserij
- handkokkelvisserij
- kokkelweek(proef)
- sleepnetvisserij
- mosselzaadvisserij
- zandwinning
- vaargeulonderhoud oostelijke vaargeulen⁸
- uitbreiding zeehavenclusters Vlissingen Buiten, Sloegebied, Terneuzen, bagger en stortwerken (nieuw)
- revisie van activiteiten die vergunningplichtig zijn op grond van de Wet milieubeheer
- stikstofemissies bij uitbreidingen van industrie, land- en tuinbouwactiviteiten of (gebruik van) infrastructuur
- militaire vliegactiviteiten
- amfibische oefeningen door het Korps Mariniers
- grootschalige oefeningen calamiteitenbestrijding van reddingsmaatschappijen en -brigades

Naast bovengenoemde vergunningplichtige activiteiten kunnen er (nieuwe) activiteiten zijn waarvoor mogelijk de vergunningplicht geldt. Informatie hierover kan verkregen worden bij het bevoegd gezag voor de vergunningverlening Natuurbeschermingswet 1998, i.c. de provincie Zeeland, of het ministerie van Economische Zaken.

Stikstofemissies van diverse menselijke activiteiten als verkeer, industrie en grootschalige landbouw leiden tot omvangrijke deposities van stikstof op onder andere de natuurgebieden. In het kader van de PAS zijn voor alle Natura 2000-gebieden in Nederland eventuele knelpunten onderzocht voor de stikstofgevoelige habitattypen. In Westerschelde-Saeftinghe blijkt de berekende stikstofdepositie door menselijke activiteiten tot overschrijdingen van de kritische depositiewaarden (KDW) te leiden bij de habitattypen H1310A (zilte pioniervegetaties, zeekraal), H1320 (slijkgrasvelden), H1330A (schorren en zilte graslanden, buitendijks), H1330B (schorren en zilte graslanden, binnendijks), H2110 (embryonale duinen), H2120 (witte duinen) en H2190B (vochtige duinvalleien, kalkrijk) en bij de mogelijk voorkomende leefgebieden.

⁸ De westelijke vaargeul de Wielingen is, conform het deel in de Vlake van de Raan, onder voorwaarden vrijgesteld.

den LG8 (nat, matig voedselrijk grasland) en LG11 (kamgrasweide en bloemrijk weidevogelgrasland van rivier- en zeelei), waar bruine kiekendief en bontbekplevier als broedvogel voor kunnen komen (DLG, 2013g). Aangezien stikstofdepositie dus wel een knelpunt is binnen Westerschelde-Saeftinghe, zijn specifiek daarop gerichte maatregelen voor dit gebied nodig, afgeleid uit de door DLG (2013e) geformuleerde herstelstrategieën. Deze zijn, expliciet gelabeld als 'PAS-maatregelen', terug te vinden in hoofdstuk 3 (aangegeven in tabel 3.4 met code 2). Voor het vergunnen van toekomstige stikstofuitstotende activiteiten met een mogelijke invloed op Westerschelde-Saeftinghe zal de via het PAS-instrumentarium te bepalen 'ontwikkelruimte' voor stikstofuitstoot als maatgevend worden beschouwd.

In bijlage B van het Algemeen deel is een toetsingskader opgenomen voor evenementen. Verder zal toetsing van nieuwe activiteiten op dezelfde wijze plaatsvinden zoals dat nu gebeurt, en kan de informatie uit het beheerplan hiervoor aanvullend worden gebruikt.

4.5 Niet Nb-wet vergunningplichtige activiteiten, wel mitigatie vereist

Er zijn ook activiteiten die niet Nb-wet vergunningplichtig zijn, maar die wel mogelijke effecten hebben op instandhoudingsdoelstellingen. Voor deze activiteiten geldt dat er mitigerende maatregelen vereist zijn.

Voor het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe gaat het om:

- recreatie water en platen
- recreatie op dijken (wandelen, fietsen, paardrijden, sportvissen) en aangrenzende buitendijkse gebiedsdelen, inclusief strandjes

Recreatie op water en platen

Recreatie op land en water is intrinsiek niet vergunningplichtig te stellen vanuit de Nb-wet, wanneer het individuen betreft die gebruik maken van bestaande infrastructuur (waaronder het open water, vaargeulen en platen) en voorzieningen. Uit de NEA blijkt dat in de getoetste situatie (aard, omvang, locatie en intensiteit) er geen significante verstoring uitging van de recreatie. Echter, daarbij is uitgegaan van de bestaande zoneringen in het gebied. Deze bestaande zonering wordt daarom vastgelegd in een toegangsbeperkingsbesluit om vanuit Natura 2000 te borgen dat deze gebieden de toegangsregels grotendeels hetzelfde blijven.

Daarnaast is de autonome ontwikkeling van recreatie moeilijk te sturen. Ook dat is een argument om de zonering vast te leggen in een toegangsbeperkingsbesluit, zodat ook bij toenemende recreatiedrukke, voldoende rust in het Natura 2000-gebied geborgd is om de instandhoudingsdoelstellingen te bereiken. In Westerschelde & Saeftinghe is aanvullende zonering noodzakelijk bovenop de bestaande zonering. Deze worden gezamenlijk vastgelegd in (vanuit Natura 2000) een handhaafbaar toegangsbeperkingsbesluit.

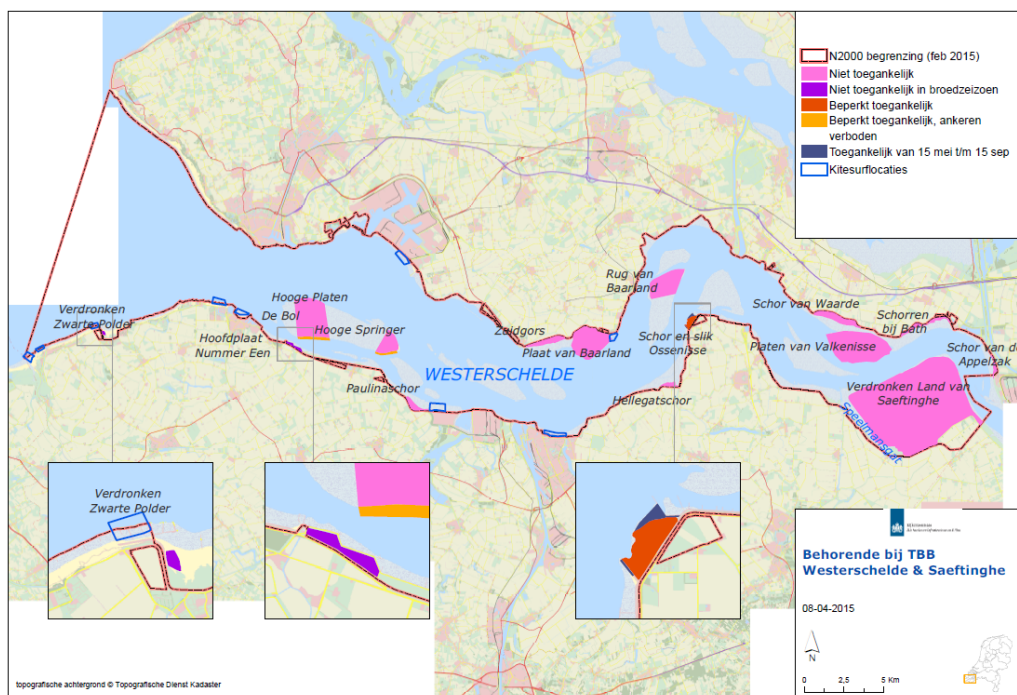
De volgende vormen van recreatie kunnen daarom ongestoord doorgang vinden, inclusief autonome groei, mits de voorwaarden uit het toegangsbeperkingsbesluit worden nageleefd:

- recreatievaart: motorboten met vaarsnelheid < 20 kilometer per uur, zeilen
- recreatievaart: windsurfen op de locaties Kaloot, Hoek van Baarland, Veerhaven Perkpolder, Paulinapolder, Hoofdplaat-west, Breskens-west, Verdrongen Zwarte Polder en Cadzand-Bad
- recreatievaart: kanoën en waterfietsen
- recreatievaart: steigerovernachtingen
- recreatievaart: vrij ankeren
- recreatievaart: rondvaarten

- gebiedsbreed gebruik en autonome ontwikkeling recreatievaart
- sportvisserij vanaf boot
- sportvisserij vanaf oever

Mitigerende maatregelen voor recreatie

Recreatie houdt zich aan de voorwaarden uit het Toegangsbeperkingsbesluit. Het is toegestaan om tot 10 kilo schelpdieren per persoon per dag te rapen. Dit is alleen toegestaan voor zover geen verstoring plaatsvindt van concentraties vogels en zeehonden en buiten de ontoegankelijke gebieden op grond van de toegankelijkheidsregeling (toegangsbeperkingsbesluit is genomen). Handmatig rapen is slechts toegestaan tussen een uur voor zonsopgang en een uur na zonsondergang (figuur 4.2).

Figuur 4.4. Ter info voorstel zonering.

Recreatie op dijken en aangrenzende buitendijkse gebiedsdelen, inclusief strandjes

Recreatie op dijken en aangrenzende buitendijkse gebiedsdelen kan leiden tot verstoring van broedvogels, rustende vogels, overtijende vogels op hoogwatervluchtplaatsen (HVP's) en op slikken foeragerende vogels. Wanneer onderstaande mitigerende maatregelen worden uitgevoerd treden er geen significante negatieve effecten op van oeverrecreatie op de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen.

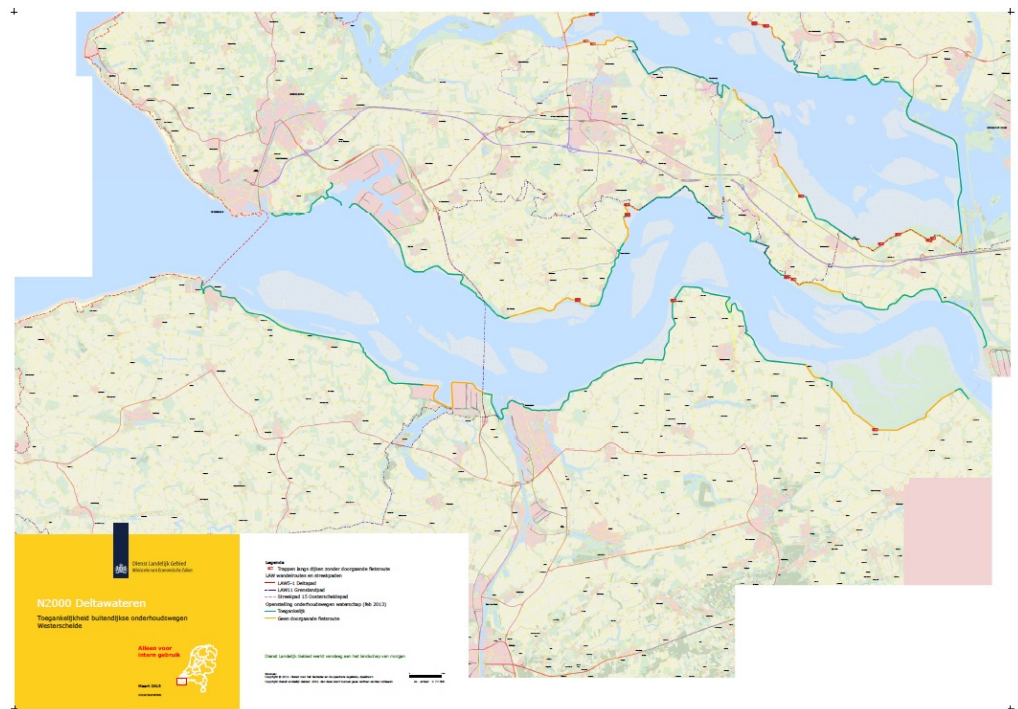
Mitigerende maatregelen voor recreatie op dijken en aangrenzende buitendijkse gebiedsdelen, inclusief strandjes

Enkele onderhoudswegen op de primaire keringen langs Westerschelde worden afgesloten voor doorgaand fietsverkeer (figuur 4.5). Ze blijven toegankelijk voor kleinschalige recreatie via de dijkovergangen zoals ze dat ook waren voorafgaand aan de dijkversterkingswerkzaamheden van het Projectbureau Zeeweringen. De trappen (dijkovergangen) langs deze trajecten zijn op de kaart weergegeven.

De beperking voor doorgaande fietsroutes wordt vaak opgelegd door een bepaalde uitvoering van het onderhoudspad (een bekleding die fietsen ontmoedigt). Aanpas-

sing van bekleding, waardoor fietsen aantrekkelijker wordt, moet eerst aan bevoegd gezag worden voorgelegd zodat kan worden geborgd dat dit niet voor significante verstoring zorgt.

De komende zes jaar wordt via monitoring bepaald of deze maatregel voldoende rust garandeert voor vogels langs de dijken.

Figuur 4.5. Dijkvakken waar geen doorgaande fietsroute is toegestaan (oranje delen).

5 Worden de doelen bereikt?

In dit hoofdstuk staat in hoeverre de instandhoudingsdoelstellingen voor Westerschelde & Saeftinghe bereikt worden in de eerste beheerplanperiode. Per cluster worden de instandhoudingsdoelstellingen benoemd, vervolgens is aangegeven op welke manier het eventuele knelpunt wordt opgelost en in hoeverre daarmee de instandhoudingsdoelstelling gerealiseerd wordt. Dit kan door:

- 1 uitvoeren van reeds geplande maatregelen en/of;
- 2 uitvoeren van (aanvullende) Natura 2000-instandhoudingsmaatregelen en/of;
- 3 voldoen aan de in dit beheerplan gestelde voorwaarden aan activiteiten die vrijgesteld worden van een Nb-wet vergunning en/of;
- 4 uitvoeren van mitigerende maatregelen.

Bij het inschatten⁹ van het doelbereik gaan we ervan uit gegaan dat de maatregelen daadwerkelijk worden uitgevoerd en dat aan de gestelde voorwaarden wordt voldaan. Soorten uit dezelfde cluster met hetzelfde knelpunt die door dezelfde maatregelen worden opgelost zijn zoveel mogelijk in dezelfde rij van de tabel opgenomen.

De ambitie voor de eerste beheerplanperiode is om minimaal verdere verslechtering van de natuurlijke kenmerken (habitattypen en leefgebieden van soorten) stop te zetten. Voor alle habitattypen en soorten wordt deze ambitie behaald. Behoud- en verbeteringsdoelstellingen kunnen worden gefaseerd naar een volgende beheerplanperiode, afhankelijk van de beschikbare middelen (zie Algemeen deel). Hierbij dienen we ons te realiseren dat het voldoen aan een behoudsopgave nog niet hetzelfde is als het stopzetten van een verslechtering. De behoudsdoelstelling verwijst naar het kwaliteitsniveau (van de natuurlijke kenmerken) van een aantal jaar geleden. Verslechtering die in de tussentijd plaats heeft gevonden dient in ieder geval eerst nog te worden hersteld, om vervolgens te kunnen voldoen aan de behoudsopgave.

De Delta behoort in zijn geheel tot het Natura 2000-landschap 'Noordzee, Waddenzee en Delta'. Voor Westerschelde & Saeftinghe is er in het 'Natura 2000-doelendocument' een Sense of Urgency-opgave geformuleerd voor het herstel van kwaliteit 'estuaria'.

5.1 Habitattypen

Voor de habitattypen 'embryonale duinen', 'duindoornstruwelen', 'vochtige duinvalleien (kalkrijk)' en 'witte duinen', wordt het doel bereikt. Dit dankzij het huidige beheer van Stichting het Zeeuwse Landschap (tabel 5.1). Ook voor 'permanent overstroomde zandbanken' wordt het doel behaald.

Er bestaan knelpunten voor het bereiken van de behoudsdoelstellingen voor de binnendijkse habitattypen 'schorren en zilte graslanden (binnendijks)' en 'zilte pionierbegroeiingen (zeevetmuur)' en de uitbreidingsdoelstelling voor buitendijkse habitattypen 'estuaria', 'zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)' en 'schorren en zilte graslanden (buitendijks)'. In de toekomst kunnen deze ook ontstaan voor 'slijkgrasvelden'. Er worden diverse maatregelen getroffen in en rond Westerschelde & Saeftinghe om

⁹ Het doelbereik wordt ingeschat: monitoring zal uiteindelijk uitwijzen of de inspanningen voldoende zijn om de instandhoudingsdoelstellingen te kunnen bereiken.

de natuurwaarden te herstellen, te verbeteren en/of uit te breiden (zie hoofdstuk 3), zoals het Natuurherstelpakket Westerschelde, PAS-maatregelen en diverse maatregelen om het beheer en de inrichting van natuurterreinen te optimaliseren. Monitoring en evaluatie moeten te zijner tijd uitsluitsel geven of het beheer plus het Natuurpakket Westerschelde toereikend zijn dan wel dat in de volgende beheerperiode extra inspanningen nodig zijn. Naar verwachting worden hiermee de genoemde doelen bereikt en invulling gegeven aan de Sense of Urgency. Monitoring en nadere kennisontwikkeling zijn van belang om te zijner tijd het doelbereik juist te kunnen evalueren.

Habitattype	Knelpunt	Natuurherstelpakket Westerschelde	Natuurcompensatie Programma Westerschelde	Gerealiseerde terreinbeheer maatregelen	terreinbeheer en inrichting optimaliseren voor kustbroedvogels en habitattypen	PAS-maatregelen	Vrijstellingsvoorwaarden baggeren en verspreiden specie	Vrijstellingsvoorwaarden kustsuppleties	Vergunningsvoorschriften schelpenwinning, delfstofwinning en lozingen	Doelbereik in eerste beheerplanperiode	Doelbereik in tweede beheerplanperiode en later
Duindoornstruwelen, vochtige duinvalleien (kalkrijk), witte duinen											
Permanent overstroomde zandbanken							x	x	x		
Embryonale duinen					x						
Slijkgrasvelden	In toekomst: ruimtegebrek voor lage dynamiek. Huidige morfologische processen in Westerschelde niet optimaal voor dit habitattype	x	x								
Estuaria	Ruimtegebrek voor lage dynamiek. Huidige morfologische processen in Westerschelde niet optimaal voor deze habitattypen. Uitbreidings- en verbeterdoel worden niet automatisch gehaald	x	x				x		x		
'Schorren en zilte graslanden (binnendijks)', 'zilte pionierbegroeiingen (zeevetmuur)'	Vegetatiesuccessie				x	x					
'Schorren en zilte graslanden (buitendijks)', 'zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)'	Ruimtegebrek voor lage dynamiek. Huidige morfologische processen in Westerschelde niet optimaal voor deze habitattypen. Uitbreidings- en verbeterdoel wordt niet automatisch gehaald	x	x	x	x	x					

Legenda	
	Instandhoudingsdoelstelling wordt bereikt met (huidig) beheer
	Instandhoudingsdoelstelling wordt bereikt dankzij instandhoudingsmaatregelen, voorwaarden en/of

	mitigatie
	Instandhoudingsdoelstelling wordt niet bereikt
	Instandhoudingsdoelstelling wordt wel bereikt bij huidig beheer, maar mogelijk ontstaat er een knelpunt in een volgende beheerplanperiode
	Maatregel uit reeds vastgesteld beleid (paragraaf 4.2)
	Aanvullende instandhoudingsmaatregelen (paragraaf 4.3)
	Bestaande voorwaarden en mitigatie

Tabel 5.1. Doelbereik habitattypen in Westerschelde & Saeftinghe.

5.2

Habitatsoorten

Voor de groenknolorchis is het bestaande beheer voldoende om behoud te garanderen (tabel 5.2). Voor de trekvisser wordt de populatieomvang beperkt door factoren stroomopwaarts van Westerschelde & Saeftinghe. De vistrekbevorderende maatregelen vanuit KRW dragen enigszins bij aan het herstellen van aantallen, maar onvoldoende. Hiervoor dienen barrières in België naar de paaigebieden te worden opgelost en de Belgische paaigebieden te worden hersteld. Aantallen en precieze verspreiding worden bekend uit aanpassing van de monitoring.

Voor de gewone zeehond wordt de verbeterdoelstelling niet bereikt in de huidige situatie. Om voldoende rust voor de gewone zeehond blijvend te garanderen, is er met ingang van dit beheerplan nieuwe zonering van recreatie(vaart) ingesteld, en specifieke voorwaarden aan de activiteiten kitesurfen en laagvliegen. De verbetering van de waterkwaliteit is geadresseerd in de KRW. Het is de verwachting dat door het nemen van de maatregelen de kwaliteit van het leefgebied dusdanig is verbeterd dat in de eerste beheerplanperiode de instandhoudingsdoelstelling bereikt wordt. De populatie gewone zeehonden in de Delta (Westerschelde, Oosterschelde, Voordelta en Grevelingen) groeit. Voor de nauwe korfslak is het onbekend of de populatie al dan niet stabiel is, monitoring zal hier in eerste instantie helderheid over moeten scheppen.

Soort	Knelpunt gebied	KRW (vispassage)	Aanpassing monitoring	Mitigerende maatregelen, vrijstellingsvoorwaarden en vergunningsvoorschriften visserij	Vrijstellingsvoorwaarden baggeren en verspreiden specie	Vergunningsvoorschriften schelpenwinning, delfstofwinning en lozingen	Gedragscode laagvliegen (burgerluchtvaart)	Zonering en toegangsbeperking recreatie en andere vaart	Reguleren toegankelijkheid dijken	Reguleren kitesurfen	Doelbereik in eerste beheerplanperiode	Doelbereik in tweedebeheerplanperiode en later
Groenknolorchis												
Fint, rivierprik en zeeprik		x	x		x							
Gewone zeehond (r)	Verbeteropgave kwaliteit leefgebied.			x	x	x	x	x	x	x		
Nauwe korfslak			x									
Legenda												
	Instandhoudingsdoelstelling wordt bereikt met (huidig) beheer											
	Instandhoudingsdoelstelling wordt bereikt dankzij instandhoudingsmaatregelen, voorwaarden en/of mitigatie											
	Instandhoudingsdoelstelling wordt waarschijnlijk wel bereikt											
	Onbekend											

	Instandhoudingsdoelstelling wordt niet bereikt
r	Regiodoel
	Maatregel uit reeds vastgesteld beleid (paragraaf 4.2)
	Onderzoek en monitoring (paragraaf 4.4)
	Bestaande voorwaarden en mitigatie
	Nieuwe voorwaarden en mitigatie

Tabel 5.2. Doelbereik habitatsoorten in Westerschelde & Saeftinghe.

5.3

Kustbroedvogels

Voor de kustbroedvogels van Westerschelde & Saeftinghe zijn regiodoelen geformuleerd. In de verschillende Natura 2000-gebieden worden er maatregelen getroffen om de doelen op gebiedsniveau te bereiken. De beoordeling van het doelbereik in Tabel 5.3 betreft het doelbereik van de kustbroedvogels op gebiedsniveau.

Binnen de Westerschelde is er sprake van verslechtering van de kwaliteit van broedgebied door successie, verstoring en een gebrek aan nieuwvorming van kale gronden. Er worden in Westerschelde & Saeftinghe verschillende maatregelen getroffen om bestaande broedlocaties te behouden, te verbeteren en nieuwe broedlocaties te creëren. Bestaande mitigerende maatregelen en voorwaarden ter voorkoming van verstoring van broedplaatsen blijven gehandhaafd en met ingang van deze beheerplanperiode zijn er in dit kader nieuwe voorwaarden voor kitesurfen en laagvliegen. Ook zijn er om verstoring van kustbroedvogels door recreanten te voorkómen nieuwe mitigerende maatregelen in het beheerplan opgenomen om het betreden van dijken en aangrenzende buitendijkse gebieden (inclusief strandjes) te reguleren. Er worden geen extra dijken afgesloten voor publiek.

Met het totale pakket aan maatregelen wordt de verslechtering van het leefgebied van kustbroedvogels binnen Westerschelde & Saeftinghe een halt toegeroepen. Het is wel noodzakelijk dat het pakket binnen de eerste beheerplanperiode wordt uitgevoerd (dus inclusief 600 ha natuur vanuit het Natuurherstelpakket Westerschelde). De verwachting is dat op gebiedsniveau én op regionale schaal het doel voor de bontbekplevier en visdief in de eerste periode wel wordt bereikt. Voor de kluut en strandplevier is de inschatting dat voor de Westerschelde en voor de gehele regio een verslechtering weliswaar wordt voorkómen, maar dat er in de opvolgende beheerplanperiode nog meer maatregelen nodig zijn om de gewenste draagkracht te behouden of te realiseren. Het doel voor zwartkopmeeuw wordt in Westerschelde & Saeftinghe met het huidig beheer bereikt. Deze soort profiteert van maatregelen die worden genomen voor andere kustbroedvogels. Dankzij de maatregelen wordt ook voorkómen dat er op termijn een knelpunt ontstaat voor dwergstern en grote stern. Zie voor een nadere beschouwing over het doelbereik van de regiodoelen verder paragraaf 6.3 van het Algemeen deel.

Soort	Knelpunt gebied	Natuurherstellpakket Westerschelde	Natuurcompensatie Programma Westerschelde	Gerealiseerde terreinbeheer maatregelen	terreinbeheer en inrichting optimaliseren voor kustbroedvogels en habitattypen	Mitigerende maatregelen recreatie	Vrijstellingsvoorwaarden baggeren en verspreiden specie	Vrijstellingsvoorwaarden kustsuppleties	Vergunningsvoorschriften schelpenwinning, delfstofwinning en lozingen	Jacht, beheer en schadebestrijding (inclusief muskusratten en beverrattenbestrijding)	Gedragscode laagvliegen (burgerluchtvaart)	Zonering en toegangsbeperking recreatie en andere vaart	Reguleren toegankelijkheid dijken	Reguleren kitesurfen	Doelbereik in eerste beheerplanperiode	Doelbereik in tweede beheerplanperiode en later
Zwartkopmeeuw (r)		x	x	x	x	x	x			x	x			x		
Dwergstern (r)	Ja, toekomst	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x		x		
Grote stern (r)	Ja, toekomst	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x		
Bontbekplevier (r)	Onvoldoende geschikt broedgebied. Onvoldoende rust	x	x	x	x	x				x	x		x	x		
Kluut (r)	Onvoldoende geschikt broedgebied. Onvoldoende rust	x	x	x	x	x				x	x			x		
Strandplevier (r)	Onvoldoende geschikt broedgebied. Onvoldoende rust	x	x	x	x	x				x	x		x	x		
Visdief (r)	Onvoldoende geschikt broedgebied. Onvoldoende rust	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x		x		

Legenda	
	Instandhoudingsdoelstelling wordt bereikt met (huidig) beheer
	Instandhoudingsdoelstelling wordt bereikt dankzij instandhoudingsmaatregelen, voorwaarden en/of mitigatie
	Instandhoudingsdoelstelling wordt waarschijnlijk (nog) niet bereikt binnen de eerste beheerplanperiode, maar kan worden bereikt in opvolgende beheerplanperiodes, er treedt geen verslechtering op in de eerste beheerplanperiode
	Onbekend
	Instandhoudingsdoelstelling wordt niet bereikt
	Instandhoudingsdoelstelling wordt wel bereikt bij huidig beheer, maar mogelijk ontstaat er een knelpunt in een volgende beheerplanperiode
r	Regiodoel
	Maatregel uit reeds vastgesteld beleid (paragraaf 4.2)

	Aanvullende instandhoudingsmaatregelen (paragraaf 4.3)
	Bestaande voorwaarden en mitigatie
	Nieuwe voorwaarden en mitigatie

Tabel 5.3. Doelbereik kustbroedvogels in Westerschelde & Saeftinghe.

5.4

Moerasbroedvogels

Voor bruine kiekendief zijn er geen knelpunten binnen Westerschelde & Saeftinghe, met huidig beheer wordt het doel voor bruine kiekendief in de eerste beheerplanperiode bereikt. Voor blauwborst is niet bekend in welke aantallen deze voorkomt in het gebied. Het is daarom niet bekend of doelaantallen worden gehaald (tabel 5.4): monitoring wordt aangepast om dit kennishiaat op te lossen.

Soort	Knelpunt	Aanpassing monitoring	Mitigerende maatregelen recreatie	Jacht, beheer en schadebestrijding	Doelbereik in eerste beheerplanperiode	Doelbereik in tweede beheerplanperiode en later
Bruine kiekendief			x	x		
Blauwborst		x				

Legenda	
	Instandhoudingsdoelstelling wordt bereikt met (huidig) beheer
	Onbekend
	Onderzoek en monitoring (paragraaf 4.4)
	Bestaande voorwaarden en mitigatie

Tabel 5.4. Doelbereik moerasbroedvogels in Westerschelde & Saeftinghe.

5.5

Steltlopers

Voor ongeveer de helft van de steltlopers is er geen knelpunt binnen het gebied en wordt het doel binnen de eerste beheerplanperiode gehaald (tabel 5.5). De draagkracht van Westerschelde & Saeftinghe als doortrek- en overwinteringsgebied is op orde voor de gewenste aantallen goudplevier, groenpootruiter, Kievit en zwarte ruit, al is dit niet zichtbaar in de aantallen of trends. Deze soorten profiteren overigens wel van andere maatregelen. Voor de bontbekplevier, rosse grutto, scholekster en steenloper ligt het knelpunt in het gebied en bestaat waarschijnlijk uit een afname van het foerageergebied of voedselaanbod. Voor bontbekplevier, rosse grutto, scholekster en steenloper is de oorzaak onduidelijk en wordt onderzoek uitgevoerd naar de oorzaak van de afname én naar mogelijkheden om de draagkracht van Westerschelde & Saeftinghe voor deze soort te vergroten. Verslechtering wordt waarschijnlijk voorkomen in de eerste beheerplanperiode omdat de genoemde soorten kunnen profiteren van maatregelen uit Natuurherstelpakket Westerschelde en Natuurcompensatie Westerschelde en van aanvullende voorwaarden aan verstoringen zoals laagvliegen, zonering van recreatie. De strandplevier heeft te maken met een afname van de omvang van de regionale broedpopulatie en zal profiteren van maatregelen die getroffen worden voor kustbroedvogels.

Soort	Knelpunt	Natuurherstellepakket Westerschelde	Natuurcompensatie Programma Westerschelde	Onderzoek	Extra aandacht aan monitoring	Mitigerende maatregelen, vrijstellingsvoorwaarden en vergunningsvoorschriften	Mitigerende maatregelen recreatie	Vrijstellingsvoorwaarden baggeren en verspreiden specie	Vrijstellingsvoorwaarden kustsuppleties	Vergunningsvoorschriften schelpenwinning, delfstofwinning en lozingen	Jacht, beheer en schadebestrijding	Gedragscodes laagvliegen (burgerluchtvaart)	Zonering en toegangsbeperking recreatie(vaart)	Reguleren toegankelijkheid dijken	Doelbereik in eerste beheerplanperiode	Doelbereik in tweede beheerplanperiode en later
Bonte strandloper, kanoet, kluut, tureluur, wulp, zilverplevier		x	x			x	x	x		x	x	x	x	x		
Drieteenstrandloper		x	x			x	x	x	x	x	x	x	x	x		
Goudplevier, Kievit							x			x	x		x	x		
Groenpootruiter, zwarte ruiter		x	x			x	x	x		x	x	x	x	x		
Bontbekplevier, rosse grutto, scholtekster	Mogelijk zijn de platen te dynamisch en zijn er te weinig bodemdieren/kokkels	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x		
Steenloper	Waarschijnlijk afname foerageergebied	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x		
Strandplevier	Afname omvang regionale broedpopulatie	x	x			x	x	x		x	x	x	x	x		

Legenda	
	Instandhoudingsdoelstelling wordt bereikt met (huidig) beheer
	Instandhoudingsdoelstelling wordt bereikt dankzij instandhoudingsmaatregelen, voorwaarden en/of mitigatie
	Instandhoudingsdoelstelling wordt waarschijnlijk (nog) niet bereikt binnen de eerste beheerplanperiode, maar kan worden bereikt in opvolgende beheerplanperiodes, er treedt geen verslechtering op in de eerste beheerplanperiode
	Instandhoudingsdoelstelling wordt waarschijnlijk wel bereikt
	Onbekend
	Instandhoudingsdoelstelling wordt niet bereikt
	Maatregel uit reeds vastgesteld beleid (paragraaf 4.2)
	Onderzoek en monitoring (paragraaf 4.4)
	Bestaande voorwaarden en mitigatie
	Nieuwe voorwaarden en mitigatie

Tabel 5.5. Doelbereik steltlopers in Westerschelde & Saeftinghe.

5.6

Viseters

De kleine zilverreiger en lepelaar hebben geen knelpunten en hun instandhoudingsdoelstellingen worden gehaald bij huidig beheer. Voor de fuut en middelste zaagbek, die Westerschelde & Saeftinghe vooral in strenge winters gebruiken, zijn de huidige aantallen lager dan de doelaantallen. Aantallen herstelden zich bovendien recent niet in strenge winters. De oorzaak is niet duidelijk en onderzoek moet daarom duidelijkheid geven. Gezien de landelijke trend is de verwachting voor de middelste zaagbek dat de doelen worden bereikt in volgende beheerplanperiodes. Voor de fuut is dit nog wat onzekerder.

Soort	Knelpunt gebied	KRW (vispassage)	Onderzoek	Extra aandacht aan monitoring	Mitigerende maatregelen, vrijstellingsvoorwaarden en vergunningsvoorschriften visserij	Mitigerende maatregelen recreatie	Vrijstellingsvoorwaarden baggeren en verspreiden specie	Jacht, beheer en schadebestrijding	Gedragscode laagvliegen	Zonering en toegangsbeperking recreatie (vaart)	Doelbereik in eerste beheerplanperiode	Doelbereik in tweede beheerplanperiode en later
Kleine zilverreiger, lepelaar		x				x		x	x	x		
Fuut	Oorzaak achterblijvende aantallen in strenge winters onbekend		x	x		x		x	x	x		
Middelste zaagbek	Oorzaak achterblijvende aantallen in strenge winters onbekend		x	x	x	x	x	x	x	x		

Legenda	
	Instandhoudingsdoelstelling wordt bereikt met (huidig) beheer
	Instandhoudingsdoelstelling wordt waarschijnlijk (nog) niet bereikt binnen de eerste beheerplanperiode, maar kan worden bereikt in opvolgende beheerplanperiodes, er treedt geen verslechtering op in de eerste beheerplanperiode
	Instandhoudingsdoelstelling wordt waarschijnlijk wel bereikt
	Instandhoudingsdoelstelling wordt niet bereikt
	Maatregel uit reeds vastgesteld beleid (paragraaf 4.2)
	Onderzoek en monitoring (paragraaf 4.4)
	Bestaande voorwaarden en mitigatie
	Nieuwe voorwaarden en mitigatie

Tabel 5.6. Doelbereik viseters in Westerschelde & Saeftinghe.

5.7

Eenden, ganzen en zwanen

Voor bergeend, kolgans, krakeend, grauwe gans, smient, wilde eend en slobend vormt het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen geen probleem (tabel 5.7). Er zijn dan ook geen instandhoudingsmaatregelen geformuleerd voor deze soorten. De kolgans overwintert tegenwoordig buiten de Westerschelde, de draagkracht is op orde. Deze eenden en ganzen liften mee op mitigerende maatregelen die voor andere soorten worden getroffen.

Voor pijlstaart en wintertaling lijkt geen verslechtering van het leefgebied aan de orde te zijn, maar zijn de doelstellingen geformuleerd op het moment dat er enkele positieve uitschieters waren wat betreft het aantal vogels dat Westerschelde & Saeftinghe bezoekt. Daarom zal de eerste beheerplanperiode gebruikt worden om te monitoren hoe de aantallen zich verder ontwikkelen, om te beoordelen of het haalbaar en zinvol is om via maatregelen te trachten de draagkracht te vergroten zodat de aantallen structureel het uitzonderlijk hoge doelaantal behalen.

Soort	Knelpunt	Extra aandacht monitoring	Mitigerende maatregelen recreatie	Vrijstellingsvoorwaarden baggeren en verspreiden specie	Vrijstellingsvoorwaarden kust-suppleties	Vergunningsvoorschriften schelpenwinning, delfstofwinning en lozingen	Doelbereik in eerste beheerplanperiode	Doelbereik in tweede beheerplanperiode en later
Bergeend, kolgans, kraakeend, slobbeend			x	x	x	x		
Grauwe gans, smient, wilde eend			x	x	x	x		
Pijlstaart, wintertaling	Maatregelen nodig om draagkracht te verhogen tot de geformuleerde doelaantallen	x	x	x	x	x		

Legenda	
	Instandhoudingsdoelstelling wordt bereikt met (huidig) beheer
	Instandhoudingsdoelstelling wordt waarschijnlijk (nog) niet bereikt binnen de eerste beheerplanperiode, maar kan worden bereikt in opvolgende beheerplanperiodes, er treedt geen verslechtering op in de eerste beheerplanperiode
	Instandhoudingsdoelstelling wordt niet bereikt
	Onderzoek en monitoring (paragraaf 4.4)
	Bestaande voorwaarden en mitigatie
	Nieuwe voorwaarden en mitigatie

Tabel 5.7. Doelbereik eenden, ganzen en zwanen in Westerschelde & Saeftinghe.

5.8

Roofvogels

De draagkracht (omvang, prooiaanbod en rust) van Westerschelde & Saeftinghe is ruim voldoende om de gewenste aantallen slechtvalken en zeearenden te herbergen (tabel 5.8).

Soort	Knelpunt	Mitigerende maatregelen recreatie	Doelbereik in eerste beheerplanperiode	Doelbereik in tweede beheerplanperiode en later
Slechtvalk, zeearend		x		

Legenda	
	Instandhoudingsdoelstelling wordt bereikt met (huidig) beheer
	Bestaande voorwaarden en mitigatie

Tabel 5.8. Doelbereik roofvogels in Westerschelde & Saeftinghe.

Bijlage A Activiteiten Westerschelde zonder significante gevolgen en niet Nb-wet vergunningplichtig

Onderstaande activiteiten zijn beschreven en getoetst in de Globale Effecten Analyse (Lubbe & van der Broek, 2010). Er is vastgesteld dat deze activiteiten, zoals in aard en omvang beschreven in de Globale Effecten Analyse, geen gevolgen hebben voor de Natura 2000-waarden. Ze zijn daarom niet-vergunningplichtig en kunnen in dezelfde aard en omvang worden voortgezet.

Recreatie

- recreatieve activiteiten, zoals bekend op peildatum 31 maart 2010, in de vorm van natuureducatiecentra, excursies terreinbeheerders, vogelkijkhutten
- recreatievaart: gebruik aanwezige trailerhellingen
- aanwezigheid bestaande jachthavens met het huidige aantal ligplaatsen (Vlissingen, Ellewoutsdijk, Hoedekenskerke, Paal, Walsoorden, De Griete, Terneuzen en Breskens)
- verblijfsrecreatie buiten begrenzing, bungalowparken, (mini)campings

Beheer & onderhoud (klein onderhoud, werken i.h.k.v. de Waterwet)

- beheer en onderhoud aan havens, kunstwerken, glooiingen, kades, oevers en dergelijke
- beheer en onderhoud aan (recreatie)voorzieningen en natuur- en recreatieterrainen
- beheer en onderhoud betonning vaarweg/ vaarwegmarkering
- inspecties waterkeringen en objecten van Rijkswaterstaat
- inspecties naleving wetten en richtlijnen
- onderhoud recreatiestranden in de vorm van suppleties, voor zover geen sprake is van uitbreiding strand en verlies van slik, afvalreiniging
- agrarisch gebruik regionale en primaire waterkeringen
- klein onderhoud vooroever (peilen en stabiliseren)

Visserij

- ankerkuilvisserij
- lijnvisserij vanaf een boot, rekening houdend met de toegankelijkheidsregeling

Energie

- aanwezigheid, beheer en onderhoud van hoogspanningsmasten en elektriciteitsleidingen
- bestaande windturbines (voor zover aan de verleende vergunning op grond van de (toenmalige) Nb-wet geen monitoringsverplichtingen zijn gesteld)

Industrie¹⁰

- bedrijventerreinen: aanwezigheid en gebruik
- aanwezigheid en gebruik bestaande (industrie)havens (Vlissingen-buitenhaven, Sloehavens, Totalsteiger, Hansweert, Walsoorden, Terneuzen, Braakmanhaven en Breskens) met laad- en loskades voor overslag en bunkeren (inclusief het ankeren en overslag van lading op het water in de haven) en bestaande industriële activiteiten in en grenzend aan de (industrie)havens

¹⁰ Zonder inbegrip van de eventuele stikstofuitstoot die met deze activiteiten gepaard kan gaan. Deze zal wel in aanmerking komen voor toetsing in het kader van de Natuurbeschermingswet.

- overslag zand en grind (overslag sleepopperzuigers op binnenvaartschepen), ankeren en overslag lading (van zeeschepen naar coasters en/of binnenvaartschepen)
- aanwezigheid en gebruik scheepswerven
- onderhoud en beheer kabels en leidingen, voor zover externe werking of regulier onderhoud

Infrastructuur

- verkeer op verharde wegen⁶
- veerverbinding Vlissingen-Breskens

Scheepvaart

- beroepsscheepvaart¹¹
- ankergebieden schepen

Overig

- aanwezigheid, beheer en onderhoud jachthavens, winterberging, hellingen en voorzieningen
- land- en tuinbouwkundig gebruik buiten begrenzing⁷ (incl. aquacultures, voor zover er geen lozingen op het oppervlaktewater van het Westerschelde plaatsvinden)
- kleinschalige oefeningen calamiteitenbestrijding van reddingsmaatschappijen en -brigades
- militaire oefeningen: bestaande activiteiten (m.u.v. vliegactiviteiten) volgens GEA Militair gebruik (Bureau Meervelt, 2012)
- lawaaisport: motorcross, schietbaan en quadrijden bij geluidssportcentrum Bath;
- lozing zoet water (Bathse Spuisluis)
- natuurbeheer: uitzetten zeehonden
- oogsten zeegroenten (beroepsmatig) op de Plaat van Valkenisse door huidige gebruikers (Poleij en Quaak)

Voor de ligging van locatie specifieke activiteiten wordt verwezen naar bijlage 3 met de gebruikskarten.

¹¹ Zonder inbegrip van de eventuele stikstofuitstoot die met deze activiteiten gepaard kan gaan. Deze zal wel in aanmerking komen voor toetsing in het kader van de Natuurbeschermingswet.

Bijlage B Synopsistabel

Legenda																												
Instandhoudingsdoelstelling wordt niet bereikt met huidige beheer																												
Instandhoudingsdoelstelling wordt bereikt door huidig beheer voort te zetten																												
Instandhoudingsdoelstelling wordt bereikt dankzij maatregelen																												
Aantallen blijven onder gewenste niveau door externe factoren																												
Geen verdere verslechtering dankzij maatregelen																												
Maatregelen uit reeds vastgesteld beleid (paragraaf 4.2)																												
Aanvullende instandhoudingsmaatregelen voor Natura 2000 (paragraaf 4.3)																												
Onderzoek en monitoring (paragraaf 4.4)																												
Bestaande voorwaarden (hoofdstuk 5)																												
Nieuwe regulering in het kader van Natura 2000 beheerplan (hoofdstuk 5)																												
Habitatype/soort		Landelijke staat van instandhouding	Doelstelling omvang habitatype/leefgebied	Doelstelling kwaliteit habitatype/leefgebied	Knelpunt	Natuurherstellepakket Westerschelde	Natuurcompensatie Programma Westerschelde	Gerealiseerde terreinbeheermaatregelen	KRW (vispassage)	terreinbeheer en -inrichting optimaliseren voor kustbroedvogels en habitattypen	PAS-maatregelen	Onderzoek	Extra aandacht aan monitoring	Aanpassing monitoring	Mitigerende maatregelen, vrijstellingsvoorwaarden en vergunningsvoorschriften visserij	Mitigerende maatregelen recreatie	Vrijstellingsvoorwaarden baggeren en verspreiden specie	Vrijstellingsvoorwaarden kustsuppleties	Vergunningsvoorschriften schelpenwinning, delfstofwinning en lozingen	Voorwaarden aan jacht, beheer en schadebestrijding	Gedragscode laagvliegen	Zonering en toegangsbeperking recreatie	Reguleren toegankelijkheid dijken	Reguleren kitesurfen	Aanvullende voorwaarden laagvliegen	Realisatie doelstelling op korte termijn (< 6 jaar, eerste beheerplanperiode)	Realisatie doelstelling op langere termijn (> 6 jaar, tweede beheerplanperiode of later)	
Habitattypen																												
H2160 Duindoornstruwelen	+	b	b	Nee																							Ja	Ja
H2110 Embryonale duinen	+	b	b	Nee						x																	Ja	Ja
H1130 Estuaria	--	u	v	Ja	x	x												x		x							Ja met maatregelen	Ja
H1110B Permanent overstroomde zandbanken	-	b	b	Nee														x	x	x							Ja	Ja
H1330B Schorren en zilte graslanden (binnendijks)	-	b	b	Ja						x																	Ja met maatregelen	Ja
H1330A Schorren en zilte graslanden (buitendijks)	-	u	v	Ja	x	x	x			x	x																Ja met maatregelen	Ja
H1320 Slijkgrasvelden	--	b	b	toekomst	x	x					x																Ja met maatregelen	Ja
H2190B Vochtige duinvalleien (kalkrijk)	-	b	b	Nee																							Ja	Ja

Habitatype/soort	Landelijke staat van instandhouding		Doelstelling omvang habitatype/leefgebied	Doelstelling kwaliteit habitatype/leefgebied	Knelpunt	Natuurherstellpakket Westerschelde	Natuurcompensatie Programma Westerschelde	Gerealiseerde terreinbeheermaatregelen	KRW (vispassage)	terreinbeheer en -inrichting optimaliseren voor kustbroedvogels en habitattypen	PAS-maatregelen	Onderzoek	Extra aandacht aan monitoring	Aanpassing monitoring	Mitigerende maatregelen, vrijstellingsvoorwaarden en vergunningsvoorschriften visserij	Mitigerende maatregelen recreatie	Vrijstellingsvoorwaarden baggeren en verspreiden specie	Vrijstellingsvoorwaarden kustsuppleties	Vergunningsvoorschriften schelpenwinning, delfstofwinning en lozingen	Voorwaarden aan jacht, beheer en schadebestrijding	Gedragscode laagvliegen	Zonering en toegangsbeperking recreatie	Reguleren toegankelijkheid dijken	Reguleren kitesurfen	Aanvullende voorwaarden laagvliegen	Realisatie doelstelling op korte termijn (< 6 jaar, eerste beheerplanperiode)	Realisatie doelstelling op langere termijn (> 6 jaar, tweede beheerplanperiode of later)
H2120 Witte duinen	-	b	b		Nee																					Ja	Ja
H1310A Zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)	-	u	b		Ja	x	x	x		x	x															Ja met maatregelen	Ja
H1310B Zilte pionierbegroeiingen (zeevetmuur)	+	b	b		Ja	x	x																			Ja met maatregelen	Ja
Habitatsoorten																											
Fint	--	b	b		Extern				x					x			x									Ja	Ja
Gewone zeehond (r)	+	b	v		Ja										x		x		x		x	x		x	x	Ja met maatregelen	Ja
Groenknolorchis	--	b	b		Nee																					Ja	Ja
Nauwe korfslak	-	b	b		Onbekend									x												Onbekend	Waarschijnlijk
Rivierprik	-	b	b		Extern				x					x			x									Ja	Ja
Zeeprik	-	b	b		Extern				x					x			x									Ja	Ja
Kustbroedvogels																											
Bontbekplevier (r)	--	b	b		Ja	x	x	x		x						x				x	x		x		x	Ja met maatregelen	Ja
Dwergstern (r)	--	b	b		toekomst	x	x	x		x						x	x		x	x	x	x			x	Ja met maatregelen	Ja
Grote stern (r)	--	b	b		toekomst	x	x	x		x						x	x	x	x	x	x	x			x	Ja met maatregelen	Ja
Kluut (r)	-	b	b		Ja	x	x	x		x						x				x	x				x	Geen verslechtering	Ja
Strandplevier (r)	--	b	b		Ja	x	x	x		x						x				x	x		x		x	Geen verslechtering	Waarschijnlijk
Visdief (r)	-	b	b		Ja	x	x	x		x						x	x		x	x	x	x			x	Ja met maatregelen	Ja
Zwartkopmeeuw (r)	+	b	b		Nee	x	x	x		x						x	x			x	x				x	Ja	Ja

Habitattype/soort	Landelijke staat van instandhouding			Doelstelling omvang habitattype/leefgebied	Doelstelling kwaliteit habitattype/leefgebied	Knelpunt	Natuurherstellpakket Westerschelde	Natuurcompensatie Programma Westerschelde	Gerealiseerde terreinbeheermaatregelen	KRW (vispassage)	terreinbeheer en -inrichting optimaliseren voor kustbroedvogels en habitattypen	PAS-maatregelen	Onderzoek	Extra aandacht aan monitoring	Aanpassing monitoring	Mitigerende maatregelen, vrijstellingsvoorwaarden en vergunningsvoorschriften visserij	Mitigerende maatregelen recreatie	Vrijstellingsvoorwaarden baggeren en verspreiden specie	Vrijstellingsvoorwaarden kustsuppleties	Vergunningsvoorschriften schelpenwinning, delfstofwinning en lozingen	Voorwaarden aan jacht, beheer en schadebestrijding	Gedragscode laagvliegen	Zonering en toegangsbeperking recreatie	Reguleren toegankelijkheid dijken	Reguleren kitesurfen	Aanvullende voorwaarden laagvliegen	Realisatie doelstelling op korte termijn (< 6 jaar, eerste beheerplanperiode)	Realisatie doelstelling op langere termijn (> 6 jaar, tweede beheerplanperiode of later)
Moerasbroedvogels																												
Blauwborst (b)	+	b	b	onbekend											x												onbekend	Ja
Bruine kiekendief (b)	+	b	b	Nee													x				x						Ja	Ja
Steltlopers																												
Bontbekplevier (n)	+	b	b	Ja	x	x							x	x		x	x	x			x	x		x	x	x	Geen verslechtering	Ja
Bonte strandloper (n)	+	b	b	Nee	x	x										x	x	x			x	x		x	x	x	Ja	Ja
Drieteenstrandloper (n)	-	b	b	Nee	x	x										x	x	x	x		x	x		x	x	x	Ja	Ja
Goudplevier (n)	--	b	b	Extern													x				x	x			x	x	Ja	Ja
Groenpootruiter (n)	+	b	b	Extern	x	x										x	x	x			x	x		x	x	x	Ja	Ja
Kanoet (n)	-	b	b	Nee	x	x										x	x	x			x	x		x	x	x	Ja	Ja
Kievit (n)	-	b	b	Extern													x				x	x			x	x	Ja	Ja
Kluut (n)	-	b	b	Nee	x	x										x	x	x			x	x		x	x	x	Ja	Ja
Rosse grutto (n)	+	b	b	Ja	x	x							x	x		x	x	x			x	x		x	x	x	Geen verslechtering	Ja
Scholekster (n)	--	b	b	Ja	x	x							x	x		x	x	x			x	x		x	x	x	Geen verslechtering	Ja
Steenloper (n)	--	b	b	Ja	x	x							x	x		x	x	x			x	x		x	x	x	Onbekend	Waarschijnlijk
Strandplevier (n)	--	b	b	Ja	x	x					x					x	x	x			x	x		x	x	x	Ja met maatregelen	Ja
Tureluur (n)	-	b	b	Nee	x	x										x	x	x			x	x		x	x	x	Ja	Ja
Wulp (n)	+	b	b	Nee	x	x										x	x	x			x	x		x	x	x	Ja	Ja

Habitatype/soort	Landelijke staat van instandhouding			Doelstelling omvang habitatype/leefgebied	Doelstelling kwaliteit habitatype/leefgebied	Knelpunt	Natuurherstellpakket Westerschelde	Natuurcompensatie Programma Westerschelde	Gerealiseerde terreinbeheermaatregelen	KRW (vispassage)	terreinbeheer en -inrichting optimaliseren voor kust-broedvogels en habitattypen	PAS-maatregelen	Onderzoek	Extra aandacht aan monitoring	Aanpassing monitoring	Mitigerende maatregelen, vrijstellingsvoorwaarden en vergunningsvoorschriften visserij	Mitigerende maatregelen recreatie	Vrijstellingsvoorwaarden baggeren en verspreiden specie	Vrijstellingsvoorwaarden kustsuppleties	Vergunningsvoorschriften schelpenwinning, delfstofwinning en lozingen	Voorwaarden aan jacht, beheer en schadebestrijding	Gedragscode laagvliegen	Zonering en toegangsbeperking recreatie	Reguleren toegankelijkheid dijken	Reguleren kitesurfen	Aanvullende voorwaarden laagvliegen	Realisatie doelstelling op korte termijn (< 6 jaar, eerste beheerplanperiode)	Realisatie doelstelling op langere termijn (> 6 jaar, tweede beheerplanperiode of later)
Zilverplevier (n)	+	b	b	Nee	x	x										x	x	x			x	x		x	x	x	Ja	Ja
Zwarte ruiter (n)	+	b	b	Extern	x	x										x	x	x			x	x		x	x	x	Ja	Ja
Viseters																												
Fuut (n)	-	b	b	Ja									x	x		x	x	x				x	x			x	Geen verslechtering	Waarschijnlijk
Kleine zilverreiger (n)	+	b	b	Nee					x								x					x	x			x	Ja	Ja
Lepelaar (n)	+	b	b	Nee					x								x					x	x			x	Ja	Ja
Middelste zaagbek (n)	+	b	b	Ja									x	x		x	x	x				x	x			x	Geen verslechtering	Ja
Eenden, ganzen en zwanen																												
Bergeend (n)	+	b	b	Nee													x					x	x			x	Ja	Ja
Grauwe gans (n)	+	b	b	Extern													x					x	x			x	Ja	Ja
Kolgans (n)	+	b	b	Nee													x					x	x			x	Ja	Ja
Krakeend (n)	+	b	b	Nee													x					x	x			x	Ja	Ja
Pijlstaart (n)	-	b	b	Ja										x			x					x	x			x	Geen verslechtering	Ja
Slobeend	+	b	b	Nee													x					x	x			x	Ja	Ja
Smient	+	b	b	Extern													x					x	x			x	Ja	Ja
Wilde eend	+	b	b	Extern													x					x	x			x	Ja	Ja
Wintertaling	-	b	b	Ja										x			x					x	x			x	Geen verslechtering	Ja
Roofvogels																												

Habitatype/soort	Landelijke staat van instandhouding	Doelstelling omvang habitatype/leefgebied	Doelstelling kwaliteit habitatype/leefgebied	Knelpunt	Natuurherstellepakket Westerschelde	Natuurcompensatie Programma Westerschelde	Gerealiseerde terreinbeheermaatregelen	KRW (vispassage)	terreinbeheer en -inrichting optimaliseren voor kust- broedvogels en habitattypen	PAS-maatregelen	Onderzoek	Extra aandacht aan monitoring	Aanpassing monitoring	Mitigerende maatregelen, vrijstellingsvoorwaarden en vergunningsvoorschriften visserij	Mitigerende maatregelen recreatie	Vrijstellingsvoorwaarden baggeren en verspreiden specie	Vrijstellingsvoorwaarden kustsuppleties	Vergunningsvoorschriften schelpenwinning, delfstofwin- ning en lozingen	Voorwaarden aan jacht, beheer en schadebestrijding	Gedragscode laagvliegen	Zonering en toegangsbeperking recreatie	Reguleren toegankelijkheid dijken	Reguleren kitesurfen	Aanvullende voorwaarden laagvliegen	Realisatie doelstelling op korte termijn (< 6 jaar, eerste beheerplanperiode)	Realisatie doelstelling op langere termijn (> 6 jaar, twee- de beheerplanperiode of later)
Slechtvalk (n)	+	b	b	Nee											x										Ja	Ja
Zeearend (n)	+	b	b	Nee											x										Ja	Ja

Bijlage C Gebruikskaarten

Bijlage D Detailkaarten

Dit is een uitgave van:

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Kijk voor meer informatie op
www.rijkswaterstaat.nl/deltawateren
of bel 0800 - 8002

juni 2015 | ZD0615LC108H